

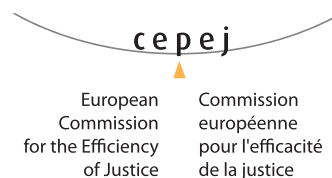
მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისია (CEPEJ)

ევროპული ეთიკის ქართი სასამართლო სისტემებსა
და მათ გარემოში ხელოვნური ინტელექტის
გამოყენების შესახებ

მიღებული CEPEJ-ის 31-ე პლენარულ სხდომაზე
(სტრასბურგი, 2018 წლის 3-4 დეკემბერი)

Translation co-funded
by the European Union

მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისია (CEPEJ)

ევროპული ეთიკის ქარტია სასამართლო სისტემებსა და მათ გარემოში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების შესახებ

მიღებული CEPEJ-ის 31-ე პლენარულ სხდომაზე
(სტრასბურგი, 2018 წლის 3-4 დეკემბერი)

ევროპის საბჭო

ინგლისური გამოცემა:

European commission for the efficiency of justice (CEPEJ) – European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their environment

ფრანგული გამოცემა:

Commission européenne pour l'efficacité de la justice (CEPEJ) – Charte éthique européenne d'utilisation de l'intelligence artificielle dans les systèmes judiciaires et leur environnement

ტექსტი შექმნილია და გამოიყენება ევროპის საბჭოს ნებართვით. მოცემული დოკუმენტი გამოქვეყნდა ევროპის საბჭოსთან შეთანხმებით, მაგრამ მასზე სრულად პასუხისმგებელია მთარგმნელი.

თარგმანი მომზადდა და იბეჭდება ევროპის საბჭოს პროექტის „სასამართლო სისტემის ანგარიშვალდებულებისა და ეფექტიანობის გაუმჯობესება და ადვოკატთა პროფესიონალიზმის ამაღლება საქართველოში“ - ფარგლებში, რომელიც თანადაფინანსებულია ევროკავშირისა და ევროპის საბჭოს მიერ, „პარტნიორობა კარგი მმართველობისათვის“ (PGGI) ფარგლებში. მის შინაარსზე პასუხისმგებლობა ეკისრება მხოლოდ ევროპის საბჭოს და იგი შეიძლება არ ასახავდეს ევროკავშირის შეხედულებებს.

2022 წელს გამოქვეყნებული მოცემული პუბლიკაცია წარმოადგენს 2019 წლის გამოცემის თარგმანს და მასში წარმოდგენილია ორიგინალური პუბლიკაციის მონაცემები, რომელიც ეხება წევრ ქვეყნებს 2022 წლის მარტამდე მდგომარეობით. მინისტრთა კომიტეტის 2022 წლის 16 მარტის გადაწყვეტილების შემდეგ, რუსეთის ფედერაცია აღარ არის ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფო

(500 სიტყვამდე) ამონაწერთა გამრავლება დასაშვებია გარდა კომერციული მიზნებისა, თუ დაცულია ტექსტის მთლიანობა, ამონაწერი არ გამოიყენება კონტექსტის მიღმა, არ იძლევა არასრულ ინფორმაციას ან სხვაგვარად არ შეჰყავს მკითხველი შეცდომაში ტექსტის ბუნების, მოცულობის ან შინაარსის მიხედვით. ორიგინალი ტექსტი ყოველთვის უნდა იყოს მითითებული შემდეგნაირად: „© ევროპის საბჭო, გამოცემის წელი“. ყველა სხვა თხოვნა, რომელიც ეხება დოკუმენტის მთლიანად ან ნაწილის გამრავლებას/თარგმნას, უნდა გაეგზავნოს ევროპის საბჭოს კომუნიკაციების დირექტორატს (F-67075 Strasbourg Cedex ან publishing@coe.int).

ყველა თხოვნა, რომელიც ეხება ამ დოკუმენტის ან მისი რომელიმე ნაწილის ხელახლა გამოქვეყნებას ან თარგმნას, უნდა მიემართოს კომუნიკაციის დირექტორატს (publishing@coe.int). დოკუმენტთან დაკავშირებული ყველა სხვა კორექსიონდენცია უნდა გაეგზავნოს მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპულ კომისიას (CEPEJ) cepej@coe.int

ყდა და დიზაინი: დოკუმენტების და პუბლიკაციების წარმოების დეპარტამენტი (SPDP), ევროპის საბჭო

ფოტო: Shutterstock

წინამდებარე გამოცემა არ არის რედაქტირებული დოკუმენტების და პუბლიკაციების წარმოების დეპარტამენტის (SPDP) მიერ, ბეჭდვითი და გრაფიკული შეცდომების შესწორების მიზნით.

ევროპის საბჭოს გამომცემლობა

F-67075 Strasbourg Cedex

<http://book.coe.int> © ევროპის საბჭო, 2022 წლის ნოემბერი. ყველა უფლება დაცულია. ლიცენზირებულია ევროკავშირისთვის პირობებით

სარჩევი

შესავალი	5
ეთიკის ქარტიის ხუთი პრინციპი ხელოვნური ინტელექტის სასამართლო სისტემებსა და მათ გარემოში გამოყენების შესახებ	7
1. ძირითადი უფლებების დაცვის პრინციპი: ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტებისა და მომსახურებების შემუშავება და დანერგვა უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს.	8
2. დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი: საგანგებოდ უნდა ავიცილოთ ნებისმიერი დისკრიმინაციის ხელშეწყობა ან გამწვავება ცალკეულ პირებს ან პირთა ჯგუფებს შორის.	9
3. ხარისხისა და უსაფრთხოების პრინციპი: სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და მონაცემების დამუშავებასთან მიმართებით, უნდა გამოიყენებოდეს სერტიფიცირებული წყაროები და არამატერიალური მონაცემები, მულტიდისციპლინური წესით შემუშავებულ მოდელებთან ერთად, და უზრუნველყოფილი იყოს უსაფრთხო ტექნოლოგიური გარემო.	10
4. გამჭვირვალობის, მიუკერძოებლობისა და სამართლიანობის პრინციპი: მონაცემთა დამუშავების მეთოდები უნდა იყოს ხელმისაწვდომი და გასაგები, ამასთან, შესაძლებელი იყოს გარე აუდიტის ჩატარება.	11
5. პრინციპი "მომხმარებლის კონტროლქვეშ": უნდა გამოირიცხოს დირექტიული მიდგომა და უზრუნველყოფილი იყოს მომხმარებელთა ინფორმირებულობა, ასევე, კონტროლი საკუთარ არჩევანზე.	12
დანართი I - სასამართლო სისტემაში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების, კერძოდ, ისეთი პროგრამული აპლიკაციების სიღრმისეული შესწავლა, რომლებიც ამუშავებს სასამართლო გადაწყვეტილებებსა და მონაცემებს	13
1. ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოთა სასამართლო სისტემებში არსებული ვითარება ხელოვნური ინტელექტის ალგორითმების გამოყენების თვალსაზრისით	16
2. ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოთა მართლმსაჯულების სისტემებში სასამართლო გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებული ღია მონაცემების პოლიტიკის მიმოხილვა	18
3. სასამართლო გადაწყვეტილებათა დამუშავებასთან დაკავშირებით გამოყენებული ხელოვნური ინტელექტის (მანქანური სწავლება) ოპერაციული მახასიათებლები	29
4. შეუძლია ხელოვნური ინტელექტის მოდელს სამართლებრივი მსჯელობის წინასწარგანჭვრეტა?	35
5. შეუძლია ხელოვნურ ინტელექტს მოსამართლის ქცევის რეტროსპექტულად პროგნოზირება?	37
6. როგორ უნდა გამოიყენებოდეს ხელოვნური ინტელექტი სამოქალაქო, კომერციული და ადმინისტრაციული სამართლის საქმეებზე?	39
7. სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებასთან დაკავშირებული სპეციფიკური საკითხები: დანაშაულის პრევენცია, დანაშაულის განმეორებით ჩადენის რისკი და საფრთხის დონის შეფასება	47

8.	პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საკითხები	54
9.	პროგნოზული მართლმსაჯულების ინსტრუმენტთა პოტენციალი და ნაკლოვანებები	55
10.	ამ ინსტრუმენტებზე სიღრმისეული საჯარო დებატების აუცილებლობა მათ განვითარებასთან დაკავშირებული საჯარო პოლიტიკის განხორციელებამდე. კიბერეთიკის გადაუდებელი აუცილებლობა, რათა ხელოვნური ინტელექტის ალგორითმების განვითარების ჩარჩო შემუშავდეს ძირითადი უფლებების დაცვით	57
დანართი II - როგორ გამოიყენება ხელოვნური ინტელექტი ევროპულ მართლმსაჯულების სისტემებში?		61
	ნასახალისებელი გამოყენების სახეები	61
	შესაძლო გამოყენების გზები, რომლებიც მნიშვნელოვან მეთოდოლოგიურ წინდახედულებას მოითხოვს	62
	გამოყენების გზები, დამატებითი სამეცნიერო კვლევების შედეგების გათვალისწინებით	63
	გამოყენების გზები, რომლებიც განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა განვიხილოთ	64
დანართი III - ტერმინთა ლექსიკონი		67
დანართი IV - საკონტროლო ჩამონათვალი მონაცემთა დამუშავების თქვენს მეთოდში ქართვის პრინციპების ინტეგრირებისათვის		73
საკონტროლო ჩამონათვალი მონაცემთა დამუშავების თქვენი მეთოდების შესაფასებლად		74

შესავალი

ითვალისწინებს რა ხელოვნური ინტელექტის (AI)¹ სულ უფრო მზარდ მნიშვნელობას თანამედროვე საზოგადოებებში, ასევე, მოსალოდნელ სარგებელს, როდესაც ის სრულად იქნება გამოყენებული მართლმსაჯულების ეფექტიანობისა და ხარისხის გასაუმჯობესებლად, CEPEJ-მ მიიღო 5 ძირითადი პრინციპი, სახელწოდებით „ევროპული ეთიკის ქარტია სასამართლო სისტემებსა და მათ გარემოში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების შესახებ“.

ქარტია განკუთვნილია საჯარო და კერძო დაინტერესებული მხარეებისთვის, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტებისა და მომსახურებების შექმნა-დანერგვაზე. იგი შეეხება მომსახურებებს, რომლებიც მოიცავს სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და მონაცემების დამუშავებას (მექანიკური სწავლება, ან მონაცემთა მეცნიერების საფუძველზე შემუშავებული სხვა მეთოდები).

დოკუმენტი ასევე მიემართება საჯარო სტრუქტურებში გადაწყვეტილების მიმღებ პირებს, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან საკანონმდებლო ან მარეგულირებელ ჩარჩოზე, ასევე, ამგვარი ინსტრუმენტებისა თუ მომსახურების შექმნაზე, აუდიტსა ან გამოყენებაზე.

სასამართლო სისტემაში ასეთი ინსტრუმენტებისა და მომსახურების გამოყენება მიზნად ისახავს მართლმსაჯულების ეფექტიანობისა და ხარისხის გაუმჯობესებას, ამიტომ ისინი უნდა წახალისდეს. აღნიშნული პროცესი უნდა განხორციელდეს პასუხისმგებლობით, ადამიანის ძირითადი უფლებების გათვალისწინებით, როგორც განსაზღვრულია ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის კონვენციაში; ასევე, შეესაბამებოდეს ქვემოთ მოცემულ სხვა ფუნდამენტურ პრინციპებს, რომლებიც სახელმძღვანელო პრინციპების სახით უნდა გამოიყენებოდეს ამ სფეროში მართლმსაჯულების პოლიტიკის შემუშავებისას.

ხელოვნური ინტელექტისა და ამ ინსტრუმენტების შემქმნელთა აზრით, სამოქალაქო, კომერციულ და ადმინისტრაციულ საკითხებთან დაკავშირებული სასამართლო გადაწყვეტილებების დამუშავება ხელოვნური ინტელექტის მიერ, ხელს შეუწყობს კანონის გამოყენების განჭვრეტადობასა და სასამართლო გადაწყვეტილებების თანმიმდევრულობას, ქვემოთ მოცემული პრინციპების დაცვით. სისხლის სამართლის საქმეებში მათი გამოყენების მიზანშეწონილობა უკიდურესი სიფრთხილით უნდა განვიხილოთ, რათა თავიდან ავიცილოთ დისკრიმინაცია სენსიტიური მონაცემების საფუძველზე, სამართლიანი სასამართლოს გარანტიების შესაბამისად.

იმის მიუხედავად, რა მიზანი აქვს ამ ინსტრუმენტების შექმნას - იურიდიული კონსულტაციის განწევა, პროექტის შემუშავება, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში დახმარება, თუ მომხმარებელთათვის ინფორმაციის მიწოდება - მნიშვნელოვანია, დამუშავების პროცესი იყოს გამჭვირვალე, მიუკერძოებელი და სამართლიანი, და შეაფასონ გარე დამოუკიდებელმა ექსპერტებმა.

¹ ხელოვნური ინტელექტის დეფინიციისთვის, იხილეთ თანდართული ტერმინთა განმარტება.

ქართის გამოყენება

პრაქტიკის მუდმივი გაუმჯობესების მიზნით, ქართის პრინციპებს რეგულარულად უნდა იყენებდნენ, მონიტორინგს უწევდნენ და აფასებდნენ საჯარო და კერძო სუბიექტები.

ამ თვალსაზრისით, სასურველია, დაინტერესებულმა მხარეებმა რეგულარულად შეისწავლონ ქართის პრინციპების შესრულება, საჭიროების შემთხვევაში, განმარტონ განუხორციელებლობისა თუ ნაწილობრივი განხორციელების მიზეზები და შეიმუშაონ სამოქმედო გეგმა აუცილებელი ზომების მისაღებად.

ქარტიაში მოხსენიებულ დამოუკიდებელ ორგანოებს შეიძლება დაევალოთ, რომ პერიოდულად შეაფასონ ქართის პრინციპების შესრულება შესაბამისი მხარეების მიერ და შესთავაზონ გაუმჯობესებები, რათა დოკუმენტი მოერგოს ცვალებად ტექნოლოგიებს და მათ გამოყენებას.

ეთიკის ქართის ხუთი პრინციპი ხელოვნური ინტელექტის სასამართლო სისტემებსა და მათ გარემოში გამოყენების შესახებ

1

ძირითადი უფლებების დაცვის პრინციპი: ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტებისა და მომსახურებების შემუშავება და დანერგვა უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს.

2

დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი: საგანგებოდ უნდა ავიცილოთ ნებისმიერი დისკრიმინაციის ხელშეწყობა ან გამწვავება ცალკეულ პირებს ან პირთა ჯგუფებს შორის.

3

ხარისხისა და უსაფრთხოების პრინციპი: სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და მონაცემების დამუშავებასთან მიმართებით, უნდა გამოიყენებოდეს სერტიფიცირებული წყაროები და არამატერიალური მონაცემები, მულტიდისციპლინური წესით შემუშავებულ მოდელებთან ერთად, და უზრუნველყოფილი იყოს უსაფრთხო ტექნოლოგიური გარემო.

4

გამჭვირვალობის, მიუკერძოებლობისა და სამართლიანობის პრინციპი: მონაცემთა დამუშავების მეთოდები უნდა იყოს ხელმისაწვდომი და გასაგები, ამასთან, შესაძლებელი იყოს გარე აუდიტის ჩატარება.

5

პრინციპი „მომხმარებლის კონტროლქვეშ“: უნდა გამოირიცხოს დირექტიული მიდგომა და უზრუნველყოფილი იყოს მომხმარებელთა ინფორმირებულობა, ასევე, კონტროლი საკუთარ არჩევანზე.

1

ძირითადი უფლებების დაცვის პრინციპი: ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტებისა და მომსახურებების შემუშავება და დანერგვა უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს.

■ სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და მონაცემების დამუშავება უნდა ემსახუროდეს მკაფიო მიზნებს და სრულად შეესაბამებოდეს ძირითად უფლებებს, რომლებიც გარანტირებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციითა (ECHR) და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის კონვენციით (კონვენცია პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ, ETS No108, შესწორებული CETS-ის დამატებით ოქმით No223).

■ როდესაც ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები გამოიყენება დავის გადასაჭრელად, სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების პროცესში დასახმარებლად, ან საზოგადოებისთვის სახელმძღვანელო მითითებების მისაწოდებლად, აუცილებელია, ისინი არ არღვევდეს მოსამართლის ხელმისაწვდომობის უფლების გარანტიებს და სამართლიანი სასამართლოს უფლებას (მხარეთა თანასწორობა და შეკიბრებითი პროცესის პატივისცემა).

■ ამ ინსტრუმენტების გამოყენებისას ასევე დაცული უნდა იყოს კანონის უზენაესობის პრინციპი და მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრინციპი მათ მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

■ აქედან გამომდინარე, დიზაინის კუთხით, უპირატესობა უნდა მიენიჭოს ეთიკურ² ან ადამიანის უფლებებზე ორიენტირებულ მიდგომებს. ეს ნიშნავს, რომ დიზაინისა და სწავლის ეტაპიდანვე სრულად იყოს ინტეგრირებული წესები, რომლებიც კრძალავს კონვენციებით დაცული ძირითადი ღირებულებების პირდაპირ ან ირიბ დარღვევას.

2 პროგრამის შემქმნელებმა ეთიკური არჩევანი უნდა გააკეთონ თავად პროგრამის შემუშავების ეტაპზე და მისი ინტეგრირება მოახდინონ პროგრამაში, რათა ეს ასპექტი არ დარჩეს მომხმარებელთა დისკრეციაში.

2

დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი: საგანგებოდ უნდა ავიცილოთ ნებისმიერი დისკრიმინაციის ხელშეწყობა ან გამწვავება ცალკეულ პირებს ან პირთა ჯგუფებს შორის.

■ იმის გათვალისწინებით, რომ დამუშავების ამ მეთოდებს შეუძლიათ არსებული დისკრიმინაციის გამოვლენა პირებსა ან პირთა ჯგუფებთან დაკავშირებულ მონაცემთა დაჯგუფებით ან კლასიფიკაციით, საჯარო და კერძო დაინტერესებულმა მხარეებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ ეს მეთოდები არ ამწვავებდნენ ან უწყობდნენ ხელს ამგვარ დისკრიმინაციას და არ იწვევდნენ დეტერმინისტულ ანალიზსა თუ გამოყენებას.

■ საგანგებო ყურადღება უნდა მიექცეს ამ ინსტრუმენტების როგორც შემუშავების, ისე დანერგვის ეტაპებს, განსაკუთრებით, როდესაც დამუშავება პირდაპირ ან ირიბად ეფუძნება „სენსიტიურ“ მონაცემებს. მათ შორის შეიძლება იყოს მონაცემები სავარაუდო რასობრივი ან ეთნიკური წარმოშობის, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის, პოლიტიკური მოსაზრებების, რელიგიური თუ ფილოსოფიური მრწამსისა და პროფკავშირში წევრობის შესახებ; გენეტიკური, ბიომეტრიული და ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული მონაცემები; ან მონაცემები სექსუალური ცხოვრებისა თუ სექსუალური ორიენტაციის შესახებ. ამგვარი დისკრიმინაციის გამოვლენისას, გასათვალისწინებელია შესაბამისი გამოსასწორებელი ზომები, რომლებიც შეამცირებს ან, თუ შესაძლებელია, გაანეიტრალებს ამ რისკებს და აამაღლებს დაინტერესებულ მხარეთა ცნობიერებას.

■ ამასთან, ამგვარი დისკრიმინაციის წინააღმდეგ საბრძოლველად, უნდა ნახალისდეს მექანიკური სწავლება და მულტიდისციპლინური სამეცნიერო ანალიზი.

3

ხარისხისა და უსაფრთხოების პრინციპი: სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და მონაცემების დამუშავებასთან მიმართებით, უნდა გამოიყენებოდეს სერტიფიცირებული წყაროები და არამატერიალური მონაცემები, მულტი-დისციპლინური წესით შემუშავებულ მოდელებთან ერთად, და უზრუნველყოფილი იყოს უსაფრთხო ტექნოლოგიური გარემო.

- ▶ **■** მექანიკური სწავლების მოდელთა შემქმნელებს (დიზაინერებს) უნდა შეეძლოთ დაყრდნობა მართლმსაჯულების სისტემის შესაბამისი პროფესიონალების (მოსამართლეები, პროკურორები, იურისტები და ა.შ.), ასევე, სამართლისა და სოციალურ მეცნიერებათა სფეროს მკვლევარების/ლექტორების (მაგ.: ეკონომისტები, სოციოლოგები და ფილოსოფოსები) გამოცდილებაზე.
- ▶ **■** შერეული საპროექტო ჯგუფების ჩამოყალიბება მოკლე საპროექტო ციკლების ფარგლებში ფუნქციური მოდელების შესაქმნელად, ერთ-ერთი ორგანიზაციული მეთოდი, რომელიც იძლევა ამ მულტიდისციპლინური მიდგომის ეფექტიანად გამოყენების შესაძლებლობას.
- ▶ **■** ამ ჯგუფებმა მუდმივად უნდა გაიზიარონ არსებული ეთიკური გარანტიები და გამოიყენონ გაუმჯობესებული უკუკავშირი.
- ▶ **■** სასამართლო გადაწყვეტილებებზე დაფუძნებული მონაცემები, რომლებიც პროგრამული უზრუნველყოფის სისტემებში შეჰყავთ მექანიკური სწავლების ალგორითმით სარგებლობისათვის, მიღებული უნდა იყოს სერტიფიცირებული წყაროებიდან და არ უნდა შეიცვალოს მანამ, სანამ სწავლების მექანიზმი უშუალოდ არ გამოიყენებს. ამრიგად, შესაძლებელი უნდა მთელი პროცესისთვის თვალის მიდევნება იმის უზრუნველსაყოფად, რომ არანაირი ცვლილება არ შედის დამუშავების პროცესში არსებული გადაწყვეტილების შინაარსსა ან მნიშვნელობაში.
- ▶ **■** შესაძლებელი უნდა იყოს შექმნილი მოდელებისა და ალგორითმების შენახვა და დამუშავება უსაფრთხო გარემოში, სისტემის მთლიანობისა და ხელშეუხებლობის უზრუნველსაყოფად.

4

გამჭვირვალობის, მიუკერძოებლობისა და სამართლიანობის პრინციპი: მონაცემთა დამუშავების მეთოდები უნდა იყოს ხელმისაწვდომი და გასაგები, ამასთან, შესაძლებელი იყოს გარე აუდიტის ჩატარება.

- ▶ **■** ისეთი ინსტრუმენტების გამოყენების პროცესში, რომლებსაც შეიძლება ჰქონდეთ სამართლებრივი შედეგები, ან მნიშვნელოვანი გავლენა ადამიანების ცხოვრებაზე, უნდა დამყარდეს ბალანსი³ დამუშავების გარკვეული მეთოდების ინტელექტუალურ საკუთრებას და გამჭვირვალობის (დიზაინის პროცესის ხელმისაწვდომობა), მიუკერძოებლობის (მიკერძოების არარსებობა)⁴, სამართლიანობისა თუ ინტელექტუალური ასპექტების (მართლმსაჯულების ინტერესების პრიორიტეტიზება) საჭიროებას შორის. ნათლად უნდა განისაზღვროს, რომ ეს ზომები ვრცელდება დიზაინისა და ოპერირების მთელ ჯაჭვზე, რადგან მონაცემთა შერჩევის პროცესი, ასევე, მათი ხარისხი და ორგანიზება, პირდაპირ გავლენას ახდენს სწავლის ეტაპზე.
- ▶ **■** პირველი ვარიანტი ითვალისწინებს სრულ ტექნიკურ გამჭვირვალობას (მაგ.: ღია საწყისი კოდი და დოკუმენტაცია), რაც ზოგჯერ იზღუდება სავაჭრო საიდუმლოების დაცვის მოსაზრებებიდან გამომდინარე. სისტემის ახსნა შესაძლებელია ნათელი და მარტივი ენით (იმის აღსაწერად, თუ როგორ მიიღება შედეგები), მაგალითად, ინფორმაციის მინოდებით შეთავაზებული მომსახურების ბუნებაზე, შემუშავებული ინსტრუმენტებზე, სამუშაოს შესრულება და შეცდომების რისკებზე. დამოუკიდებელ ორგანოებს ან ექსპერტებს შეიძლება დაევალოთ დამუშავების მეთოდების სერტიფიცირება და აუდიტი, ან რეკომენდაციების წინასწარ მიწოდება. სახელისუფლებო ორგანოებმა მათ შეიძლება მიანიჭონ სერტიფიკატი, რომელიც რეგულარულად უნდა გადაისინჯოს.

3 ამასთან დაკავშირებით, საინტერესოა ევროპის საბჭოს MSI-NET-ის კვლევის 38-ე გვერდზე მოცემული რეკომენდაცია „ალგორითმები და ადამიანის უფლებები“: „მთლიანი ალგორითმების ან ძირითადი პროგრამული კოდის მიწოდება საზოგადოებისთვის ამ კონტექსტში ნაკლებად მისაღებია, რადგან კერძო კომპანიები თავიანთ ალგორითმს მიიჩნევენ საავტორო უფლებებით დაცულ ძირითად პროგრამულ უზრუნველყოფად. მიუხედავად ამისა, შეიძლება არსებობდეს მოთხოვნა, რომ საზოგადოებას მიენდოს ძირითადი ინფორმაცია ალგორითმების შესახებ (მაგ.: გამოყენებული ცვლადები; ალგორითმების ოპტიმიზაციის მიზნები; ტრენინგის მონაცემები და საშუალო მნიშვნელობები; მიღებული შედეგების სტანდარტული გადახრები; ალგორითმის მიერ დამუშავებული მონაცემების რაოდენობა და ტიპი)“. ასევე საინტერესოა რეკომენდაციები, მოცემული საფრანგეთის ეროვნული ასამბლეის წევრის, სედრიკ ვილანის ანგარიშში „ხელოვნური ინტელექტი ადამიანისათვის“, რომელიც მან მოამზადა საფრანგეთის რესპუბლიკის პრემიერ მინისტრის მიერ დაკისრებული მისიის ფარგლებში (გვ. 117): „აუდიტორმა შეიძლება საკმარისად მიიჩნიოს პროგრამის სამართლიანობისა და თანასწორობის შემოწმება (გაკეთოს მხოლოდ ის, რაც მოითხოვება) და, ამ მიზნით, სხვადასხვა ცრუ მონაცემი შეიყვანოს სისტემაში, ან სისტემის მომხმარებელთა პროფილების დიდი რაოდენობა შექმნას ზუსტი მითითებების შესაბამისად.“ გარდა ამისა, ასევე საინტერესოა ლორდთა პალატის მოხსენება: „ხელოვნური ინტელექტი დიდ ბრიტანეთში: მზად ხართ და გაქვთ სურვილი და შესაძლებლობა?“ პუნქტები 92, 96-99.

4 ამასთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია ლორდთა პალატის ზემოხსენებულ მოხსენებაში ალგორითმთა ნეიტრალიტეტის უზრუნველსაყოფად ზოგადად გათვალისწინებული გადაწყვეტილებები (პუნქტები 114, 115, 116, 119, 120): მონაცემთა უფრო მრავალფეროვანი წყებები, მეტი მრავალფეროვნება და მულტიდისციპლინური მიდგომები, ისეთი ასპექტების მეტი აუდიტი, როგორცაა მონაცემთა დამუშავება და მანქანის აგების წესი.

5

პრინციპი "მომხმარებლის კონტროლქვეშ": უნდა გამოირიცხოს დირექტიული მიდგომა და უზრუნველყოფილი იყოს მომხმარებელთა ინფორმირებულობა, ასევე, კონტროლი საკუთარ არჩევანზე.

- ▶ **■** მომხმარებლის ავტონომია უნდა გაიზარდოს - და არა შეიზღუდოს - ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტებისა და მომსახურებების გამოყენებით.
- ▶ **■** მართლმსაჯულების სისტემის პროფესიონალებს ნებისმიერ დროს უნდა შეეძლოთ სასამართლოს გადაწყვეტილებებისა და იმ მონაცემების გადასინჯვა, რომლებიც გამოიყენება შედეგის მისაღებად. მათ არ უნდა ევალებოდეთ ამ შედეგების უპირობოდ მიღება, კონკრეტული საქმის სპეციფიკური მახასიათებლების გათვალისწინებით.
- ▶ **■** მომხმარებელს მკაფიო და გასაგები ენით უნდა მიაწოდონ ინფორმაცია, სავალდებულოა თუ არა ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტთა მიერ შემოთავაზებული გადაწყვეტის გზები; გააცნონ სხვადასხვა შესაძლო არჩევანი და მისი უფლება იურიდიულ კონსულტაციასა და სასამართლოს ხელმისაწვდომობაზე. მას ასევე უნდა ეცნობოს ხელოვნური ინტელექტის მიერ საქმის ნებისმიერი წინასწარი დამუშავების შესახებ, სასამართლო პროცესის დაწყებამდე ან განმავლობაში, და ჰქონდეს შეწინააღმდეგების უფლება, რათა მისი საქმე უშუალოდ სასამართლომ განიხილოს, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად.
- ▶ **■** ზოგადად, ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული ნებისმიერი საინფორმაციო სისტემის დანერგვისას, მომხმარებლებისთვის უნდა არსებობდეს კომპიუტერული წიგნიერების პროგრამები; ასევე, გაიმართოს განხილვები, მართლმსაჯულების სისტემის პროფესიონალთა მონაწილეობით.

I დანართი:

სასამართლო სისტემაში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების, კერძოდ, ისეთი პროგრამული აპლიკაციების სიღრმისეული შესწავლა, რომლებიც ამუშავებს სასამართლო გადაწყვეტილებებსა და მონაცემებს

მომზადეს:

ბ-ნმა ქსავიე რონსინმა (რენის სააპელაციო სასამართლოს პირველი თავმჯდომარე, სამეცნიერო ექსპერტი, საფრანგეთი)

და

ბ-ნმა ვასილეოს ლამპოსმა (ლონდონის საუნივერსიტეტო კოლეჯის (UCL) კომპიუტერულ მეცნიერებათა განყოფილების მთავარი მკვლევარი, სამეცნიერო ექსპერტი, გაერთიანებული სამეფო)

ქ-ნი აგნეს მაიტრეპიერის მხარდაჭერით (მოსამართლე, „პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“ კონვენციის (ევროპის საბჭო) საკონსულტაციო კომიტეტის წევრი, საფრანგეთი)

კვლევის მომზადებაში ასევე მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ქვემოთ მითითებულმა ექსპერტებმა:

ბატონი ფრანჩესკო კონტინი, სასამართლო სისტემების კვლევითი ინსტიტუტის უფროსი მკვლევარი, ეროვნული სამეცნიერო საბჭო (IRSIG-CNR), ბოლონია (იტალია).

ბატონი ფრანჩესკო დე სანტისი, ადამიანის უფლებათა პროცედურული სამართლის საკითხების პროფესორი, ნეაპოლის უნივერსიტეტი (იტალია).

ბატონი ჟან ლასეგი, ფილოსოფოსი და ეპისტემოლოგი, მეცნიერებათა ინსტიტუტის ეროვნული ცენტრის (CNRS) მკვლევარი და მართლმსაჯულების საკითხების კვლევითი ინსტიტუტის (IHEJ) ასოცირებული მკვლევარი (საფრანგეთი).

ქალბატონი დორი რელინგი, საპატიო უფროსი მოსამართლე, დამოუკიდებელი ექსპერტი ინფორმაციული ტექნოლოგიისა და სასამართლო რეფორმების საკითხებში (ნიდერლანდები).

ბატონი ალექს ბავერზნიკი, კრიმინოლოგიის ინსტიტუტის მთავარი მკვლევარი, ლუბლიანას უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი და EURIAS-ის მკვლევარი 2017-18 წლებში ციურხში (შვეიცარია) Collegium Helveticum-ში.

შესავალი

1. ჩვენს საზოგადოებებში ციფრული ტრანსფორმაციის ტალღა კვლავ არათანაბრად მოქმედებს ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოთა სასამართლო სისტემებზე. ევროპის მთელმა რიგმა ქვეყნებმა უკვე შეიმუშავეს და დანერგეს უალრესად მონინავე მიდგომა პრაქტიკული აპლიკაციების გამოყენების მხრივ (როგორც ტექნოლოგიური, ასევე იურიდიული დახმარების თვალსაზრისით), სხვა ქვეყნებში კი ეს მიმართულება ჯერ კიდევ განვითარების საწყის ეტაპზეა და აქცენტი კეთდება მხოლოდ საინფორმაციო ტექნოლოგიების ეფექტიან მართვაზე.

2. ამ მასშტაბური ციფრული გარდაქმნების პროცესში გამოყენებულ ტექნოლოგიებს შორის ხელოვნური ინტელექტი (AI) ერთ-ერთი ყველაზე თვალშისაცემი და შთამბეჭდავი ინსტრუმენტია. შეერთებულ შტატებში უკვე იყენებენ „რობოტ იურისტებს“ და, როგორც ჩანს, ისინი ბუნებრივ ენაზე ესაუბრებიან ადამიანებს. იურიდიული ტექნოლოგიების სტარტაპები სპეციალიზებულნი არიან ახალი იურიდიული მომსახურებების შემუშავებაში და ახალ აპლიკაციების სთავაზობენ ამ პროფესიების წარმომადგენლებს - ძირითადად, იურისტებს, იურიდიულ სამსახურებსა და სადაზღვევო კომპანიებს. ეს მათ საშუალებას აძლევს, ღრმა წვდომა ჰქონდეთ სასამართლო ინფორმაციასა და პრეცედენტულ სამართალზე. ასეთი კერძო კომპანიები „პროგნოზული მართლმსაჯულების“ ინსტრუმენტების გამოყენებით ცდილობენ მოსამართლეთა გადაწყვეტილებების განჭვრეტას, თუმცა, როგორც ვნახავთ, მათი აღწერა ამით არ ამოიწურება.⁵

3. აღნიშნული ფენომენის საწყისი გამოკვლევა გვიბიძგებს, რომ ერთმანეთისგან განვასხვავოთ კომერციული დისკურსი და ამ ტექნოლოგიების გამოყენება-დანერგვის რეალობა. მიმდინარე ეტაპზე ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების მოსამართლეები, როგორც ჩანს, ყოველდღიურად არ იყენებენ პროგნოზულ პროგრამულ უზრუნველყოფას. ადგილობრივ დონეზე ჩატარდა სისტემათა ტესტირებები⁶ და აკადემიური კვლევები⁷ ამ აპლიკაციების პოტენციალის შესასწავლად, მაგრამ ისინი ჯერ კიდევ არ გამოიყენება ფართოდ. ამ ინსტრუმენტების განვითარების ინიციატივა, ძირითადად, კერძო სექტორიდან მოდის, ვისი კლიენტებიც უმეტესწილად არიან სადაზღვევო კომპანიები, იურისტები და იურიდიული სამსახურები, რომელთაც სურთ, შეამცირონ სამართლებრივი გაურკვევლობა და სასამართლო გადაწყვეტილებების არაპროგნოზირებადობა. ამის მიუხედავად, კერძო სექტორი განუხრელად ცდილობს საჯარო სექტორის გადაწყვეტილების მიმღებ პირთა დაინტერესებას ამ ინსტრუმენტებით, რომლებიც ზოგჯერ „ბეტა“ ვერსიებია, ანუ დროთა განმავლობაში განვითარდება და სახელმწიფო პოლიტიკაში ინტეგრირდება.

4. CEPEJ, მის მიერ ინიცირებული პროცესის შესაბამისად - რომელიც მოცემულია დოკუმენტში „სახელმძღვანელო მითითებები ცვლილებებზე კიბერმართლმსაჯულების მიმართულებით“⁸ - გვთავაზობს, რომ საჯარო სექტორში

5 იხილეთ დიაგრამა მე-9 თავში.

6 მაგალითად, საფრანგეთში დუაისა და რენეს სააპელაციო სასამართლოებმა 2017 წელს სამთვიანი სასამართლო პროცესი ჩაატარეს პროგრამული უზრუნველყოფის გამოყენებით, რომელსაც მოსამართლეთა კოლეგიამ „პროგნოზირების პროგრამა“ უწოდა.

7 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 584 გადაწყვეტილების ნიმუშზე მუშაობა: ნიკოლოზ ალეტრასი, დიმიტრიოს ცარაპაცანისი, დანიელ პრეოტიუჩ-პიეტრო, ვასილეიოს ლამპოსი, „ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებათა პროგნოზირება: ბუნებრივი ენის დამუშავების პერსპექტივა“, გამოქვეყნდა 2016 წლის 24 ოქტომბერს, [ონლაინ] <https://peerj.com/articles/cs-93/>

8 კერძოდ, იხილეთ დოკუმენტის 51-ე პუნქტი, CEPEJ(2016) 13, „სახელმძღვანელო მითითებები ცვლილებებზე კიბერმართლმსაჯულების მიმართულებით“.

გადაწყვეტილების მიმღებებსა და სამართლის სფეროს სპეციალისტებს მიეცეთ „პროგნოზული მართლმსაჯულების“ ფენომენის უკეთ გააზრების შესაძლებლობა.

5. უპირველესი ამოცანაა, გაირკვეს საკითხები, რომლებიც უკავშირდება პრეცედენტული სამართლის მონაცემთა მასობრივი დამუშავების სისტემების რთულ ბუნებას, მათ ტექნიკურ და თეორიულ შეზღუდვებთან ერთად. აღნიშნულ ასპექტებს ხშირად არახსენებენ სასამართლოს ფეროში ამინსტრუმენტთა განხილვისას, მაგრამ მათ კარგად იცნობენ და ფართოდ განიხილავენ ტექნოლოგიების სპეციალისტები (მათემატიკოსები, სტატისტიკოსები და კომპიუტერული მეცნიერები). შესაბამისად, ისინი გარკვეულ ყურადღებასაც იმსახურებენ.

6. მეორეც, წინამდებარე დოკუმენტში გაანალიზებულია ამ ინსტრუმენტთა სარგებელი და რისკები. მართალია, მათი მომხრეები ხაზს უსვამენ თავიანთი აქტივების დადებით მხარეებს გამჭვირვალობის, განჭვრეტადობისა და პრეცედენტული სამართლის სტანდარტიზაციის თვალსაზრისით, თუმცა კრიტიკოსები მიუთითებენ ბაზარზე ამჟამად არსებული პროგრამული უზრუნველყოფის ნაკლოვანებებსა და მიკერძოებულ მსჯელობაზე. ამ ტექნოლოგიების თანდაყოლილი რისკები შეიძლება გასცდეს განსჯის ფარგლებს და გავლენა მოახდინოს კანონის უზენაესობისა და სასამართლო სისტემების არსებით ელემენტებზე, რომლებსაც ევროპის საბჭო განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს.

7. ეს მოიცავს კანონის პრიმატის პრინციპს. ამ ინსტრუმენტების ზეგავლენა შეიძლება ხელს უწყობდეს არა მხოლოდ სტიმულირებას, არამედ ნორმატიულობის ახალი ფორმის შექმნას, რომელსაც შეუძლია კანონის შევსება მოსამართლის სუვერენული დისკრეციის დარეგულირებით; გრძელვადიან პერსპექტივაში, იგი ასევე ხელს შეუწყობს სასამართლო გადაწყვეტილებების სტანდარტიზაციას არა ყოველ ცალკეულ საქმეზე მსჯელობისა და დასაბუთების საფუძველზე, არამედ პირნპირად სტატისტიკურ გაანგარიშებაზე დაყრდნობით, რომელიც უკავშირდება სასამართლოების მიერ მანამდე განხილულ საქმეთა ფარგლებში მიკუთვნებულ საშუალო კომპენსაციას.

8. ასევე საჭიროა განხილვა, თუ რამდენად შეესაბამება ეს გადაწყვეტილებები ინდივიდუალურ უფლებებს, რომლებიც გათვალისწინებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით. მათ შორის იგულისხმება სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება (განსაკუთრებით, კანონით დადგენილი ბუნებრივი მოსამართლის უფლება, დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს უფლება და სასამართლო პროცესებზე მხარეთა თანასწორობა), ასევე, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება - იმ შემთხვევებში, როდესაც მონაცემთა ღია წყაროებით გავრცელებისას არასაკმარისი წინდახედულებაა გამოჩენილი მათი დაცვის თვალსაზრისით.

9. ამ საკითხების გათვალისწინებით, დოკუმენტში ხაზგასმულია ხელოვნური ინტელექტის დიდი პოტენციალი - იურიდიული სფეროს პროფესიონალებს დაეხმაროს თავიანთ საქმიანობაში. ეჭვგარეშეა, რომ ხელოვნური ინტელექტის ზოგიერთი პროგრამა, რომელიც ჯერ კიდევ შემუშავების ან ტესტირების პროცესშია (მაგ.: შექმნილია სამართლებრივი კვლევის გასაუმჯობესებლად), შეიძლება ძალიან სასარგებლო იყოს სასამართლოთა დატვირთვის ეფექტიანად შემცირებისათვის. დოკუმენტში მიმოხილულია ეს დადებითი ასპექტებიც. ზოგადად, იგი მხარს უჭერს ხელოვნური ინტელექტის საჭიროებისამებრ გამოყენებას იურიდიული სფეროს პროფესიონალთა

მიერ, იმ პირობით, რომ სათანადო ყურადღება მიექცევა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით გარანტირებულ ინდივიდუალურ უფლებებს, ასევე, ევროპის საბჭოს სტანდარტებს, განსაკუთრებით, სისხლის სამართლის საქმეებში. ხელოვნური ინტელექტი სულაც არ არის მხოლოდ სასამართლო სისტემათა ეფექტიანობის გაუმჯობესების ინსტრუმენტი: მან ასევე უნდა გააძლიეროს კანონის უზენაესობის გარანტიები და მართლმსაჯულების ხარისხი.

10. დაბოლოს, დოკუმენტი გვთავაზობს ამ ფენომენის მონიტორინგის მეთოდებს, ეთიკური ქარტიის ფორმით, და ხაზს უსვამს ფრთხილი მიდგომის აუცილებლობას საჯარო პოლიტიკაში ამ ინსტრუმენტთა ინტეგრირების მიმართ. გასათვალისწინებელია, რომ ნებისმიერ საჯარო დებატში უნდა მონაწილეობდეს ყველა დაინტერესებული მხარე - იურიდიული სფეროს პროფესიონალები იქნებიან, იურიდიული ტექნოლოგიების კომპანიები თუ მეცნიერები - რათა მათ შეძლონ საკუთარი მოსაზრებების ჩამოყალიბება და გაზიარება სასამართლო სისტემებში ხელოვნური ინტელექტის პროგრამების სრული მოცულობით დანერგვასა და შესაძლო ზეგავლენაზე; ასევე, შეიმუშაონ ეთიკური ჩარჩო, რომლის ფარგლებშიც იმოქმედებენ. მხოლოდ ამის შემდეგ იქნება შესაძლებელი, რომ დებატები გასცდეს პირწმინდად „ბიზნესის“ ჩარჩოს და პროცესში მოქალაქეებიც ჩაერთონ. ეს გარკვეულწილად ხელს შეუწყობს ზოგადი კომპიუტერული ცოდნის ამაღლებას, რისი მიღწევაც მოხერხდა კანადაში.⁹

1. ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოთა სასამართლო სისტემებში არსებული ვითარება ხელოვნური ინტელექტის ალგორითმების გამოყენების თვალსაზრისით

2018 წელს ევროპულ სასამართლო სისტემებში ხელოვნური ინტელექტის ალგორითმების გამოყენება, ძირითადად, კერძო სექტორის კომერციულ ინიციატივად რჩებოდა, რომლის სამიზნე ჯგუფები იყვნენ სადაზღვევო კომპანიები, იურიდიული დეპარტამენტები, იურისტები და ფიზიკური პირები.

11. სასამართლო სფეროში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება უაღრესად პოპულარულია შეერთებულ შტატებში, სადაც საკმაოდ მარტივად დაინერგა ეს ინსტრუმენტები, როგორც სამოქალაქო, ისე სისხლის სამართლის სფეროში.¹⁰

12. ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოთა სასამართლო სისტემებში ხელოვნური ინტელექტის ალგორითმის დანერგვა უფრო რთული ამოცანა აღმოჩნდა, რადგან ამ ინიციატივათა უმეტესობა კერძო სექტორიდან მოდის და ხშირად არ არის ინტეგრირებული სახელმწიფო პოლიტიკაში.

13. სასამართლო სისტემებში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების საკითხი შესწავლილია სპეციალური ონლაინ კვლევის მეშვეობით, რომელიც 2018 წლის აპრილში ჩატარდა CEPEJ-ის წევრის სახელმწიფოებისა და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენელთა მონაწილეობით. ამ კვლევაზე რეაგირების დონე შედარებით დაბალი იყო, ამიტომ მიღებული პასუხები მკაფიო ტენდენციების გამოვლენის საშუალებას არ იძლევა. ზოგიერთ კერძო ოპერატორი არ იყო დაინტერესებული კვლევაში მონაწილეობით, CEPEJ-ის წევრებს კი, რომლებიც უმეტესწილად იუსტიციის

⁹ მონრეალის დეკლარაცია, ხელმისაწვდომია ბმულზე: <https://www.declarationmontreal-iaresponsible.com/demarche>, ბოლო წვდომა - 2018 წლის 16 ივლისს.

¹⁰ იხილეთ COMPAS-ის ალგორითმები, ან ისეთი ინსტრუმენტები, როგორცაა RAVEL LAW ან ROSS chatbot.

სამინისტროების ან იუსტიციის უმაღლესი საბჭოების წარმომადგენლები არიან, მხოლოდ იმ ინსტრუმენტებზე შეეძლოთ ინფორმაციის მიწოდება, რომლებიც ამჟამად საჯარო სექტორში გამოიყენება.

14. შედეგად, ქვემოთ მოცემული ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი და ემყარება მხოლოდ იმ კვლევებს, რომლებიც ექსპერტებმა და სამდივნომ ჩაატარეს საჯაროდ ხელმისაწვდომი ლიტერატურის გამოყენებით.¹¹

15. კლასიფიკაცია შეიძლება განხორციელდეს შემოთავაზებული მომსახურების შესაბამისად. ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებაში შესაძლოა მნიშვნელოვანი განსხვავებები არსებობდეს პროგრამების მიხედვით. ილუსტრაციის მიზნით, გამოყოფილია შემდეგი ძირითადი კატეგორიები:

- ▶ პრეცედენტული სამართლის გაფართოებული საძიებო სისტემები;
- ▶ დავების ონლაინ გადაწყვეტა და დახმარება დოკუმენტების შედგენაში;
- ▶ ანალიზი (პროგნოზირება, სკალა);
- ▶ ხელშეკრულებების კატეგორიზაცია სხვადასხვა კრიტერიუმის მიხედვით და განსხვავებული ან შეუთავსებელი სახელშეკრულებო დებულებების იდენტიფიცირება;
- ▶ „ჩატბოტები“ მოსარჩელეთა ინფორმირებისა ან დახმარებისთვის სამართალწარმოების პროცესში.

16. ლატვია განაცხადა, რომ იკვლევდა მანქანური სწავლების შესაძლებლობებს მართლმსაჯულების ადმინისტრირებისათვის. მისი მთავარი მიზანია სასამართლოს სტატისტიკის დამუშავება, გამოსაყოფი ადამიანური და ფინანსური რესურსების სავარაუდო ხარჯთაღრიცხვის შესადგენად.

17. იურიდიული ტექნოლოგიების კომპანიათა სხვა აქტივობები ამ კლასიფიკაციაში არ არის შეტანილი, რადგან ისინი ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით დამუშავებას ნაკლებად ან საერთოდ არ ითვალისწინებენ. ზოგიერთი საიტი სთავაზობს სამართლებრივ ინფორმაციაზე წვდომას, „ღრუბლოვან“ გადაწყვეტილებებს, ელექტრონულ ხელმოწერებს და ა.შ.

18. ქვემოთ მოცემულია იმ იურიდიული მომსახურებების არასრული ჩამონათვალი, რომლებიც ხელოვნურ ინტელექტს იყენებენ:

¹¹ იხილეთ შემაჯამებელი ბიბლიოგრაფია IV დანართში, რომელშიც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ბენუა შარპენტიემ, ჯუზეპე კონტისამ, ჯოვანი სარტორიმ (https://media.wix.com/ugd/c21db1_14b-04c49ba7f46bf9a5d88581cbda172.pdf) და ემანუელ ბართემ (<http://www.precisement.org/blog/intelligence-artificielle-en-droit-derriere-la-hype-la-realite.html#nb14>) (მხოლოდ ფრანგულად).

პროგრამა	სახელმწიფო	ტიპი
Doctrine.fr	საფრანგეთი	საძიებო სისტემა
Prédicite	საფრანგეთი	ანალიზი (გარდა სისხლის სამართლის საქმეებისა)
პრეცედენტული სამართლის ანალიზი	საფრანგეთი	ანალიზი (გარდა სისხლის სამართლის საქმეებისა)
JurisData Analytics (LexisNexis)	საფრანგეთი	საძიებო სისტემა, ანალიზი (გარდა სისხლის სამართლის საქმეებისა)
Luminance	გაერთიანებული სამეფო	ანალიზი
Watson/Ross (IBM)	აშშ	ანალიზი
HART	გაერთიანებული სამეფო	ანალიზი (სისხლის სამართლის საქმეები, დანაშაულის განმეორებით ჩადენის რისკი)
Lex Machina(LexisNexis)	აშშ	ანალიზი

2. ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოთა მართლმსაჯულების სისტემებში სასამართლო გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებული ღია მონაცემების პოლიტიკის მიმოხილვა

მონაცემთა ხელმისაწვდომობა არსებითი პირობაა ხელოვნური ინტელექტის განვითარებისთვის. ეს იძლევა გარკვეული ამოცანების შესრულების საშუალებას, რომლებსაც მანამდე ადამიანი ასრულებდა არაავტომატიზებული გზით. რაც მეტი მონაცემია ხელმისაწვდომი, მით მეტად შეუძლია ხელოვნურ ინტელექტს მოდელების დახვეწა და მათი პროგნოზირების უნარის გაუმჯობესება. აქედან გამომდინარე, სასამართლო გადაწყვეტილებებთან მიმართებით ღია მონაცემთა მიდგომის გამოყენება სათანადო მუშაობის წინაპირობაა იურიდიული ტექნოლოგიების კომპანიებისთვის, რომლებიც სპეციალიზდებიან საძიებო სისტემებსა ან ტენდენციების ანალიზში („პროგნოზირებაზე ორიენტირებული მართლმსაჯულება“).

ამ მონაცემების დამუშავება უამრავ საკითხს წამოჭრის, მაგალითად, როგორცაა ცვლილებები პრეცედენტული სამართლის ფორმირებასა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვაში (პროფესიონალთა სახელების ჩათვლით).

19. კომპიუტერიზებული მონაცემები XXI საუკუნის „სანვავად“ მოიზრება, რადგან მათი გამოყენება და შეჯერება ახალ აქტივებს წარმოქმნის. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგიერთი დაინტერესებული მხარე და ავტორი ამ არგუმენტს სადავოდ მიიჩნევს, ციფრული ინდუსტრიის გლობალურმა წარმატებებმა ბოლო ათწლეულების განმავლობაში დაადასტურა ამ სფეროს შემდგომი განვითარების უზარმაზარი პოტენციალი.

20. ადამიანის საქმიანობის რაოდენობრივი განსაზღვრა, ამჟამად და გლობალური

მასშტაბით, გვერდს ვერ აუვლიდა საჯარო სექტორის მიერ წარმოებულ მონაცემებს. სწორედ ამან უბიძგა მოძრაობას საჯარო მონაცემთა გახსნისკენ, დაფუძნებულს ბევრად უფრო ძველ იმპერატივებზე, რომლებიც ჩვენი კონსტიტუციური სახელმწიფოების ფუძემდებლურ პრინციპებად მიიჩნევა.

21. ბოლო წლებში ძირითადი ცვლილებები განაპირობა საჯაროდ ხელმისაწვდომი მონაცემების წარმოქმნამ, რომელთა ჩამოტვირთვაც შესაძლებელია (ღია მონაცემები), კერძოდ, „პარტნიორობა ღია მმართველობისთვის“ ინიციატივის ფარგლებში (OGP). ამ არასამთავრობო ორგანიზაციაში გაერთიანებულია, დაახლოებით, 70 ნევრი სახელმწიფო (მათ შორის, ევროპის საბჭოს მთელი რიგი ქვეყნები), ასევე, სამოქალაქო საზოგადოებისა და ციფრული გიგანტების არაერთი წარმომადგენელი. ასეთი მონაცემების ღიაობის მთავარი მიზანია: საჯარო სექტორის საქმიანობის გამჭვირვალობის გაუმჯობესება; საჯარო პოლიტიკის შემუშავებისა და შეფასების პროცესში მოქალაქეთა ჩართულობის ნახალისება; იმ საჯარო სამსახურების კეთილსინდისიერების უზრუნველყოფა, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან მონაცემთა ბაზებში ორგანიზებულ დიდი მოცულობის მონაცემთა დამუშავებაზე (დიდი მონაცემები).

2.1 სასამართლო გადანყვეტილებებთან დაკავშირებული ღია მონაცემების განსაზღვრა

22. სანამ განვიხილავთ, თუ რა გავლენას ახდენენ ღია მონაცემები სასამართლო საქმიანობაზე, უპირველეს ყოვლისა, ახლებურად განვმარტოთ ღია მონაცემების ცნება. პირველ რიგში, ხშირად ერთმანეთში ერევათ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა და მონაცემთა ხელმისაწვდომობა (უფრო ზუსტად, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა მონაცემთა ბაზის სახით)¹².

23. საჯარო ინფორმაციის გარკვეული ნაწილი, რომელიც უნდა გასაჯაროვდეს, უკვე ისედაც ვრცელდება ინფორმაციული ტექნოლოგიის გამოყენებით. საფრანგეთში სამთავრობო საიტი Légifrance.fr სერტიფიცირებული საჯარო ინფორმაციის მთავარი ონლაინ წყაროა, რომელიც მოიცავს არა მხოლოდ საკანონმდებლო და მარეგულირებელ ტექსტებს, არამედ პრეცედენტულ სამართალსაც, ასევე, ინფორმაციას საჯარო თანამდებობებზე დანიშნის შესახებ. ეს უნიტარული ინფორმაცია, მართალია, ინტერნეტით არის ხელმისაწვდომი, თუმცა სრულიად განსხვავდება პირდაპირი წვდომისგან ორგანიზებულ და მონაცემთა ბაზაში შეტანილ მონაცემებზე, რომელთა ჩამოტვირთვა და კომპიუტერით დამუშავება შესაძლებელია.

24. ამიტომ ღია მონაცემები მოიცავს მხოლოდ „ნედლი“ მონაცემების გავრცელებას, სტრუქტურირებული კომპიუტერული მონაცემთა ბაზების მეშვეობით. ეს მონაცემები (მთლიანობაში ან ნაწილობრივ), სხვა სტრუქტურულ წყაროებთან ერთად, ქმნის იმას, რასაც „დიდი მონაცემებს“ ვუწოდებთ. ევროპის საბჭოს 108-ე კონვენციის საკონსულტაციო კომიტეტი დიდ მონაცემებს განსაზღვრავს, როგორც „მზარდ ტექნოლოგიურ შესაძლებლობას, რომელიც უკავშირდება ახალი და პროგნოზული ცოდნის შეგროვებას, დამუშავებასა და ამოღებას დიდი მოცულობის, სიჩქარისა

¹² მონაცემები აზრს მოკლებული ასოები და ციფრებია. ინფორმაცია გახლავთ კონტექსტში მოცემული მონაცემები. სწორედ ეს კონტექსტი ანიჭებს მათ მნიშვნელობას. ჩვენ შეგვიძლია, მივხვდეთ, რომ რიცხვი 2005 არის წელი, მაგრამ კონტექსტის გარეშე, ამას დაზუსტებით ვერ ვიტყვი. თუმცა წინადადება „2005 წელს ჩვენ დავასრულეთ 3 პროექტი“ კონტექსტში აქცევს ამ რიცხვს. ამიტომ, „ღია მონაცემები“ მონაცემებია არა განმარტების, არამედ თავისი ინფორმაციულობის კუთხით. ანალოგიურად, დიდი მონაცემები არის დიდი მოცულობის ინფორმაცია და არა მონაცემები.

და სპექტრის მონაცემებიდან. მონაცემთა დაცვის თვალსაზრისით, ძირითადი საკითხები ეხება არა მხოლოდ დამუშავებულ მონაცემთა მოცულობას, სიჩქარესა და მრავალფეროვნებას, არამედ მათ ანალიზს პროგრამული უზრუნველყოფის გამოყენებით, რათა შეიძინონ ახალი და პროგნოზული ცოდნა ცალკეულ პირებსა ან პირთა ჯგუფებზე გადანაცვების მისაღებად. ამ სახელმძღვანელო მითითებების მიზნებისთვის, დიდი მონაცემების განმარტება მოიცავს როგორც დიდ მონაცემებს, ისე მათ ანალიზს“.¹³

25. როგორც მოცემული დეფინიცია ცხადყოფს, ღია მონაცემები არ უნდა აგვერიოს მათი დამუშავების საშუალებებთან. ზოგიერთი დისკურსი ამ საკითხთან დაკავშირებით რეალურად ეხება სხვადასხვა მოწინავე მეთოდებით ჩატარებულ დამუშავებას, რომლებიც ზოგადად განსაზღვრულია, როგორც მონაცემთა მეცნიერება. პროგნოზული მართლმსაჯულება ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით, მოწინავე საძიებო სისტემები, რომლებიც უაღრესად ზუსტ კრიტერიუმებს იყენებენ, იურიდიული რობოტები - ეს ყველაფერი ალგორითმული აპლიკაციებია, რომლებიც მონაცემებით იკვებება, მაგრამ მათ არაფერი აქვთ საერთო ღია მონაცემთა პოლიტიკასთან.

26. ამასთან, აღნიშნული პოლიტიკა უნდა განვიხილოთ იმ შესაძლებლობათა გათვალისწინებით, რომლებსაც იგი გვთავაზობს მონაცემთა შემდგომი დამუშავების მიზნით, მისი ბუნების მიუხედავად. თუ გარკვეული მონაცემები იფილიტრება მათი შეყვანის ეტაპზე, მაგალითად, კონფიდენციალურობისა და პირადი ცხოვრების პატივისცემის გათვალისწინებით, შემდგომ ეტაპებზე ამ მონაცემთა ბოროტად გამოყენების რისკები მცირდება.

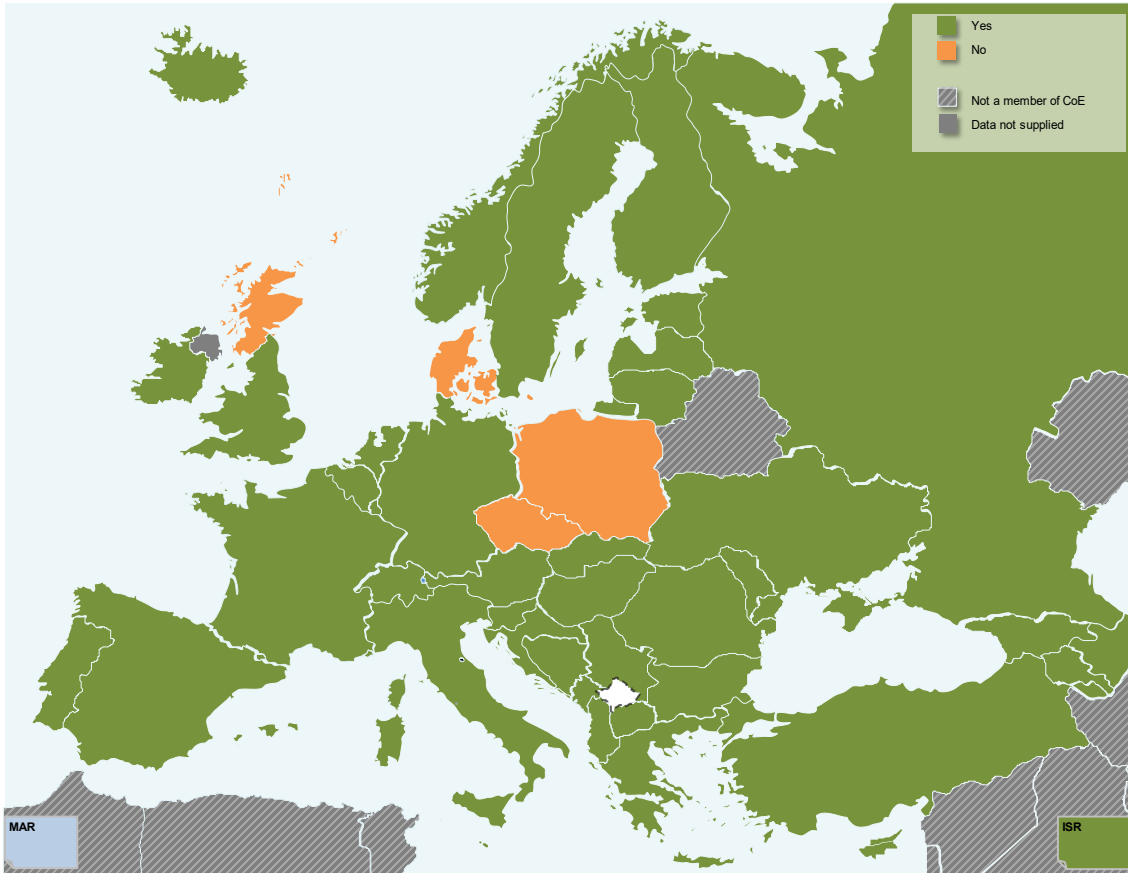
2.2 ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებში სასამართლო გადანაცვებებთან დაკავშირებული ღია მონაცემების დამუშავების მხრივ არსებული მდგომარეობა და პრეცედენტული სამართლის განვითარების შედეგები

27. რა მდგომარეობაა ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებში სასამართლო გადანაცვებების ღია მონაცემთა ფორმატში გასაჯაროების კუთხით? CEPEJ-ის 2016-2018 წლების შეფასების ციკლის ფარგლებში პირველად გამახვილდა ყურადღება იმ სასამართლო გადანაცვებების ღია მონაცემთა სახით გასაჯაროებაზე, რომლებიც ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით დამუშავდა. მონაცემთა ანონიმიზაციასა ან ფსევდონიმიზაციას მონაცემთა დაცვის ევროპული ჩარჩოს ფარგლებში¹⁴, რომელიც განსაზღვრულია მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაციითა (GDPR, ევროკავშირის რეგულაცია 2016/679) და ევროპის საბჭოს 108-ე კონვენციით, ცალკე შეკითხვა დაეთმო წევრ სახელმწიფოთა და დამკვირვებელთა მიერ ამ განსაკუთრებით სენსიტიურ სფეროში გატარებული ზომების შესაფასებლად.

13 T-PD (2017) 1, „სახელმძღვანელო მითითებები დიდი მონაცემების სამყაროში პერსონალურ მონაცემთა დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“.

14 მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაციები (DGPS, ევროკავშირის რეგულაცია 2016/679 და ევროპის საბჭოს 108-ე კონვენცია „პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“).

დიაგრამა 1. ცხილში ნაჩვენებია ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოები, რომლებმაც 2016 წელს ღია მონაცემთა ფორმატში გაასაჯაროვეს სასამართლო გადაწყვეტილებები (შეფასების სქემის კითხვა Q62-4)

28. გამოკითხულ სახელმწიფოებსა და დამკვირვებლებს შორის მხოლოდ 5-მა განაცხადა, რომ 2016 წელს არ დაუნერგავს ღია მონაცემების პოლიტიკა სასამართლო გადაწყვეტილებებთან მიმართებით. მართალია, ამ პასუხების მაჩვენებელი შესაბამის კონტექსტში უნდა განვიხილოთ, რადგან, ზოგიერთის მიხედვით, გაურკვეველი იყო ვითარება საზოგადოებისთვის სასამართლო გადაწყვეტილებების ღია მონაცემთა ფორმატით წვდომის კუთხით (სომხეთი, ბელგია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ლუქსემბურგი, რუსეთის ფედერაცია, ესპანეთი, თურქეთი), თუმცა ეს ავლენს, ერთი მხრივ, სწრაფვას ევროპული სასამართლო ინსტიტუტების გამჭვირვალობისკენ და, მეორე მხრივ, ქვეყნების უმეტესი ნაწილის სურვილს, გაასაჯაროონ სასამართლო გადაწყვეტილებები და ამისთვის გამოიყენონ ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები. ეს მოითხოვს შესაბამისი ინსტიტუტების ძალისხმევასაც, რადგან ამ მიზნით მისაღებია მთელი რიგი ტექნიკური ზომები. კერძოდ, საფრანგეთში, ადმინისტრაციული პრეცედენტული სამართლის ნაწილი უკვე ხელმისაწვდომია ჩამოსატვირთად ვებგვერდზე data.gouv.fr (იხ. ქვემოთ).

29. რაც შეეხება პერსონალურ მონაცემთა დაცვას, 23-მა ქვეყანამ განაცხადა, რომ ისინი მიმართავენ გარკვეული კატეგორიის დავების ფსევდონიმიზაციას¹⁵ (მაგ.: პირის

¹⁵ როგორც T-PD განსაზღვრავს გამოცემაში „სახელმძღვანელო მითითებები დიდი მონაცემების სამყაროში პერსონალურ მონაცემთა დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“, „ფსევდონიმიზაცია არის ღონისძიება, რომლის გამოყენებითაც პერსონალური მონაცემები ვეღარ მიენერება მონაცემთა სუბიექტს, დამატებითი ინფორმაციის გარეშე. ეს ინფორმაცია შენახულია ცალკე და მასზე ვრცელდება ტექნიკური და ორგანიზაციული ზომები, რათა პერსონალური მონაცემები არ დაუკავშირდეს იდენტიფიცირებულ ან იდენტიფიცირებად ფიზიკურ პირს“.

პირადი ან ოჯახური სტატუსი) ისეთი მონაცემების წაშლით, რომელთა გამოყენებითაც შესაძლებელია მხარეების ან მოწმეების იდენტიფიცირება (სახელები, მისამართები, ტელეფონის ნომრები, პირადობის ნომრები, საბანკო ანგარიშების ნომრები, საგადასახადო ნომრები, ჯანმრთელობის მდგომარეობა და ა.შ.). როგორც ირკვევა, ამაზე პასუხისმგებლობა ეკისრებათ სასამართლოს თანამშრომლებს (მაგ.: ისრაელი, მოლდოვის რესპუბლიკა) ან საჯარო მოხელეებს (მაგ.: ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ესპანეთი). მეორე მხრივ, ბოსნია და ჰერცეგოვინა და უნგრეთი აცხადებენ, რომ აქვეყნებენ პროფესიონალთა სახელებს.

30. ამასთან, რთულია მართლმსაჯულების ეფექტიანობასა და ხარისხზე ღია მონაცემების ზეგავლენის გაზომვა. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამ მონაცემთა ხელახალი გამოყენების ინიციატივა ძირითადად კერძო სექტორიდან მოდის, რომლის სამიზნე ჯგუფებიც პროფესიონალი კლიენტები არიან (იურისტები, იურიდიული დეპარტამენტები). ამიტომ მხოლოდ მთავრობათაშორისი საქმიანობა საუკეთესო საშუალება არ არის ასეთი პოზიტიური შედეგების სრულად იდენტიფიცირებისთვის.

31. საფრანგეთში არსებული ვითარება ასახავს ამ მიდგომის ფარგლებში წამოჭრილ საკითხებს და მის მაგალითზე შესაძლებელია მთელი რიგი აქტუალური ასპექტების გამოვლენა. უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია ხაზგასმა, რომ საფრანგეთმა 2016 წელს მიიღო კანონი, რომლის შესაბამისადაც, სასამართლო გადაწყვეტილებების ღია მონაცემთა სახით გასაჯაროება სავალდებულოა.

32. ციფრული რესპუბლიკის შესახებ კანონის მე-20 და 21-ე მუხლები¹⁶ ეწინააღმდეგებოდა წინა ლოგიკას¹⁷, რომ სასამართლოების, ადმინისტრაციული სასამართლოებისა და ტრიბუნალების გადაწყვეტილებები უნდა გასაჯაროებულიყო იმ შემთხვევაში, თუ „განსაკუთრებული ინტერესის საგანს წარმოადგენდნენ“. საფრანგეთის ახალი კანონით დანერგული საპირისპირო პრინციპის თანახმად, ყველაფერი გამოქვეყნდება, გარდა კანონით განსაზღვრული კონკრეტული შემთხვევებისა (სასამართლო გადაწყვეტილებების შემთხვევაში), შესაბამის პირთა პირადი ცხოვრების პატივისცემის გათვალისწინებით. იმავდროულად, კანონი შეიცავს დათქმას, რომ სასამართლო და ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებები უნდა გამოქვეყნდეს მხოლოდ მას შემდეგ, რაც გაანალიზდება, რამდენად არსებობს შესაბამის პირთა ხელახალი იდენტიფიცირების რისკი.

33. ინფორმაციის ფართოდ გავრცელებას მრავალი უპირატესობა აქვს, რომლებსაც საკასაციო სასამართლო უჭერდა მხარს 2016 წლის ოქტომბერსა და 2018 წლის თებერვალში გამართულ ორ კონფერენციაზე. ეს ხელს უწყობს მეტ ინფორმირებულობას სასამართლოს საქმიანობისა და პრეცედენტული სამართლის სფეროში არსებულ ტენდენციებზე, ასევე, მართლმსაჯულების სისტემის ხარისხის ამაღლებასა და სრულიად ახალი საცნობარო ბაზის შექმნას.

34. ციფრული ბერკეტებით პრეცედენტული სამართლის „დარეგულირების“ ეს თეორიული სურვილი ბადებს მთელ რიგ ზოგად კითხვებს, რომლებიც რელევანტურია ანალოგიური მიდგომით დაინტერესებულ ყველა ქვეყანასთან მიმართებით. უპირველესად, ეს

16 ეს კანონი მიღებულია იმისთვის, რომ საფრანგეთის კანონი შესაბამებინათ ევროპარლამენტისა და ევროპის საბჭოს 2013 წლის 26 ივნისის 2013/37/EU დირექტივასთან, რომლითაც ცვლილებები შევიდა საბჭოს 2003 წლის 17 ნოემბრის დირექტივაში საჯარო სექტორის ინფორმაციის ხელახალი გამოყენების შესახებ („PSI დირექტივა“).

17 სასამართლოს საქმიანობის ორგანიზების კოდექსი, R433-3 მუხლი.

განხილული უნდა იყოს ზოგიერთი იმ პრინციპის კონტექსტში, რომლებიც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით დადგენილია ეროვნულ სასამართლო პრაქტიკაში არსებული განსხვავებული მიდგომების შემთხვევაში. სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ აუცილებელია სამართლებრივი განსაზღვრულობის დაბალანსება სასამართლო ინტერპრეტაციის მართებულობასთან, რაც ხელს შეუწყობს უფრო განჭვრეტადი გადაწყვეტილებების მიღებას.¹⁸

35. ამ სურვილის პარალელურად, გასათვალისწინებელია რამდენიმე ტექნიკური ასპექტი:

- ა) გამოსაქვეყნებლად დაშვებული ყველა სასამართლო გადაწყვეტილების კრებული ყოველთვის კარგად არ არის კოორდინირებული სასამართლო სისტემის ყველა დონეს შორის: ევროპულ სასამართლოებში ზოგიერთი ბიზნესპალიკაცია ამ მიზნით არ არის შემუშავებული, განსაკუთრებით, პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილებათა შემთხვევაში; ზოგიერთ ქვეყანას კი შეიძლება ახალი პროცესების დანერგვა დასჭირდეს გადაწყვეტილებების შესაჯერებლად, თუ სურს, რომ გამოქვეყნებული კრებული ამომწურავი იყოს;
- ბ) მიუხედავად ამ მიმართულებით განხორციელებული პოზიტიური ცვლილებებისა, ჯერ კიდევ არ შემუშავებულა სრულად ეფექტიანი ავტომატიზებული იდენტიფიკაციის შემდგომი მექანიზმი, რომელიც აღმოფხვრის ხელახალი იდენტიფიკაციის რისკს.

ასევე არანაკლებ მნიშვნელოვანია შემდეგი ასპექტები:

- გ) გასათვალისწინებელია პრეცედენტული სამართლის განვითარების ლოგიკის ტრანსფორმაციის აუცილებლობა. რა მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს „სტანდარტს“, რომელიც ჩამოყალიბდა კონკრეტულ საკითხზე მიღებულ გადაწყვეტილებათა გარკვეული რაოდენობის საფუძველზე? კანონში უნდა აისახოს? თუ ასეა, ეს კანონშემოქმედების ახალი წყაროა?
- დ) უნდა მოეთხოვოს მოსამართლეებს დამატებითი განმარტებები ისეთი გადაწყვეტილებების მიღებისას, **რომლებიც ამ ნორმიდან გადახვევად მიიჩნევა?**¹⁹ ეს კითხვა არ არის უმნიშვნელო და მას ყველა სასამართლო სისტემა ერთგვაროვნად არ პასუხობს. საფრანგეთის სამოქალაქო სამართალში²⁰ „მოსამართლე დავას წყვეტს იმ კანონით დადგენილი ნორმების შესაბამისად, რომელიც დავაზე ვრცელდება“. საფრანგეთის კონტექსტში, თუ მათ მოსთხოვდნენ თავიანთი გადაწყვეტილებების დასაბუთებას ყველა იმ მიზეზის მითითებით, რის გამოც გადაუხვიეს საქმეთა უმეტესობის საფუძველზე დადგენილი პრეცედენტული სამართლიდან (რომელიც განსაზღვრავს, როგორ უნდა გადაწყდეს დავა კანონით დადგენილი შესაბამისი წესების დაცვით), არ იქნებავს მათი თანამდებობიდან გათავისუფლების ტოლფასი? მოსამართლეები დავებს წყვეტენ არა მხოლოდ კანონის ნორმების, არამედ პრეცედენტული სამართლის ტენდენციების გათვალისწინებითაც, რომლებსაც ციფრული ინსტრუმენტის მიერ წარმოებული სტატისტიკა ადგენს (ის ასევე შეიძლება იყოს მიკერძოებული, ან განვითარდეს კერძო ოპერატორის მხრიდან გარე კონტროლის გარეშე, იხ. ნაწილი 6.1 და 9 ქვემოთ). კითხვა, რომელიც ჩნდება, სცილდება სპეციფიკურ ეროვნულ მახასიათებლებს და უფრო ფართო ქრილში

18 Greek Catholic parish Lupeni and Others v. Romania [GC]. No. 76943/11, 29/11/2016, § 116.

19 Eloi Buat-Menard and Paolo Giambiasi, «La mémoire numérique des décisions judiciaires», Dalloz Reports, 2017, p. 1483 (მხოლოდ ფრანგულად),

20 საფრანგეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 12.

ეხება ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტების როლს მოსამართლეთა მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. გაითვალისწინეთ, რომ ეს ანალიზი შემოიფარგლება პრეცედენტული სამართლის ალგორითმებით დამუშავების საკითხით, და არანაირად არ ეხება პრეცედენტული სამართლის როლს კანონშემოქმედებაში, ან პრეცედენტული სამართლის მნიშვნელობას, რომლის პრინციპებიც, იმავდროულად, კარგად არის დამკვიდრებული ევროპულ დონეზე.²¹

- ე) გარდა ამისა, თუ ნორმები დადგინდება გადაწყვეტილებათა უმრავლესობაზე დაყრდნობით, სასამართლო გადაწყვეტილებები ხომ ერთგვაროვანი გახდება, აღარ მიიღება იმ სასამართლოების იერარქიის შესაბამისად, რომელმაც ისინი გამოიტანა, და უგულებელყოფილი იქნება უმაღლესი ინსტანციის სასამართლოთა გადაწყვეტილებების მნიშვნელობა, მაშინ, როდესაც ისინი ევროპის მრავალ სახელმწიფოში კანონის ერთგვაროვანი განმარტების გარანტები არიან? როგორი ურთიერთმიმართება იარსებებს ნორმებსა და პრეცედენტულ სამართალს შორის? თუ სტანდარტები გადაწყვეტილებათა უმრავლესობაზე დაყრდნობით წარმოიქმნება, იქცევა ისინი ამ სასამართლოებისთვის კრიტერიუმად საკუთარი პრეცედენტული სამართლის განსაზღვრისას, რომელიც, თავის მხრივ, უნდა დაასაბუთონ, როდესაც გადაუხვევენ უმრავლესობის შეხედულებებიდან?
- ვ) დაბოლოს, არსებობს რისკი, რომ სასამართლო გადაწყვეტილებები შედგენილი იქნება რეპროდუქციული ლოგიკის შესაბამისად? მაშინ, როდესაც ეს გადაწყვეტილებები ნორმატიული ჩარჩოს (ეროვნული, ევროპული ან საერთაშორისო) ევოლუციის შესაბამისად ვითარდება და სარეფერენციოდ გამოიყენება პრეცედენტული სამართალი (მაგ.: უზენაესი და ევროპული სასამართლოების), ან სოციალურ-ეკონომიკური კონტექსტი, უმრავლესობის მოსაზრების საფუძველზე მიღებული ნორმა შეიძლება იქცეს მოსამართლეთა მიერ ნებისმიერ შემთხვევაში დასაცავ სტანდარტად, რაც, თავის მხრივ, სასამართლო გადაწყვეტილებათა გადაჭარბებული სტანდარტიზაციას გამოიწვევს?

36. შესაძლოა, კითხვები წარმოიშვას თავად მომხმარებლისთვის დამდგარ შედეგებთან მიმართებითაც, რომელმაც სარგებელი უნდა მიიღოს სასამართლო სისტემის საქმიანობის გამჭვირვალობისგან: მიიღებენ ისინი სარგებელს მოსამართლეთა ყველა გადაწყვეტილების ინტერნეტით გამოქვეყნების შედეგად? თუ პირიქით, ასეთი ინფორმაცია გადაჭარბებული აღმოჩნდება გადაწყვეტილებათა დიდი მოცულობის გამო და ისინი რაიმე თვისობრივი სარგებელს ვერ მიიღებენ, იურიდიული ცოდნის ნაკლებობისა და მათი ანალიზის კრიტიკული ბერკეტის არარსებობის გამო?

37. პარადოქსულია, მაგრამ შეიძლება წამოიჭრას კითხვა: შეუძლია კი ღია მონაცემებს ღირებული ინფორმაციის უზრუნველყოფა? უდავოა, რომ ეს საშუალებას მოგცემთ, დიდი რაოდენობით დაუმუშავებელი მონაცემები ჩამოტვირთოთ ბმულზე დაწკაპუნებით, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ამ ინფორმაციის მნიშვნელობა მოქალაქეთა უმრავლესობისთვის ბუნდოვანი დარჩება.

²¹ უმაღლესი ეროვნული სასამართლოს გადაწყვეტილების შინაარსიდან გამომდინარე, ნევრი სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის პირობების რეგულირებასთან მიმართებით, ECJ-მ აღნიშნა, რომ „ევროგაერთიანების სამართლის დარღვევა საკმარისად სერიოზული უნდა იყოს“ და გამოიწვიოს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება, „თუ აღნიშნული გადაწყვეტილება მიღებულია ამ საკითხზე სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით დადგენილ მოთხოვნათა აშკარა დარღვევით“ (ECJ, საქმე C-224/01, Koebler, §56).

38. პირველი მოთხოვნა ღია მონაცემებთან მიმართებით გულისხმობს, რომ ეს მონაცემები უნდა იყოს გამჭვირვალე და ინფორმაციული, და მესამე მხარეებს შეეძლოთ მათი გამოყენება ანალიზისა და დამუშავების მიზნებით. გარკვეული კითხვების დასმას (კრიტიკასაც კი) იმსახურებს ის ეკონომიკური მოდელი, რომლის პირობებშიც საჯარო პრეცედენტული სამართლის მონაცემები (რომელთაც სასამართლო ორგანოები ისე დაამუშავებენ, რომ ტექნიკურად „ნაკითხვადი“ გახდეს ხელოვნური ინტელექტისთვის და შეესაბამებოდეს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივ მოთხოვნებს) კერძო სექტორის მხრიდან უფასოდ უნდა დამუშავდეს და შემდეგ ხელმისაწვდომი გახდეს სასამართლოების, პროფესიონალებისა და მოქალაქეებისთვის.

2.3 პერსონალურ მონაცემთა დაცვა სასამართლო გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებული ღია მონაცემების პოლიტიკის შესაბამისად

2.3.1 მხარეებისა და მოწმეების სახელები

39. ციფრულ ეპოქაში სასამართლო გადაწყვეტილებათა გასაჯაროების აუცილებლობასა და მხარეების ან მოწმეების ძირითადი უფლებების პატივისცემას შორის სამართლიანი ბალანსის მისაღწევად, მათი სახელები და მისამართები არ უნდა იყოს ნაჩვენები გამოქვეყნებულ გადაწყვეტილებებში, განსაკუთრებით, ამგვარი პერსონალური ინფორმაციის არამიზნობრივი ან ხელახალი გამოყენების რისკის, ასევე, ამ გადაწყვეტილებებში ასახულ მონაცემთა განსაკუთრებული სენსიტიურობის გამო.²² ავტომატიზებული პროცესების გამოყენებით, შესაძლებელია ამგვარი ინფორმაციის სისტემურად დამალვა.

40. შესაძლებელია, დაიფაროს სხვა მაიდენტიფიცირებელი ინფორმაცია (მაგ.: ტელეფონის ნომრები, ელფოსტის მისამართები, დაბადების თარიღები, ბავშვების სახელები, იშვიათი შერქმეული სახელები, მეტსახელები და ადგილების სახელწოდება). პერსონალურ მონაცემთა დაცვის პრინციპების თვალსაზრისით, ამ ინფორმაციის დამალვა გულისხმობს მონაცემთა უბრალო ფსევდონიმიზაციას, და არა სრულ ანონიმიზაციას. სასამართლო გადაწყვეტილებებში წარმოდგენილი ინფორმაციის მოცულობა და მრავალფეროვნება, სხვა მონაცემთა ბაზებთან ინფორმაციის შეჯერების სულ უფრო გამარტივებასთან ერთად, პრაქტიკაში შეუძლებელს ხდის შესაბამისი პირის ხელახალი იდენტიფიკაციისგან დაცვის გარანტირებას. ამგვარი გარანტიის არარსებობის პირობებში, ეს მონაცემები ვერ შეფასდება, როგორც ანონიმური. შესაბამისად, მათზე ვრცელდება პერსონალურ მონაცემთა დაცვის წესები.

41. ზოგიერთი უაღრესად სენსიტიური პერსონალური მონაცემი განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებს, როგორც გათვალისწინებულია 108-ე კონვენციის მე-6 მუხლით. ეს ეხება მონაცემებს რასობრივი წარმომავლობის, პოლიტიკური, რელიგიური ან სხვა მრწამსის, პროფკავშირის წევრობისა და ფიზიკური ან ფსიქიკური ჯამრთელობის შესახებ; ასევე, სექსუალურ ცხოვრებასთან დაკავშირებულ მონაცემებს, რომლებიც განიხილება, როგორც ინტიმური დეტალები.

²² ECHR, Z. v. Finland No. 22009/93, §595 et seq. და ევროკომისიის მწვანე დოკუმენტი ინფორმაციულ საზოგადოებაში საჯარო სექტორის ინფორმაციის შესახებ (COM (1998)585) („თუ არ მიიღება განსაკუთრებული სიფრთხილის ზომები, პრეცედენტული სამართლის მონაცემთა ბაზები, რომლებიც იურიდიული დოკუმენტაციის ინსტრუმენტებია, შეიძლება იქცეს საინფორმაციო ფაილად ფიზიკური პირების შესახებ, თუკი ამ მონაცემთა ბაზებს მიმართავენ კონკრეტულ პირზე მიღებულ სასამართლო გადაწყვეტილებათა ჩამონათვალის მისაღებად, და არა სასამართლო პრაქტიკის გასაცნობად“).

42. სასამართლოს გადაწყვეტილებები შეიძლება შეიცავდეს სხვა, ძალზე მრავალფეროვან პერსონალურ მონაცემთა სახეებს, რომლებიც სენსიტიური მონაცემების კატეგორიას მიეკუთვნება. სისხლის სამართლის საქმეთა განხილველ სასამართლოებს ყველაზე ხშირად აქვთ შეხება სენსიტიურ მონაცემებთან სისხლის სამართალწარმოებისა და მსჯავრდების პროცესში. ამიტომ, ყველა ამ სენსიტიური მონაცემის მიმართ საჭიროა განსაკუთრებული სიფრთხილის გამოჩენა. მათი მასობრივი გავრცელება ქმნის დისკრიმინაციის, პროფილების შედგენისა²³ და ადამიანის ღირსების შელახვის სერიოზულ რისკებს.

2.3.2 პროფესიონალთა, მათ შორის, მოსამართლეთა სახელები

43. ცხადია, იმის ცოდნა, თუ როგორ მიიღება გადაწყვეტილება, ადვოკატებისთვის არსებითად მნიშვნელოვანია საქმის შედეგის პროგნოზირებისას. მათ მიაჩნიათ, რომ იმ მოსამართლეზე ინფორმაცია, რომელიც საქმეს განიხილავს, ზოგჯერ ისეთივე არსებითია, როგორც კანონის ცოდნა. ისინი უკვე დიდი ხანია ცდილობენ, ერთანეთს შეადარონ მოსამართლეთა კოლეგიები (მეტ-ნაკლებად ემპირიულად), რათა უკეთესი რჩევა მისცენ კლიენტებს, რომელთა საქმესაც კონკრეტული მოსამართლე ან მოსამართლეთა კოლეგია განიხილავს.

44. ეს მეთოდი საკმარისი იყო, როდესაც ადვოკატი მხოლოდ შეზღუდული რაოდენობის სასამართლოების წინაშე წარდგებოდა, მაგრამ ბევრ ქვეყანაში ადვოკატებზე დანებებული შეზღუდვების ეტაპობრივი შესუსტების, ასევე, ევროკავშირის ტერიტორიაზე გადაადგილებისა და მუშაობის თავისუფლების გათვალისწინებით, გონივრულია, რომ ეროვნულ ან თუნდაც ევროპულ დონეზე მომუშავე ადვოკატს სურდეს, გაეცნოს ნებისმიერი ქვეყნის ან ევროპული იურისდიქციის პრეცედენტულ სამართალს, რომლის იურისდიქციის ფარგლებშიც უნდა იდავოს საქმეზე.

45. ამრიგად, ჩვენ ვერ გამოვრიცხავთ შესაძლებლობას, რომ მომავალში ძალზე სასარგებლო და, შესაბამისად, ძალიან ძვირი მანქანური სწავლების პროგრამები გაცილებით ეფექტიანი იქნება, ვიდრე იურისტების გამოცდილება და „სალი აზროვნება“, რომლებიც ტრადიციული გზით მუშაობენ საქმეებზე. ამგვარი აპლიკაციების გამოყენებამ შეიძლება კიდევ უფრო გაამძაფროს კონკურენციის დამახინჯება და მხარეთა უთანასწორობა იურიდიულ ფირმებს შორის, რომლებიც იყენებენ ან არ იყენებენ პრეცედენტული სამართლის პროგნოზული ანალიზის პროგრამებს.

46. არსებობს რეალური რისკი, რომ ამგვარი კონკურენტული უპირატესობის გამო, კანონით დადგენილი სამართლიანი სასამართლოს პრინციპი შეილახოს. საჯარო და კერძო მონაცემების შეჯერებით მოსამართლეთა პროფილების შექმნა კერძო კომპანიებსა და მათ ადვოკატებს საშუალებას მისცემს, უფრო მეტად ჩაერთონ სასამართლოსა და მოსამართლის შერჩევის პრაქტიკაში. ეს ტაქტიკა უკვე დიდი ხანია გამოიყენება ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და საფრანგეთში (კერძოდ, პრესის მიერ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დარღვევის ფაქტებთან მიმართებით), როდესაც მოსარჩლეები ცდილობენ იმ სასამართლოს არჩევას, რომელიც სავარაუდოდ, ყველაზე მაღალ ანაზღაურებას ან პროცენტს მიაკუთვნებს მიყენებულ ზიანთან მიმართებით.

²³ პროფილების შედგენა განსაზღვრულია GDPR-ის მე-4 ნაწილში. ეს გულისხმობს პირის პერსონალური მონაცემების დამუშავებას მისი ქცევისა ან სიტუაციის გაანალიზება-პროგნოზირებისათვის (მაგ.: სამუშაოს შესრულების შედეგები, ფინანსური მდგომარეობა, ჯანმრთელობა, პრეფერენციები, ცხოვრების წესი და ა.შ.).

47. გარდა ამისა, ამ თემაზე დისკუსიების უმეტესობაში დიდი მონაცემები აღრეულია გარკვეული მოცულობის საჯარო ინფორმაციის გამოქვეყნების აუცილებლობასთან. შედეგად, ზოგჯერ ამტკიცებენ, რომ პროფესიონალთა სახელები, მონაცემთა გასაჯაროებისა და გამჭვირვალობის ვალდებულების გამო, ასახული უნდა იყოს ღია მონაცემებში.

48. იმავდროულად, კომპიუტერიზებული პრეცედენტული სამართლის მონაცემების მიწოდება სრულიად განსხვავდება გადაწყვეტილებათა ორიგინალების ან დამონმებული ასლების გამოქვეყნების პრინციპებისგან. ღია მონაცემთა მიზანია, შესაძლებელი გახდეს პრეცედენტული სამართლის ავტომატიზებული დამუშავება, დაბალი ღირებულების საოპერაციო ლიცენზიის საფუძველზე. როგორც აღვნიშნეთ, ეს ინფორმაცია მიეწოდება ყოვლისმომცველი კომპიუტერული მონაცემთა ბაზის მეშვეობით, რომელიც არ არის გამჭვირვალე და ადვილად გასაგები მოქალაქეებისთვის.

49. აღსანიშნავია, რომ მსგავსი დებულებები აშკარად არ გულისხმობს იმ პროფესიონალთა სახელების გასაჯაროების აუცილებლობას, რომლებმაც წვლილი შეიტანეს კონკრეტული გადაწყვეტილების მიღებაში. უნდა აღინიშნოს, რომ კანონით, მოსამართლეთა სახელების მითითება სასამართლო გადაწყვეტილებებში წევრ სახელმწიფოთა საერთო ვალდებულებაა, რომელიც გამომდინარეობს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით განსაზღვრული სასამართლო განხილვის საჯაროობის პრინციპიდან. მისი მიზანია მოსამართლეთა ობიექტური მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფა (რომლებიც უნდა იყვნენ იდენტიფიცირებადნი და დანიშნულნი კანონის დაცვით, მათზე დაკისრებული მოვალეობების შესასრულებლად) და პროცედურული წესების დაცვა (მაგ.: საჯაროობა და კოლეგიალობა).²⁴

50. პროფესიონალთა სახელების გასაჯაროების კანონიერების შესახებ შეკითხვაზე პასუხის გასაცემად²⁵, აღსანიშნავია, რომ ღია მონაცემებს არაფერი აქვს საერთო სასამართლო გადაწყვეტილებებში პროფესიონალთა სახელების გამოქვეყნების ვალდებულებასთან. ზოგადად, გამონწვევა გულისხმობს ხშირ შემთხვევებში საპირისპირო მოთხოვნათა შეჯერების საჭიროებას: ანუ, ერთი მხრივ, საჯარო დაწესებულებათა საქმიანობის გამჭვირვალობის უზრუნველყოფა, რათა მოქალაქეებმა იცოდნენ, თუ ვინ არიან მოსამართლეები და შეაფასონ მათი საქმიანობა; და მეორე მხრივ, ამ სფეროს პროფესიონალთა პირადი ცხოვრების პატივისცემა (რომელთა ფუნქციების გამო, არ უნდა შეიზღუდოს მათი ძირითადი უფლებები). სერიოზული გამონწვევები არსებობს, როდესაც საქმე ეხება მოსამართლეთა და, მთლიანობაში, სასამართლო ინსტიტუტების მიუკერძოებლობის გარანტიას, რის გადასაჭრელადაც შეიქმნა ღია მონაცემთა პოლიტიკა.²⁶ რა პრაქტიკული ღონისძიებების გატარებაა შესაძლებელი, რომ მოსამართლეთა პერსონალური მონაცემები დავიცვათ სხვადასხვა მონაცემთა ბაზასა და წყაროში (სოციალური ქსელები, კომერციული საიტები) არსებულ მონაცემებთან შეჯერების პოტენციური მცდელობებისგან, რომლებიც მიზნად ისახავს

24 ECHR, *Vernes v. France*, No. 30183/06 მოსამართლეების იდენტიფიცირების თაობაზე, რომლებმაც გადაწყვეტილება მიიღეს; *Pretto v. Italy*, No. 7984/77 გადაწყვეტილების გასაჯაროების შესახებ; *Kontalexis v. Greece*, No. 59000/08, § 38, *DMD GROUP, a.s. v. Slovakia*, No. 19334/03, § 66, *Miracle Europe KFT v. Hungary*, No. 57774/13, § 58, კანონით დაწესებული სასამართლო განხილვის უფლების შესახებ, მიუკერძოებელი მოსამართლის უფლებასთან ერთობლიობაში.

25 ეს კითხვები შეიძლება ეხებოდეს *Rechtspfleger*-საც (სასამართლო აღმასრულებელი), რომელიც იღებს სასამართლო გადაწყვეტილებებს, ასევე, სასამართლო ფორმაციის შემადგენლობაში არსებულ სასამართლო მოხელეებსა და მოსამართლეთა თანაშემწეებს (თუმცა, ნაკლები მოცულობით).

26 იხილეთ ECHR *Previti v. Italy*, No. 45291/06, §§ 249 et seq., მოსამართლეთა მიუკერძოებლობის პრინციპების შესახებ.

მათი პოლიტიკური, რელიგიური და სხვა პრეფერენციების დადგენას?

51. ეს საკითხები ევროპაში ყველგან ერთნაირი ფორმით არ წამოიჭრება, რაც დამოკიდებულია შემდეგ ასპექტებზე: სასამართლო სისტემის სპეციფიკური მახასიათებლები (და სამოსამართლო კარიერის მართვაზე პასუხისმგებელი ორგანოს ბუნება); გადაწყვეტილების მიღება კოლეგიური პრინციპით, ან მის გარეშე; და შესაბამისი სასამართლო ინსტანციის დონე. მაგალითად, შვეიცარიაში, სადაც მოსამართლეებს ირჩევენ, გასაჯაროება არის მოსამართლეთა გამჭვირვალობისა და სოციალური პასუხისმგებლობის გარანტი მოქალაქეებისა და პოლიტიკური ჯგუფების წინაშე. ეს ინფორმაცია უკვე ხელმისაწვდომია ონლაინ საძიებო სისტემებში (რომლებიც ღია მონაცემები არ არის).²⁷

52. გარდა ამისა, ეს საკითხები ერთნაირი ფორმით არ წამოიჭრება იურისდიქციის დონიდან გამომდინარე. ქვედა ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეთა პრეცედენტული სამართლის მახასიათებლების მნიშვნელობა არ შეიძლება იყოს ისეთივე, როგორც აქვს უმაღლესი ინსტანციის ან საერთაშორისო სასამართლოების მოსამართლეთა მიერ შემუშავებულ პრეცედენტულ სამართალს. მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ნებას რთავს, რომ განჩინებები მოძიებული იყოს საქმის განმხილველი კოლეგიის წევრ მოსამართლეთა სახელების მიხედვით, მაგრამ არ უშვებს კონკრეტულ მოსამართლესთან დაკავშირებული სტატისტიკური გაანგარიშების წარმოებას.²⁸ მეორე მხრივ, იმ ქვეყნებში, სადაც სასამართლო ორგანოებში არ არის დანერგილი განსხვავებული მოსაზრებების პრაქტიკა (რაც საერთაშორისო სასამართლოში არსებობს), შესაძლოა, უსამართლო აღმოჩნდეს მოსამართლისთვის პირადი პასუხისმგებლობის დაკისრება იმ გადაწყვეტილებაზე, რომელსაც კოლეგიურ სასამართლოში განხილვისას არ მისცა ხმა.

53. ეს დებატები კარგად შეაჯამა შემსწავლელმა მისიამ, რომელიც საფრანგეთში ჩაატარა პროფესორმა ლოიქ კადეტმა. მისიის დასკვნები შეზღუდულია, ვინაიდან არ იძლევა რეკომენდაციას, რომ აიკრძალოს ასეთი ინფორმაციის გამოქვეყნება, თუმცა, გარკვეული სახის დავებთან მას უშვებს და სხვა დავების შემთხვევაში გამოირიცხავს (მაგ.: სისხლის სამართლის სპეციალიზებულ საქმეებთან მიმართებით). შემოთავაზებული იყო მხოლოდ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა სახელების გამოქვეყნების შესაძლებლობა, თუმცა მისიამ ასევე აღიარა, რომ ამან შეიძლება „ცალმხრივი მოძრაობა“ გამოიწვიოს.

54. ამგვარ ვითარებაში შესაძლებელია წინდახედულების მარტივი პრინციპის გამოყენება, რათა შეფასდეს ლეგიტიმური ინტერესის არსებობა დავის ტიპისა და იურისდიქციის დონის მიხედვით, როცა საქმე ეხება პროფესიონალთა სახელების გამოქვეყნებას მონაცემთა ბაზაში, საიდანაც შესაძლებელია ფაილების ჩამოტვირთვა. ანალოგიურად, ჩვენ არ შეგვიძლია გამოვრიცხოთ შესაძლებლობა, რომ თავად სასამართლო ინსტიტუტებმა ან ავტორიზებულმა მესამე პირებმა გამოიყენონ ეს ინფორმაცია ღია მონაცემთა კონტექსტის ფარგლებს გარეთ, პრეცედენტული სამართლის გასაცნობად.

27 იხილეთ, მაგალითად, შვეიცარიის ფედერალური სასამართლო, რომლის პრეცედენტული სამართლის ჩამოტვირთვა შესაძლებელია ბმულიდან: <https://www.bger.ch/fr/index/jurisdiction/jurisdiction-inherit-template/jurisdiction-recht.htm>; კანტონებისთვის იხილეთ: <http://ge.ch/justice/dans-la-jurisprudence> (მაგ.: ჟენევის კანტონი).

28 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები კოლეგიალურია. პუბლიკაციები მოიცავს განსხვავებულ მოსაზრებებსაც.

55. ნებისმიერ შემთხვევაში, ინფორმაციის ამგვარი გასაჯაროების მიზანშეწონილობა განხილული უნდა იყოს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საერთაშორისო წესების გათვალისწინებით, როგორცაა 108-ე კონვენცია, ევროკავშირის GDPR და N680/2016 დირექტივა.

სასამართლო გადაწყვეტილებათა დამუშავებასთან დაკავშირებით გამოყენებული ხელოვნური ინტელექტის (მანქანური სწავლება) ოპერაციული მახასიათებლები

ბუნებრივი ენის დამუშავება და მანქანური სწავლება არის ის ორი ტექნიკა, რომლებიც მნიშვნელოვანი საფუძველია ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით სასამართლო გადაწყვეტილებათა დამუშავებისთვის.

უმეტეს შემთხვევებში, ამ სისტემების მიზანია არა სამართლებრივი დასაბუთების რეპროდუცირება, არამედ გადაწყვეტილების სხვადასხვა პარამეტრს შორის კორელაციის დადგენა (მაგ.: განქორწინებასთან დაკავშირებული წარმოებისას: ქორწინების ხანგრძლივობა, მეუღლეთა შემოსავალი, ადიულტერი, მიკუთვნებული სარგებლის ოდენობა და ა.შ.) და, მანქანური სწავლების გამოყენებით, ერთი ან მეტი მოდელის შემუშავება. შემდეგ ასეთი მოდელები გამოიყენება მომავალი სასამართლო გადაწყვეტილების „წინასწარმეტყველებისა“ ან „განჭვრეტისთვის“.

ამ თავის მიზანია პროგრამული უზრუნველყოფის ბუნების დადგენა, რომლებიც მოიხსენიება როგორც „პროგნოზული“ ან, ზოგჯერ, „ბეტა“ ვერსიები, ანუ განვითარების ფაზაში არსებული პროგრამები, როგორც მათი პოტენციალის, ასევე ნაკლოვანებების თვალსაზრისით. იგი მიზნად ისახავს მანქანური სწავლების ალგორითმთა მარტივი განმარტებების შემოთავაზებას, რომლებიც პრეცედენტული სამართლის ავტომატიზებული ანალიზის საფუძველია.

3.1 „პროგნოზული მართლმსაჯულების“ პროგრამული უზრუნველყოფის თეორიული ფუნქციები

56. შესავალის სახით, მოკლედ უნდა განვიხილოთ „პროგნოზული“ პროგრამული უზრუნველყოფის მახასიათებლები, რომლებიც საშუალებას გვაძლევს, დავადგინოთ სასამართლოს მიერ განსახილველი საქმის წარმატებით (ან წარუმატებლად) დასრულების ალბათობა. ეს ალბათობა დგინდება წინა გადაწყვეტილებათა სტატისტიკური მოდელირების საშუალებით, რომლის დროსაც გამოიყენება კომპიუტერულ მეცნიერებათა ორი ფართო დარგის მეთოდები. ესენია: ბუნებრივი ენის დამუშავება და მანქანური სწავლება. მოდელირების ეს მიდგომები ხშირად მოიხსენიება, როგორც ხელოვნური ინტელექტი; სინამდვილეში, ეს არის „სუსტი“ ხელოვნური ინტელექტი (იხ. ტერმინთა ლექსიკონი).

57. თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ ტერმინი „ხელოვნური ინტელექტი“ ექსპერტებს შორის დებატების საგანია, რადგან მრავალ ბუნდოვანებას იწვევს. ეს ტერმინი ყოველდღიურ ენაში კარგად დამკვიდრდა და გამოიყენება მთელი რიგი მეცნიერებებისა და ტექნოლოგიების აღსაწერად, რაც კომპიუტერებს საშუალებას აძლევს, დაამარცხოთ საუკეთესო ჩემპიონები თამაშში „Go“²⁹, მართონ მანქანა, ისაუბრონ ადამიანებთან და ა.შ. მეცნიერები ცდილობენ სხვადასხვა აპლიკაციის იდენტიფიცირებას, მათ საფუძვლად გამოყენებული ზუსტი ტექნოლოგიების საშუალებით, მათ შორის, მანქანური

29 <https://www.nature.com/articles/nature16961>

სწავლებით, და ზოგჯერ ყველა ამ მაღალსპეციალიზებული ხელოვნური ინტელექტის რესურსს უნოდებენ „სუსტ“ (ან „ზომიერ“) ხელოვნურ ინტელექტს. ეს ტექნოლოგიები განსხვავდება ჯერ კიდევ სრულიად თეორიული საბოლოო მიზნისგან, რაც გულისხმობს „ძლიერი“ ხელოვნური ინტელექტის, ანუ თვითნასწავლი მანქანის შექმნას, რომელსაც შეუძლია, ავტომატურად გაიაზროს სამყარო ზოგადად, მთელ მის სირთულესა და მრავალფეროვნებასთან ერთად.

58. კონკრეტულად მართლმსაჯულებასთან მიმართებით, პროგნოზული მართლმსაჯულების სისტემები შექმნილია იურიდიული დეპარტამენტების, სადაზღვევო კომპანიებისა (როგორც მათი შიდა საჭიროებების, ასევე მათი დამზღვევების) და ადვოკატებისთვის, რათა შეძლონ დავის შედეგის განჭვრეტა. თეორიულად, მათ ასევე შეუძლიათ, მოსამართლეებს დაეხმარონ გადაწყვეტილების მიღებაში.

59. ეს სისტემები გრაფიკული გამოსახულების სახით წარმოგვიდგენენ დავის წარმატებით დასრულების ალბათობას მომხმარებლის მიერ შეყვანილი კრიტერიუმების საფუძველზე (რომლებიც დამახასიათებელია დავის თითოეული ტიპისთვის). სავარაუდოდ, ამ სისტემებს შეუძლიათ, გაიანგარიშონ სასამართლოთა მიერ მიკუთვნებული კომპენსაციის სავარაუდო ოდენობა.

3.2 ხელოვნური ინტელექტის პრაქტიკული ფუნქციონირება: სტატისტიკური მანქანები, რომლებიც ქმნიან მოდელს წარსული მონაცემების საფუძველზე

60. თავიდანვე ერთმანეთისგან უნდა გავმიჯნოთ „წინასწარმეტყველება“ და „პროგნოზი“. წინასწარმეტყველება (prediction) არის ქმედება, რომელიც წინასწარ განსაზღვრავს, თუ რა მოხდება (prae - მანამდე, dictare - თქმა) (ზებუნებრივი შთაგონებით, ნათელხილვით, ან წინათგრძნობით); პროგნოზირება კი არის მონაცემთა წყებაზე დაკვირვება (მიზანმიმართული შესწავლა, დანახვა) მომავალი ვითარების განჭვრეტის მიზნით. მათი არასწორი მნიშვნელობით გამოყენება და გავრცელება, როგორც ჩანს, განპირობებულია ტერმინის „მძიმე“ მეცნიერებებიდან სესხებით: ამ სფეროში იგი გულისხმობს მონაცემთა მეცნიერების სხვადასხვა ტექნიკას, მათემატიკას, სტატისტიკასა და თამაშის თეორიას, რომლებიც ანმყო და წარსულ ფაქტებს აანალიზებენ მომავალი მოვლენების ბუნებაზე ჰიპოთეზების შესამუშავებლად.

61. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ პროგნოზული მართლმსაჯულების პროგრამული უზრუნველყოფის მუშაობის ლოგიკა არსებითად ემყარება გენერაციულ (ჩვეულებრივ, ცნობილია, როგორც „ბაიეზური“), ან დისკრიმინაციულ მეთოდებს, რომლებიც საბოლოო ანგარიშში ცდილობენ, შეაფასონ ცვლადის არსებული ან მომავალი დიაპაზონი (მაგ.: საცდელი კვლევის შედეგი) წარსული მაგალითების ანალიზის საფუძველზე.

62. ზოგადად, ასევე მნიშვნელოვანია, გავითვალისწინოთ ანთროპომორფული მოსაზრება, რომ გამოთვლით მანქანებს ინტელექტი აქვთ, და რომ ამ მანქანების შემქმნელებმა შეძლეს მათ მექანიზმში გონების ჩადება.³⁰ სამწუხაროდ, ამ იდეით ჯერ კიდევ გაჟღენთილია მართლმსაჯულების პროგნოზირების მრავალი ანალიზი, რის შედეგადაც ასეთ მოწყობილობებს მიენერებათ ამჟამინდელი ან სამომავლო შესაძლებლობები ადამიანის ინტელექტის რეპლიკაციის კუთხით. ამ კონტექსტს თავის

30 Dominique Cardon, A quoi rêvent les algorithmes, nos vies à l'heure des big data, La République des idées, Editions du Seuil, 2015, p. 58.

მხრივ, ხელს უწყობს რევოლუციური მიღწევები ხელოვნური ინტელექტის განვითარების სფეროში,³¹ რაც გვიბიძგებს, რომ ამ პროგნოზულ ინსტრუმენტებს მისტიკის გარკვეული დოზით მივუდგეთ, ცნობიერად თუ გაუცნობიერებლად. ამიტომ ზოგჯერ ვამბობთ, რომ ის, რაც დღეს სრულებით შეუძლებელია, ხვალ შეიძლება შესაძლებელი იყოს.

63. სამეცნიერო ფანტასტიკაში აღწერილი „ძლიერი“ ხელოვნური ინტელექტი რეალობაში არ არსებობს. ამ ტიპის ხელოვნური ინტელექტი - რომელიც აღჭურვილი იქნება არა მხოლოდ ცოდნით, არამედ შემეცნების უნართაც - დღესაც პირწმინდად ფიქციაა. ამჟამად შემუშავებული მანქანური სწავლების სისტემები აღწერილია, როგორც „სუსტი“ ხელოვნური ინტელექტი: მათ შეუძლიათ რთულ მონაცემთა წყებების შექმნა და ეფექტიანად სწავლა მონაცემთა დიდ მოცულობაზე დაყრდნობით, ასევე, ხშირად მაღალი დონის სიზუსტით პროგნოზირებაც.

64. ინსტინქტური ან ფანტაზიის სფეროს მოსაზრებათა დასაძლევად, ინფორმაციის დამუშავებისა და ანალიზის ეს ტექნოლოგიები უნდა აღვიქვათ სამი ცნების გათვალისწინებით:

- ▶ ხელოვნური ინტელექტი არ გახლავთ ერთიანი, ერთგვაროვანი ობიექტი: სინამდვილეში ეს არის მეცნიერებისა და ტექნიკის ერთობლიობა (მათემატიკა, სტატისტიკა და კომპიუტერულ მეცნიერება), რომელსაც შეუძლია მონაცემთა დამუშავება კომპიუტერული პროგრამების ძალიან რთული ამოცანების შესამუშავებლად და განსახორციელებლად;
- ▶ ხელოვნური ინტელექტის ძრავები თავად არ აწარმოებენ ინტელექტუალურ ინფორმაციას, ისინი ინდუქციური მიდგომის გამოყენებით მოქმედებენ: იდეა გულისხმობს ავტომატიზებული მეთოდით დაკვირვებების (შეტანილი მონაცემების) დაკავშირებას შესაძლო შედეგებთან (მიღებული მონაცემები), სხვადასხვა წინასწარგანსაზღვრული მახასიათებლის გამოყენებით. კონკრეტულად პროგნოზული მართლმსაჯულებისთვის, ძრავა ქმნის კავშირებს სხვადასხვა ლექსიკურ ჯგუფებს შორის, რომლებიც ასახულია სასამართლო გადაწყვეტილებებში. ეს ჯგუფები კორელაციაშია მონაცემთა შეყვანის ეტაპზე გამოვლენილ ლექსიკურ ჯგუფებსა (ფაქტები და მსჯელობა) და შედეგების ეტაპზე (გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი) მიღებულ ჯგუფებთან;
- ▶ აგებული მოდელის (ან ფუნქციის) საიმედოობა მკაცრად დამოკიდებულია გამოყენებულ მონაცემთა ხარისხსა და მანქანური სწავლების ტექნიკის არჩევანზე.

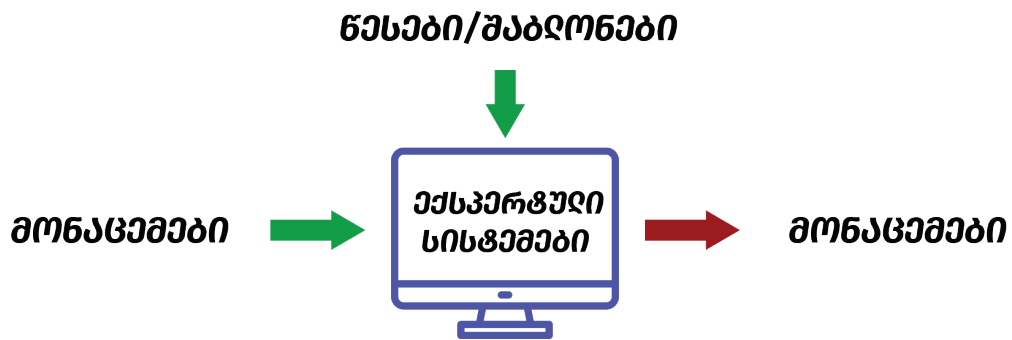
65. მოკლედ უნდა დავუბრუნდეთ ამ სისტემათა წინამორბედების - საექსპერტო სისტემების თემას, რომლებიც, თავის მხრივ, ეყრდნობოდნენ კომპიუტერული მეცნიერების სპეციალისტთა მიერ დაწერილ მონაცემთა დამუშავების წესებს. საექსპერტო სისტემები (ES) სწრაფად განვითარდა 1980-1990-იანი წლების ბოლოს, განსაკუთრებით, მედიცინისა და ფინანსების სფეროებში³² ამ სისტემებს შეეძლოთ სპეციალიზებულ შეკითხვებზე პასუხის გაცემა და მსჯელობა ცნობილ ფაქტებზე დაყრდნობით, ძრავაში წინასწარ განსაზღვრული კოდირების წესების გამოყენებით.

31 „AlphaZero : l'IA de DeepMind apprend et maîtrise le jeu d'échecs en moins de 4 heures“, Génération NT, სტატია გამოქვეყნებულია 2017 წლის 8 დეკემბერს, [ონლაინ] <https://www.generation-nt.com/alphazero-ia-deepmind-maitrise-echecs-4-heures-actualite-1948919.html> (ბოლოს ნანახია 2017 წლის 14 დეკემბერს).

32 მაგალითად, მაღალი სიზშირის ვაჭრობა (HFT) ფინანსური ტრანზაქციის სახეობაა, რომელსაც დიდი სიჩქარით ასრულებს ალგორითმების საფუძველზე შექმნილი პროგრამული უზრუნველყოფა. ევროპაში ტრანზაქციების 35% უკვე HFT-ის მეშვეობით ხორციელდება. აშშ-ში HFT კაპიტალის ბაზარზე ვაჭრობის მოცულობის 70%-ს შეადგენს. ტრანზაქციათა ავტომატიზების გათვალისწინებით, ვარდნა კიდევ უფრო სწრაფია ეკონომიკის ჩამორღვევისას, როგორც 2007 წლის ფინანსური კრიზისის დროს მოხდა.

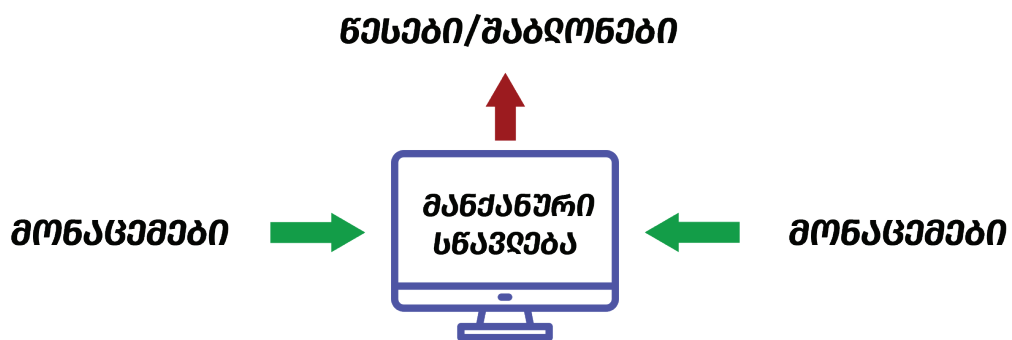
წარმატების მიუხედავად, ექსპერტული სისტემები (მაგ.: როგორც იყო Deep Blue, გარი კასპაროვის წინააღმდეგ 1997 წელს ჩატარებულ საჭადრაკო თამაშების სერიისას) დამარცხდნენ, განსაკუთრებით, იმის გამო, რომ ვერ შეძლეს „სიტუაციებისა და კონტექსტების უსასრულო მრავალფეროვნების ინტერპრეტაცია“³³ და არაეფექტური გახდნენ კოდირების 200-დან 300-მდე წესის მიღმა, როგორც შესრულების, ასევე ტექნიკური თვალსაზრისით (სისტემის მიერ გენერირებული მსჯელობის გაგება მისი დიზაინერებისთვის თითქმის შეუძლებელი გახდა).

დიაგრამა 2: ძველი საექსპერტო სისტემები დაპროგრამებული იყო წესებით, რომლებიც ასახავდა სამართლებრივი მსჯელობის ღოგიკას

66. დღევანდელი მიზანია არა სამართლებრივი მსჯელობის წესების შედგენა, რომლებიც ადამიანის ლოგიკას ასახავს, როგორც ძველი საექსპერტო სისტემების შემთხვევაში,³⁴ არამედ, მონაცემთა საფუძველზე, არსებული სტატისტიკური მოდელების იდენტიფიცირება თავად მანქანური სწავლების სისტემების მიერ და მათი დაკავშირება კონკრეტულ შედეგებთან.

დიაგრამა 3: მანქანური სწავლება მხოლოდ მოდელებს ქმნის, კოხედაციის შედეგების ავტომატური ძიებით

67. ამგვარად, ეს სისტემები არ ახდენენ მსჯელობის რეპროდუცირებას ან მოდელირებას

33 ჰიუბერტ დრეიფუსი, „რისი გაკეთებაც კომპიუტერებს ჯერ არ შეუძლიათ“, ხელოვნური ინტელექტის კრიტიკა, MIT Press, 1992, ციტირებულია დომინიკ კარდონის მიერ ნაშრომში: „A quoi révent les algorithmes, nos vies à l’heure des Big Data“, გვ.59.

34 დამუშავებისთვის შედგენილი წესები შეიძლება სპეციფიკურ კოდს ეფუძნებოდეს პროგრამირების სხვადასხვა ენაში, როგორცაა LISP, ან რედაქტირების პროგრამების წესების მოდელირებისთვის. იხილეთ, მაგალითად, Radboud Winkels, “CLIME : Un projet de développement de serveurs juridiques intelligents”, in Danièle Bourcier, Patricia Hasset and Christophe Roquilly (eds.), Droit et intelligence artificielle, 2000, Romillat, p. 59.

(მაგ.: როგორცაა სამართლებრივი მსჯელობა). მაგალითად, დღევანდელი ონლაინ სათარგმნი აპლიკაციები არ მიმართავენ აბსტრაქტულ მსჯელობას: ისინი ატარებენ სავარაუდო შეფასებას, ლექსიკურ სტრუქტურათა ჯგუფებსა და უკვე შესრულებულ თარგმანებს შორის რომელი კორელაციაა საუკეთესო. მომხმარებელთა მოქმედებებს თავისი წვლილი შეაქვს საუკეთესო შესატყვისის ძიების გაუმჯობესებაში, თუმცა მანქანური სწავლების ალგორითმი რეალურად არ თარგმნის დამუშავებულ წინადადებათა მნიშვნელობის გააზრებით.³⁵

68. ეს მაგალითი გვიჩვენებს, თუ როგორ შეიძლება განსხვავდებოდეს იურისტებისა და მკვლევარების მიდგომა: ადვოკატი შეეცდება, გააცნობიეროს არსებული წესების ეფექტიანობა, რომელთა განსაზღვრა მკვლევარს მხოლოდ მეცნიერების ენით შეუძლია, და ზოგჯერ ეს შემოიფარგლება მანქანური სწავლების სისტემაში არსებული ათასობით პარამეტრის ინტერპრეტაციით.

69. მანქანური სწავლება არის კომპიუტერული მეცნიერების დარგი, სადაც კომპიუტერული პროგრამები სწავლობენ გამოცდილების საფუძველზე. ალგორითმების საშუალებით, მანქანა სწავლობს, როგორც ბავშვი იმ გარემოში, რომელშიც არის. მოკლედ რომ შევაჯამოთ, სწავლების ამ ტექნიკას შეიძლება ადამიანი ზედამხედველობდეს, ან არ ზედამხედველობდეს. ამჟამად მანქანური სწავლების გამორჩეული კატეგორიაა სწავლების განმტკიცება: მხოლოდ მანქანა იღებს ვირტუალურ „ჯილდოს“, თუ კონკრეტულ გარემოში განხორციელებული მოქმედება მოსალოდნელ შედეგს იძლევა. მანქანური სწავლების მეთოდები ემყარება ნეირონულ ქსელებს (ან მათ უფრო რთულ ვერსიას, ცნობილს, როგორც „ღრმა სწავლება“), რომლებსაც ფართო რეკლამას უწევს მათი ავტონომიურობისა და საკმაოდ შთამბეჭდავი აპლიკაციების გამო (მაგ.: აპლიკაცია, რომელმაც ძველი Atari 2600 ვიდეოთამაშებში მაღალი ქულების მოპოვება შეძლო,³⁶ მხოლოდ პიქსელის პოზიციონირებასა და ქულებზე დაყრდნობით). ამ ტექნოლოგიების სხვა პრაქტიკული აპლიკაციები უკვე ახდენენ ზეგავლენას ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაზე და თანდათანობით ფეხს იკიდებენ მართლმსაჯულების სფეროშიც.³⁷

70. აღსანიშნავია, რომ ეს ალგორითმები უადრესად სპეციალიზებულნი არიან კონკრეტულ დავალებაში და გამოცნობის პრობლემები ექმნებათ ქაოტური სიტუაციების ან არასაკმარისი მონაცემების შემთხვევაში, რა დროსაც ვერ ახერხებენ სათანადო პროგნოზირებას (მაგ.: როგორცაა ბუნებრივი ენის რეალური გაგება). სოციალურ მეცნიერებებში, რომლებსაც მიეკუთვნება სამართალი დამართლმსაჯულება, შემეცნების სანდო მოდელის არარსებობისას წარუმატებლობა გარდაუვალია. პიერ ლევის აზრით, ხელოვნური ინტელექტი შემოიფარგლება ჰეტეროგენული ინსტრუმენტების წყებით (ლოგიკური წესები, ფორმალური სინტაქსები, სტატისტიკური მეთოდები, ნეირონული ან სოციალურ-ბიოლოგიური სიმულაციები და ა.შ.), რომლებიც არ გვთავაზობს ადამიანის შემეცნების მათემატიკური მოდელირების პრობლემის ზოგად გადაწყვეტას.³⁸ ამრიგად, რეალური პროგნოზული სწავლება უნდა ემყარებოდეს სამყაროს ქმედით სისტემურ

35 Li Gong, „La traduction automatique statistique, comment ça marche?“, Interstices.info, გამოქვეყნდა 2013 წლის 29 ოქტომბერს, (ონლაინ), https://interstices.info/jcms/nn_72253/la-traduction-automatique-statistique-comment-ca-marche (გვერდი ნანახია 2017 წლის 14 დეკემბერს).

36 <https://www.nature.com/articles/nature14236>

37 IBM Watson-ის ხელოვნური ინტელექტი, რომელიც აწვდის მომსახურებას სამედიცინო სფეროში და სთავაზობს საძიებო ინსტრუმენტს, სახელწოდებით „Ross“, და მისი, როგორც ვირტუალური იურისტის - როსის პოზიციონირება ხდება; „გააკეთე მეტი, ვიდრე ადამიანს შეუძლია“, [ონლაინ] <http://rossintelligence.com> (ნანახია 2017 წლის 14 დეკემბერს).

38 Pierre Lévy, „Intelligence artificielle et sciences humaines“, პიერ ლევის ბლოგი, 2014 წლის 8 ოქტომბერი, [ონლაინ] <https://pierrelevyblog.com/2014/10/08/intelligence-artificielle-et-scienc-es-humaines/> (ნანახია 2017 წლის 30 დეკემბერს).

რეპრეზენტაციას, რაც ხელოვნური ინტელექტის მკვლევარის, იან ლეკუნის აზრით, ფუნდამენტური სამეცნიერო და მათემატიკური საკითხია, და არა ტექნოლოგიური.³⁹

71. გარდა ამისა, დიდი მონაცემების დამუშავების ამჟამინდელ სისტემათა უნიკალურობა გამოიხატება იმით, რომ არ ცდილობენ ჩვენი შემეცნების მოდელის რეპროდუცირებას: ისინი ქმნიან მონაცემთა უპრეცედენტო ზომის კონტექსტურ სტატისტიკას, ყალბი კორელაციების გამორიცხვის რეალური გარანტიის გარეშე.⁴⁰

72. საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ სტატისტიკური და ალბათური მოდელები უმჯობესდება მათში მონაცემთა შეყვანის გაზრდით, თუმცა ზოგი მათემატიკოსი აფრთხილებს დიდ მონაცემებში ცრუ კორელაციის გაზრდის რისკებზე (კავშირზე ფაქტორებს შორის, რომლებსაც არ აქვთ რაიმე მიზეზობრივი კავშირი). მათემატიკოსები კრისტიან სორინ კალუდე და ჟუზეპე ლონგო მიუთითებენ დიდ მონაცემებში ყალბი კორელაციების წარმოშობის საშიშროებაზე: რაც უფრო დიდია მონაცემთა ბაზა, რომელიც გამოიყენება კორელაციებისთვის, მით მეტია განმეორებადი ნიმუშების პოვნისა და შეცდომების დაშვების შანსი.⁴¹ ის, რაც შეიძლება მოჩანდეს ხელოვნური ინტელექტის კანონზომიერებად (განმეორებითი კავშირები სხვადასხვა მონაცემს, ცნებას, კონტექსტს ან ლექსიკურ ჯგუფს შორის), შეიძლება რეალურად შემთხვევითობა იყოს. მაშინაც კი, როცა ორი მათემატიკოსის არგუმენტი ძალიან ნაჩქარევად არ უნდა განზოგადდეს, ისინი აღნიშნავენ, რომ ციფრების, წერტილების ან ობიექტების უზარმაზარ წყებებში ჩნდება რეგულარული შემთხვევითი შაბლონები და შეუძლებელია მათი ალგორითმულად განსხვავება მიზეზობრივ თვისებებზე მიმანიშნებელი ნიმუშებისგან.⁴²

73. დაბოლოს, ალგორითმები, როგორი დახვეწილიც უნდა იყოს, საბოლოო ჯამში, წარმოადგენენ სწავლის ფაზაზე ჩამოყალიბებულ ინტერაქციას და, შესაბამისად, მათ წარსულს. გამოთვლების პროცესში გამოყენებული მონაცემთა ნაკადის შინაარსსა და ხარისხს ფუნდამენტური მნიშვნელობა აქვს მიღებული შედეგების გასააზრებლად და შესაძლო ანალიტიკური მიკერძოებების დასადგენად. ამ თვალსაზრისით, კვლავ მრავალი გამოწვევა არსებობს, რადგან ამომწურავი მიდგომის თანახმად, მაქსიმალურად დიდი რაოდენობით მონაცემის ანალიზი საქმიანობის შესახებ, იძლევა შედეგებს, რომელთა მნიშვნელობაც უნდა განიმარტოს მათზე გავლენის მქონე ყველა ფაქტორის გათვალისწინებით. უფრო შეზღუდული მიდგომით, რომელიც ითვალისწინებს შემომავალი მონაცემების შერჩევას, რისკები წარმოიქმნება კომპრომისული მიკერძოებებისგანაც, რომლებიც საჭიროა მონაცემთა რომელიმე წყებისთვის უპირატესობის მისანიჭებლად.

39 Yann LeCun, „Qu'est-ce que l'intelligence artificielle“, ნაშრომი გამოქვეყნდა Collège de France-ის ვებგვერდზე, [ონლაინ] https://www.college-de-france.fr/media/yann-lecun/URL4485925235409209505_Intelligence_Artificielle_Y._LeCun.pdf (ნანახია 2017 წლის 14 დეკემბერს).

40 დომინიკ კარდონი, op. cit., გვ. 60.

41 კრისტიან სორინ კალუდე, ჟუზეპე ლონგო, „Le déluge des corrélations fallacieuses dans le big data“, in Bernard Stiegler (dir.) (2017), La toile que nous voulons, FYP გამოცემა, გვ. 156.

42 „რამსეის“ თეორია, რონალდ ლ. გრაჰამი, ჯოელ ჰ. სპენსერი - „რამსეის თეორია“, ამერიკის სამეცნიერო ჟურნალი, ტომი 263, No.1, 1990 წლის ივლისი, გვ. 112-117, ციტირებულია კრისტიან სორინ კალუდეს მიერ, ჟუზეპე ლონგო, „Le déluge des corrélations fallacieuses dans le big data“, იქვე.

4. შეუძლია ხელოვნური ინტელექტის მოდელს სამართლებრივი მსჯელობის წინასწარგანჭვრეტა?

ხელოვნური ინტელექტი გვერდს უვლის სირთულეებს, რომლებსაც ძველი საექსპერტო სისტემები აწყდებოდნენ: იგი სარკისებური წესით არ იმეორებს სამართლებრივ მსჯელობას, რომლის რეპროდუცირება მისი თვითმიზანი არ არის. მანქანური სწავლება ახორციელებს პროგრამის დიზაინერების, ან თავად მანქანის მიერ გამოვლენილი სხვადასხვა პარამეტრის კატეგორიზაციას.

74. კონტინენტური სამართლის სისტემები შორს არიან რაციონალურობის იდეალისგან, რომელიც ასახულია, მაგალითად, საფრანგეთის 1804 წლის სამოქალაქო კოდექსში. უამრავი წყარო არსებობს, რომლებიც სრულყოფილად არ მიესადაგება ერთმანეთს და შეეხება იმ წესების ერთობლიობას, რომელთა მნიშვნელობა ჯერ კიდევ დაუდგენელია (ამას სამართლის თეორეტიკოსმა ჰერბერტ ლ. ჰარტმა „კანონის ღია სტრუქტურა“⁴³ უწოდა). საერთო სამართლის სისტემები - მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომიკური თვალსაზრისით უფრო ეფექტიანად მიიჩნევა, რადგან დინამიკურად ერგებიან ახალ სამართლებრივ საჭიროებებს⁴⁴ - ასევე ვითარდებიან და აღარ გვთავაზობენ სამართლებრივ განსაზღვრულობას. აქედან გამომდინარე, სამართლებრივი წესები არ ვითარდება წრფივი მეთოდით. ეს მათ განასხვავებს ემპირიული კანონებისგან („ზუსტი მეცნიერებებისგან“), სადაც თითოეული ახალი წესი ზოგადად ავსებს წინა წესს და არ აბათილებს მსჯელობის მთელ წყებას.

75. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ სამართლებრივი სისტემების ამ ზოგადი სირთულის წინაშე, ძველმა ექსპერტულმა საინფორმაციო სისტემებმა სწრაფად ამოწურეს საკუთარი შესაძლებლობები 200–300 ლოგიკური წესის შეყვანის შემდეგ. კანონის დაყოფა წარმოების წესებად არ კმაროდა იმ ცოდნისა და მეთოდების სწორი წარმომადგენლობის უზრუნველსაყოფად, რომლებითაც იურისტი ხელმძღვანელობს.

76. შესაბამისად, კომპიუტერით მოსამართლეთა მსჯელობის მოდელირება ისეთივე შეუძლებელი აღმოჩნდა, როგორც პოზიტიური სამართლებრივი სისტემის მოდელირება. როგორც სამართლის თეორიიდან იკვთება, მოსამართლის მსჯელობა, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს შესაბამისი ფაქტებისა და მოქმედი კანონის წესების (ტექსტური ან პრეცედენტების) შეფასებასა და განმარტებას, რომელთა მნიშვნელობა, როგორც აღვნიშნეთ, განუსაზღვრელი რჩება;⁴⁵ ასევე, მოსამართლეთა მიერ სამართლიანობის კონცეფციის სუბიექტურ განმარტებას, რომელიც ევროპაში უნდა გადაისინჯოს, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ წახალისებული პროპორციულობის გადასინჯვის მოთხოვნის გათვალისწინებით.

77. ქსავიე ლიანტ დე ბელფონდსმა ხაზი გაუსვა, რომ კანონის სირთულე გამოიხატება მისი ტელეოლოგიური და სადავო ბუნებით: ორმა თანმიმდევრულმა არგუმენტმა შეიძლება განსხვავებული დასკვნა გამოიწვიოს, ორი განსხვავებული პრიორიტეტის შესაბამისად.⁴⁶

78. ეს იმიტომ ხდება, რომ ცნობილი სამართლებრივი სილოგიზმი უფრო მეტად

43 ჰერბერტ ლ. ა. ჰარტი (1976), *Le concept de droit*, სენტ-ლუისის უნივერსიტეტის განყოფილება, ბრიუსელი.

44 <https://www.contrepoints.org/2014/08/15/177160-common-law-contre-droit-civil-lexperience-francaise-de-lancien-regime>

45 ამ საკითხებზე იხილეთ Michel Troper (2001), *La théorie du droit, le droit, l'Etat*, PUF, Paris, spec. გვ. 69-84.

46 Xavier Linant de Bellefonds (1994), „L'utilisation des systèmes experts en droit comparé“, *Revue internationale de droit comparé*, Vol. 46, No. 2, p. 703-718.

არის სამართლებრივი მსჯელობის წარმოდგენის გზა, ვიდრე მისი ოფიციალური თარგმანი. ეს არ ასახავს მოსამართლის სრულ მსჯელობას, რომელიც სინამდვილეში გადაწყვეტილების მიღებასთან დაკავშირებული უამრავი ფაქტორისგან შედგება. აპრიორი ამ პროცესის ფორმალიზაცია რთულია და ზოგჯერ მოსამართლე დისკრეციულად წყვეტს: რა არის შესაბამისი ფაქტები? ეს ფაქტები დადასტურებულია? რომელი წესი ვრცელდება მათზე? რას ნიშნავს ეს წესი განსახილველი საქმის კონტექსტში? ურთიერთსაინანააღმდეგო წყაროებიდან რომელს უნდა მიენიჭოს უპირატესობა? სასამართლო გადაწყვეტილებათა საყოველთაო ერთგვაროვნება ვერასდროს მიიღწევა. ეს უფრო მოსამართლეთა შემდგომი მსჯელობის საკითხია, რაც კონკრეტული გადაწყვეტილების სისწორეში დარწმუნებას უფრო გულისხმობს, ვიდრე ყველა ეტაპის მკაცრ და ობიექტურ აღწერას, რომლებმაც კონკრეტული გადაწყვეტილება განაპირობა.

79. ამასთან, განმარტება არის სწორედ ის, რასაც მანქანური სწავლების ტექნიკა არ აკეთებს, და არც ცდილობს ამას: როგორც ვნახეთ, ის მიმართავს ავტომატიზებულ დამუშავებას, სადაც უზარმაზარი მოცულობის ინფორმაციის კორელაციამ, სავარაუდოდ, უნდა ჩაანაცვლოს გადაწყვეტილების რეალური მიზეზობრივი ასპექტების გაგება. მანქანური სწავლების ტექნიკა არ ცდილობს სამართლებრივი მსჯელობის ფორმალიზებას, მაგრამ იმედოვნებენ, რომ მის მიერ გამოვლენილ მოდელებს შეუძლიათ, წინასწარ განჭვრიტონ მოსამართლის სავარაუდო გადაწყვეტილებები მსგავს სიტუაციებში.

80. ხელოვნური ინტელექტის სფეროში არსებული მიღწევები სინამდვილეში არ მოიცავს კონკრეტული ტექნიკური გადაწყვეტილების სამართლებრივი შესაბამისობის საკითხს და ეს საშუალებები ვერ განასხვავებენ კანონიერ და უკანონო არგუმენტებს.

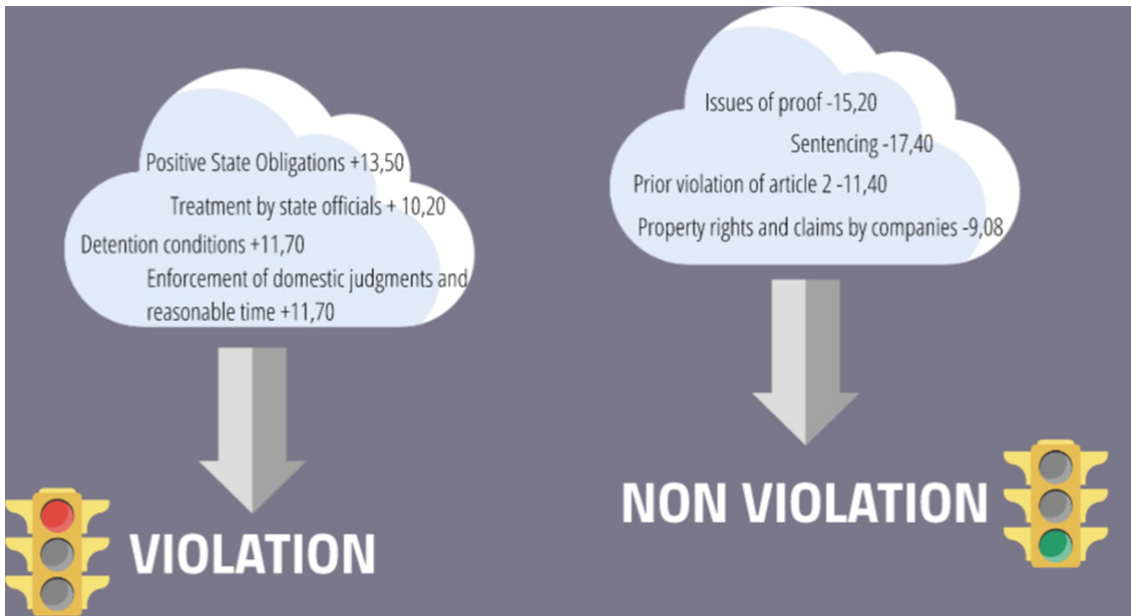
81. ლონდონის უნივერსიტეტის კოლეჯის (UCL) მიერ მომზადებული ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიმოხილვა ადასტურებს ამ დასკვნას. UCL-ის კვლევის ფარგლებში გაკეთდა დაშვება, რომ მარტივი ავტომატური სწავლების მოდელს შეეძლო რომელიმე კონკრეტულ სასამართლოში საქმეების შედეგების წინასწარ განსაზღვრა, 79%-იანი სიზუსტით. მანქანური სწავლების მოდელი შესწავლილ გადაწყვეტილებათა ფაქტების აღწერილობით ნაწილში უფრო ზუსტი აღმოჩნდა, ვიდრე კონკრეტულ საქმეზე კონვენციის გამოყენებასთან დაკავშირებულ მსჯელობაში.⁴⁷

82. ადამიანის უფლებების ევროპული კონვენციის იმ ტერმინების შესწავლა, რომლებიც უკავშირდება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის დარღვევასა (დადებითი შენონვით) და დაურღვევლობას (უარყოფითი შენონვით), ერთმნიშვნელოვნად ჰფენს ნათელს მუშაობის მექანიზმს, რომელიც ვერანაირად ვერ შეედრება სამართლებრივ მსჯელობას.

დიაგნოზა 4: UCL-ის კვლევის ილუსტრაცია - სიგელებისა და გეხმინებისთვის თეოხიუდი წონის

⁴⁷ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 584 გადაწყვეტილების ნიმუშზე მუშაობა: ნიკოლას ალეტრასი, დიმიტრიოს ცარაპაცანისი, დანიელ პრეოციუს-პიეტრო, ვასილეიოს ლამპოსი, „ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებათა პროგნოზირება: ბუნებრივი ენის დამუშავების პერსპექტივა“, 2016 წლის 24 ოქტომბერი, [ონლაინ] <https://peerj.com/articles/cs-93/> (ნანახია 2017 წლის 14 დეკემბერს).

მინიჭება, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის დახლვევის ან დაუხლვევლობის შედეგებთან კავშირის მიხედვით.

83. შესაბამისი ფაქტების არჩევა და მათი განმარტება მოსამართლის გადაწყვეტილების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ელემენტია. სხვა სიტყვებით, UCL-ის კვლევას მხოლოდ ალბათობის დადგენა შეეძლო, იმ ლექსიკური მასალით, რომელიც, ძირითადად, მოსამართლის მსჯელობიდან და დასაბუთებიდან გამომდინარეობს, და არა აპლიკაციის მიერ მხოლოდ სიხშირეების საფუძველზე მომზადებული მასალებით. მათმა ხელოვნურმა ინტელექტმა დაადგინა კავშირის მაღალი ალბათობა სიტყვების ჯგუფებსა და მიღებულ გადაწყვეტილებებს შორის და, ამაზე დაყრდნობით, მას შედეგების შეზღუდული რაოდენობის გენერირება შეეძლო. AI-ის არავითარ შემთხვევაში არ შეუძლია ევროპულ მოსამართლეთა მსჯელობის რეპროდუცირება, რომ აღარაფერი ვთქვათ შედეგების პროგნოზირებაზე, მაგალითად, სტრასბურგის სასამართლოში მომავალი განმცხადებლის მიერ წარდგენილი საწყისი მონაცემების საფუძველზე: ამ მონაცემთა დასაშვებობას სასამართლო ძალიან მკაცრად შეისწავლის (2017 წელს მან თითქმის 70,356 განცხადება გამოაცხადა დაუშვებლად ან სიიდან ამორიცხა)⁴⁸, ძირითადად, შეფასების სტანდარტების გამოყენებით (საჩივრის მნიშვნელობა და სერიოზულობა და ა.შ.), რაც მნიშვნელოვან მოქმედების თავისუფლებას უტოვებს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

5. შეუძლია ხელოვნურ ინტელექტს მოსამართლის ქცევის რეტროსპექტულად პროგნოზირება?

მოსამართლის ქცევის a posteriori ახსნა, კერძოდ, მიკერძობის გამოვლენა, ყველა პოტენციური მიზეზობრივი ფაქტორის გამოვლენას მოითხოვს განმარტებითი ჩარჩოსა და კონტექსტუალური ანალიზის მეშვეობით. ფაქტი, რომ სტატისტიკურად, ბავშვზე მეურვეობა უფრო ხშირად დედებს ენიჭებათ, ვიდრე მამებს, არ აჩვენებს მიკერძობულობას მოსამართლეთა მხრიდან, მაგრამ ცხადყოფს სოციალური მეცნიერებებისგან განსხვავებული დისციპლინების მობილიზების საჭიროებას ამ ფენომენის უკეთ გასაგებად.

84. სამეცნიერო თვალსაზრისით, ფენომენის, ან ადამიანის ქცევის ახსნა გულისხმობს კონკრეტული ქცევის მიზეზობრივი მექანიზმების განსაზღვრას გარკვეული რაოდენობის

48 წყარო: CEDH-ის 2017 წლის სტატისტიკური ანალიზი, 2018 წლის იანვარი.

კონტექსტური მონაცემების გამოყენებით.

85. ძალიან სქემატური გზით რომ განვსაზღვროთ, ეს მოითხოვს განმარტებითი ჩარჩოს წინასწარ კონსტრუირებას, რაც, თავის მხრივ, გამომდინარეობს ამ ტიპის მოვლენასა ან ქცევაზე განმეორებითი დაკვირვებებიდან, გარკვეული ფაქტორების ან ელემენტების გათვალისწინებით. განმარტებითი ჩარჩო შედგება სხვადასხვა სოციალური მეცნიერებისა დისციპლინის მიერ მიღებული ჰიპოთეზებისა ან მოსაზრებებისგან. ეს არის დამატებითი ანალიტიკური ნაბიჯი, რომელიც შეიძლება ჩაერთოს ალგორითმებში, თუმცა ისინი ამას დამოუკიდებლად ვერ ასრულებენ.

86. იურიდიული ტექნოლოგიების ზოგიერთი კომპანია უფრო შორს წავიდა და გადაწყვიტა, რომ შეეძლო მოსამართლეთა შესაძლო პირადი მიკერძოების იდენტიფიცირება და მიკერძოების ეჭვის პროგრამაში შეტანა. საფრანგეთში ადმინისტრაციული სასამართლოებისა და ადმინისტრაციული სააპელაციო სასამართლოების თავმჯდომარე მოსამართლეთა ვინაობის შემცველი ღია მონაცემების გამოყენებით, შესაძლებელი გახდა, შემუშავებულიყო ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ საფრანგეთის ტერიტორიის დატოვების ვალდებულებასთან დაკავშირებული საჩივრების უარყოფის მაჩვენებელი. ზოგიერთი ავტორი გამეტებით ამტკიცებს, რომ მოსამართლეთა სავარაუდო მიუკერძოებლობა ხელოვნურმა ინტელექტმა ეჭვქვეშ დააყენა.

87. მაგრამ შესაძლებელია თუ არა ასეთი განმარტება გაკეთდეს სასამართლო გადაწყვეტილებათა ალგორითმული დამუშავების საფუძველზე? იმისათვის, რომ განისაზღვროს პირადი მიკერძოება მოსამართლეთა მიერ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში (კონკრეტულ საქმეზე პირადი და საჯარო განცხადებებისგან განსხვავებით), ასევე, მათი საქციელი ან გადაწყვეტილება, საჭიროა მათი პიროვნული თვისებების, მოსაზრებების ან რელიგიის დადგენა. თუმცა, როგორც აღინიშნა, ამგვარი მიზეზშედეგობრივი ახსნა არ უნდა დაეყრდნოს უბრალოდ ალგორითმების მიერ მოწოდებულ ალბათურ შედეგებს. პირიქით, ეს დამატებით ანალიტიკურ სამუშაოს მოითხოვს, რათა მრავალი კორელაციური ფაქტორიდან (მოსამართლეთა კოლეგიის წევრთა ვინაობის ჩათვლით) გამოიყოს ნამდვილად მიზეზ-შედეგობრივი ფაქტორები. მაგალითად, ის, რომ საოჯახო საქმეთა განმხილველი სასამართლო სტატისტიკურად უფრო ხშირად წყვეტს, რომ შვილებმა დედასთან ერთად უნდა იცხოვრონ, უცილებლად არ ასახავს მოსამართლის მიკერძოებულობას ქალების სასარგებლოდ: ეს მიანიშნებს იურისდიქციისთვის დამახასიათებელი ფსიქოსოციალური, ეკონომიკური და კულტურული ფაქტორების არსებობაზე, როგორცაა თითოეული მშობლის სამუშაო დრო, მათი შემოსავალები, კოლექტიური ზრუნვის შესაძლებლობა, სწავლობს თუ არა ბავშვი სკოლაში, ხომ არ არის ერთ-ერთი მშობელი ახალ ურთიერთობაში, ან უბრალოდ ნაკლებად დაინტერესებული მცირეწლოვან ბავშვზე ზრუნვით.

88. ანალოგიურად, დიდი დაკავების ცენტრის ბაზაზე არსებული ადმინისტრაციული სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები ქვეყნიდან გაძევების შესახებ არ შეიძლება სამართლიანად შევადაროთ იმ სასამართლოს გადაწყვეტილებებს, რომლებიც შედარებით იშვიათად განიხილავენ ამგვარ დავებს.

89. გარდა ამისა, სასამართლოს ადგილმდებარეობისგან დამოუკიდებლად, განსაკუთრებით აქტუალურია ერთი ტიპის საქმეებზე მომუშავე იმ მოსამართლის პრეცედენტული სამართლის საკითხი, რომელიც მხოლოდ ხანდახან განიხილავს

გარკვეული ტიპის დავებს, მაგრამ იყენებს (ან უგულებელყოფს) კოლეგების პრეცედენტულ სამართალს, რამაც შესაძლოა ლეგიტიმურად წამოჭრას სამართალწარმოების პროცესებში მოქალაქეთა თანასწორობის საკითხი. ამასთან, მეტი ყურადღება უნდა მიექცეს სასამართლო სისტემის კოლეგიალურ გადასინჯვას ან შენარჩუნებას, და არა გადაწყვეტილებათა კლასიფიკაციასა ან სტიგმატიზაციას, მანქანური სწავლების საშუალებით.

90. რა დასკვნის გამოტანა შეიძლება კოლეგიურ სასამართლოში მოსამართლეთა კოლეგიის თავმჯდომარის პიროვნულ თვისებებზე დაყრდნობით, როდესაც ადმინისტრაციული სასამართლოს გასაჯაროებულ გადაწყვეტილებებში ინფორმაციის სახით ასახულია მხოლოდ მისი სახელი?

91. გარდა ამისა, როგორ შეგვიძლია განვსაზღვროთ ის ორი განსხვავებული ფილოსოფიური და კულტურული მიდგომა სასამართლო გადაწყვეტილებებისადმი, რომელთა მიხედვითაც, ევროპის ზოგიერთ ქვეყანაში, მათ შორის, საფრანგეთშიც, არსებობს პრეცედენტული სამართლის კულტურა და მოსამართლეებმა დეტალურად იციან პირველი და მეორე ინსტანციის სასამართლოების ფაქტობრივი მონაცემთა ბაზები (მონაცემთა ბაზა Ariane) ადმინისტრაციული სამართლიანობის სფეროში, მაშინ, როდესაც სხვა ქვეყნები ან სისტემები ემხრობიან თითოეული სასამართლოს ინტელექტუალურ დამოუკიდებლობას და თითოეული საქმის განხილვა სურთ ინდივიდუალური გარემოებების გათვალისწინებით?

92. შესაბამისად, სასამართლო გადაწყვეტილების ზუსტი ახსნა მოითხოვს თითოეულ შემთხვევაში შესაბამისი მონაცემებისა და კანონის მოქმედი წესების გაცილებით დეტალურ ანალიზს, და არა ამაო იმედზე დაყრდნობას, რომ დიდი რაოდენობით კავშირებს აზრი ექნება.

6. როგორ უნდა გამოიყენებოდეს ხელოვნური ინტელექტი სამოქალაქო, კომერციული და ადმინისტრაციული სამართლის საქმეებზე?

მანქანური სწავლების ტექნიკის განვითარების კუთხით არსებული ვითარება დღეს არ იძლევა სანდო შედეგების მიღების საშუალებას სასამართლო გადაწყვეტილებების „წინასწარმეტყველებასთან“ დაკავშირებით. მეორე მხრივ, მისი გამოყენება სამოქალაქო, კომერციულ და ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში გასათვალისწინებელია სკალის შესამუშავებლად, ან სასამართლო განხილვის დაწყებამდე დავის ონლაინ გადასაჭრელად, როდესაც არსებობს მოგვიანებით მოსამართლის წინაშე გასაჩივრების შესაძლებლობა.

93. როგორც ვხედავთ, ხელოვნური ინტელექტის ამგვარ გამოყენებასთან მიმართებით წამოჭრილი პირველი საკითხი შეეხება არა იმას, სასარგებლოა ეს თუ საზიანო, ან სასურველია თუ არა, არამედ რამდენად შესაძლებელია შემოთავაზებული ალგორითმებით სასურველი შედეგის მიღწევა. საფრანგეთის დუეის და რენეს სააპელაციო სასამართლოებში ჩატარებული ექსპერიმენტების შედეგად მიღებული დასკვნები ცხადყოფს, რომ ხელოვნური ინტელექტის პოპულარიზაციასთან დაკავშირებული დისკურსის პირობებში, პროდუქტის მიღმა შეიძლება დაიმალოს დიზაინის მიუღებელი ხარვეზები და აბსოლუტურად მცდარი ანალიზის შედეგები.

94. ტესტირებული პროგრამული უზრუნველყოფის ხარისხისგან დამოუკიდებლად, მოსამართლეთა გადაწყვეტილებების წინასწარ განჭვრეტა სამოქალაქო, კომერციულ და ადმინისტრაციულ საქმეებზე, როგორც ჩანს, პოტენციურად სასარგებლო უნდა იყოს სხვადასხვა მიზეზის გამო, როგორც საჯარო სასამართლო პოლიტიკაზე პასუხისმგებელი პირებისთვის, ასევე კერძო იურიდიული სფეროს პროფესიონალებისთვის.

95. როგორც უნდა იყოს ქვეყნის სამართლებრივი ტრადიცია, სამართლებრივი გაურკვევლობა, ანუ, სარჩელის დაკმაყოფილების ან უარყოფის რისკი, აღძრავს სურვილს, რომ ეს ფაქტორები რაოდენობრივად განისაზღვროს ამ ახალი ტექნოლოგიური პროგრამების გამოყენებით.

96. იურისტების (ან კომპანიების იურიდიული განყოფილებების) ხედვით, ამ ტექნოლოგიის გამოყენება შესაძლებელია მათი კლიენტებისთვის უკეთესად ინფორმირებული რჩევების მისაცემად, პროცედურის წარმატების შანსის ემპირიულად და სისტემატურად შეფასების საფუძველზე; ასევე, გარიგებების დადების ხელშესაწყობად, რაც იძლევა ხანგრძლივი და ძვირადღირებული სასამართლო პროცესის თავიდან აცილების საშუალებას. ზოგიერთი სადაზღვევო კომპანია უკვე სთავაზობს თავის კლიენტებს პროგნოზული სისტემების გამოყენებას მათი ბიზნესის ძლიერი მხარეების შესაფასებლად.⁴⁹

97. ამავე დროს, გადაწყვეტილების მიმღები საჯარო პირები ამას ხედავენ, როგორც სასამართლოში შემოსული ახალი საქმეების ნაკადთა დარეგულირებისა და სასამართლოს საოპერაციო ხარჯების შემცირების შესაძლებლობას. ვარაუდობენ, რომ ეს ხელს შეუწყობს მოსარჩელე მხარეთა მიერ დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული მეთოდების გამოყენებას (კონსილიაცია, მედიაცია ან არბიტრაჟი).⁵⁰

98. მიდგომა, რომელიც უკვე არსებობს ბევრ სასამართლო სისტემაში და გულისხმობს სხვადასხვა საკითხზე მიღებულ გადაწყვეტილებათა (განქორწინება, სამსახურიდან გათავისუფლება, პირადი ზიანის ანაზღაურება) ჰარმონიზაციას შესაბამისი საზომების გამოყენებით, შეიძლება ეფექტიანად განხორციელდეს ალბათური ან აქტუარული მიდგომების მეშვეობით.⁵¹ შეიქმნა დავების გადაჭრის ალტერნატიული ონლაინ სერვისები, რომლებიც *inter alia* ხელს უწყობენ მცირე დავებზე მისაკუთვნებელი კომპენსაციის ოდენობის შეფასებას. თუმცა, ეს საინტერესო მიდგომები არ არის მიუკერძოებელი და არ უნდა ართმევდეს მოქალაქეებს მოსამართლეზე წვდომის შესაძლებლობას, ასევე, არ უნდა აყენებდეს ეჭვქვეშ შეჯიბრებითობის პრინციპს.

საფრანგეთში ჩატარებული ექსპერიმენტები

იუსტიციის სამინისტროს ინიციატივით, რენესა და დუეის სააპელაციო სასამართლოები შეთანხმდნენ, რომ 2017 წლის გაზაფხულზე სხვადასხვა საჩივრის საფუძველზე წარმოებულ დავებთან მიმართებით გამოეცადათ პროგნოზული მართლმსაჯულების პროგრამა, რაც რეალურად საფრანგეთის ყველა სასამართლოს სამოქალაქო, სოციალური და კომერციული გადაწყვეტილებების ანალიზს მოიცავდა.

მიუხედავად იმისა, რომ ეს ამომწურავი ეროვნული პრეცედენტული სამართლის მონაცემები მათთვის უფასოდ იყო ხელმისაწვდომი მრავალი წლის განმავლობაში

49 მაგალითად, Allianz-ის დამზღვევებს პროგნოზულ პროგრამას სთავაზობენ.
50 ამასთან დაკავშირებით, იხილეთ სენატორის, ფილიპ ბასის მიერ სენატის იურიდიული კომისიის სახელით მომზადებული საინფორმაციო ანგარიში No 495 (2016-2017), წარდგენილი 2017 წლის 4 აპრილს.
51 აქტუარულ მიდგომასთან მიმართებით, პრეცედენტული სამართლის ანალიტიკა სთავაზობს უფრო რისკის შეფასებას, ვიდრე დავის გადაწყვეტის პროგნოზირებას.

(JURICA მონაცემთა ბაზა), სამინისტრომ სპეციალური წვდომა მისცა მათზე იურიდიული ტექნოლოგიების კომპანიას, როდესაც ამ უკანასკნელმა შესთავაზა ორი სასამართლოს მიერ მიკუთვნებული თანხების რაოდენობრივი (ინოვაციური) გაანალიზება, ასევე, მსგავსი საჩივრებისა და სასამართლო გადაწყვეტილებების შეუსაბამობების გამოვლენა და გეოგრაფიული კლასიფიცირება.

ამ პროგრამის მიზანი იყო გადაწყვეტილების მისაღები ინსტრუმენტის შექმნა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო გადაწყვეტილებათა შორის მნიშვნელოვანი განსხვავებების შესამცირებლად, რათა დაცული ყოფილიყო კანონის წინაშე მოქალაქეთა თანასწორობის პრინციპი. ექსპერიმენტის შედეგმა, რომელზეც საპირისპირო მსჯელობა მიმდინარეობდა ორ სააპელაციო სასამართლოს, იუსტიციის სამინისტროსა და ამ პროდუქტის შექმნაზე მომუშავე იურიდიული ტექნოლოგიების კომპანიას შორის, სამწუხაროდ, წარმოგვიდგინა, რომ პროგრამული უზრუნველყოფის ტესტირებული ვერსია ვერ იძლეოდა რაიმე დამატებით ღირებულებას მოსამართლეთა მიერ მიღებული გადაწყვეტილებებთან მიმართებით.

რაც კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, გამოვლინდა პროგრამული უზრუნველყოფის მიკერძოებული მსჯელობა, რამაც გამოიწვია აშკარა შეუსაბამო შედეგები. ეს განპირობებული იყო სასამართლო მსჯელობაში ასახულ უბრალო ლექსიკურ ტერმინებსა და მოსამართლეთა მსჯელობაში მოცემულ გადამწყვეტ მიზეზებს შორის აღრევით.

6.1 ახალი გამოთვლითი ინსტრუმენტი სკალის ფაქტორის გასაანგარიშებლად

99. სხვადასხვა სამოქალაქო საკითხში სკალის გაანგარიშების პროცედურები (მაგ.: სხეულის დაზიანების ანაზღაურება, საკომპენსაციო დახმარება და გამოსასვლელი კომპენსაცია) მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა დამუშავებისა სხვა ტექნიკებთან კომბინაციაში, დიზაინის სხვადასხვა ღონისძიებისა და გამოყენების გათვალისწინებით (პერფორმაციული ეფექტი).⁵²

100. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს ის, რაც CEPEJ-ის შეფასების სამუშაო ჯგუფის თავმჯდომარემ ჟან-პოლ ჟანმა თვისებრივ გამოწვევად აღწერა ღია მონაცემების საკითხისადმი მიძღვნილ კონფერენციაზე, რომელიც საფრანგეთში ჩატარდა 2016 წელს. მისი თქმით: „მანქანური სწავლების, ან დამუშავების რაიმე სხვა მეთოდის შემთხვევაში, უნდა გამოიყენებოდეს სერტიფიცირებული ორიგინალები, რომელთა მთლიანობა დამონმებულია და რომლებსაც დამატებული აქვს მნიშვნელოვნისა და უმნიშვნელოს გარჩევის თვისება.“⁵³

101. სხვა რისკი, რომელსაც ამ ინსტრუმენტების დიზაინერები უკვე წააწყდნენ, არის „მონაცემთა მანიპულირება“: კერძოდ, სისტემაში შესაყვანად მხოლოდ იმ მონაცემების შერჩევა, რომლებიც რელევანტურია წინასწარ განსაზღვრული ანალიზის ცხრილებისთვის. მაგალითად, შერჩეული ნიმუშებიდან იმ გადაწყვეტილებების გამორიცხვა, რომლებიც ცუდად ექვემდებარება ლინგვისტური თანმიმდევრობის კორელაციას მანქანური სწავლების ან ნებისმიერი სხვა მეთოდის საშუალებით (მაგ.:

52 პერფორმაციული (შესრულების) ან თვითრეალიზაციის ეფექტი არის რისკი, რომ სისტემა თანდათანობით იმავე შედეგს დააგენერირებს, ინფორმაციის შემყვანზე გავლენის მოხდენით. ეს ეფექტი ხშირად მოიხსენიება მართლმსაჯულების სფეროს ფაქტორებთან მიმართებით, როდესაც პროგრამა ინფორმაციას იღებს გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც მიღებულია ამ ფაქტორების საფუძველზე და მხოლოდ კონკრეტულ კონტექსტშია რეპრეზენტატული.

53 J-P. Jean, „Penser les finalités de la nécessaire ouverture des bases de données de jurisprudence“, საკასაციო სასამართლოში 2016 წლის 14 ოქტომბერს ჩატარებულ კონფერენციაზე გაკეთებული მოხსენება: <https://www.courdecassation.fr/IMG///Open%20data,%20par%20Jean-Paul%20Jean.pdf>, ნანახია 2018 წლის 17 მარტს.

გადაწყვეტილებები დავის წარმოდგენის გარეშე, ან მცირე დასაბუთებით).

102. მაგრამ თუ ჩვენ სკალის ფაქტორს გამოვთვლით, განა უკვე გარკვეულ პროგნოზს არ ვაკეთებთ? ეს გამყოფი შეიძლება შედარებით სქემატურად გამოიყურებოდეს, თუ მკაფიოდ არ გავმიჯნავთ პროცესის მიზანს: აქ მიზანი არის არა განსაზღვრული ინფორმაციის, არამედ საქმის ვითარებაზე ინფორმაციის მიწოდება.

103. ამ მეთოდოლოგიური და ოპერატიული ასპექტების ფრთხილად გათვალისწინებით, სკალის ფაქტორი ხელმისაწვდომია გარკვეული დავების დასამუშავებლად და მძლავრ ინსტრუმენტია სასამართლო პრაქტიკის ჰარმონიზაციისთვის. სკალა მანამდე გაანგარიშებული იყო გადაწყვეტილებათა მეტ-ნაკლებად შეზღუდულ ნიმუშებზე დაყრდნობით, მაგრამ ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტთა საშუალებით შესაძლებელი ხდება მეტი გადაწყვეტილების გამოკვლევა და უფრო ზუსტი სკალების განსაზღვრა - სტანდარტის გამოყენებით და, შესაბამისად, შედეგებისთვის მეტი წონის მინიჭებით.

6.2 დავების ონლაინ გადაჭრა

104. სხვადასხვა ხარისხით ყველა ევროპულ სასამართლოს უწევს განმეორებითი და დაბალღირებულებიანი (მცირე მოცულობის ფულად პრეტენზიასთან დაკავშირებული) სამოქალაქო დავების განხილვა. საკმაოდ ფართოდ არის გაზიარებული იდეა, რომელიც უკავშირდება ინფორმაციული ტექნოლოგიის საშუალებით პროცედურის გამარტივებასა და/ან სასამართლოს ნაცვლად ამ დავების სხვა რესურსით გადაჭრას. დიდი ბრიტანეთი, ნიდერლანდები და ლატვია იმ ქვეყნების მაგალითებია, რომლებმაც უკვე დანერგეს ამ ტიპის მეტ-ნაკლებად ავტომატიზებული გადაწყვეტილები ან აპირებენ ამას.⁵⁴ ტრანსსასაზღვრო დავებისთვის ევროკავშირმა შეიმუშავა რეგულაცია N524/2013, ანუ საერთო ჩარჩო, რომელიც ხელმისაწვდომია ინტერნეტით (ევროპული მცირე დავები).

105. ამასთან, როგორც ჩანს, ეტაპობრივად გაფართოვდა დავის მოგვარების ამ ონლაინ სერვისების (ODR) დაფარვის სფერო. შეზღუდული ონლაინ მომსახურებებიდან ისინი გადაიქცნენ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ მექანიზმებმად, საჩივრის სასამართლოში წარდგენამდე. მათ სულ უფრო მეტად რთავენ უშუალოდ სასამართლო პროცესებში და სთავაზობენ ელექტრონული სასამართლო მომსახურების ფორმით.⁵⁵ აღნიშნული მექანიზმები გამოიყენება არა მხოლოდ დაბალღირებულებიანი, არამედ საგადასახადო, სოციალური დაცვის სამსახურებსა ან განქორწინებასთან დაკავშირებული დავების შემთხვევაში.

106. მათთვის, ვინც მხარს უჭერს მთელი რიგი იურიდიული პროფესიებისა და კერძო

54 ამ მიზნით, იხილეთ გაერთიანებული სამეფოს დავების გადაწყვეტის ონლაინ ინსტრუმენტი: <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2015/02/Online-Dispute-Resolution-Final-Web-Version1.pdf>. აგრეთვე, სისტემა PAs ნიდერლანდებში, რომელიც იღებს ავტომატიზებულ გადაწყვეტილებებს ადრე გაცემული ნებართვების საფუძველზე და რომელმაც სასამართლო დავა გამოიწვია ეროვნულ დონეზე და ECJ-ს წინაშე: ორი საქმე (c-293/17 en c-294 / 17) იყო წარდგენილი ნიდერლანდების სახელმწიფო საბჭოში (ფერმერები/ ბუნების კონსერვაცია ნიდერლანდების წინააღმდეგ), იმის დასადგენად, ნებადართულია თუ არა, რომ სისტემამ (აზოტის მარეგულირებელი პროგრამა) გადაწყვიტოს, არღვევენ თუ არა ფერმერები ჰაბიტატის დირექტივას. ახლახან ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლომ ლუქსემბურგში პასუხი გასცა წინასწარი განჩინების მოთხოვნას ამ გაერთიანებულ საქმეებთან დაკავშირებით (ECLI: EU: C: 2018: 882).

55 დარინ ტომპსონი, „მართლმსაჯულების აღსრულების ახალი გზების შექმნა მარტივი ხელოვნური ინტელექტისა და დავის ონლაინ გადაწყვეტის მექანიზმების გამოყენებით“, იორკის უნივერსიტეტის „ოსგუდ ჰოლის“ სამართლის სკოლა.

სექტორის წარმომადგენლებისთვის საინტერესო პროგრამულ გადაწყვეტებს, მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობა შეიძლება მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდეს დავის მოგვარების ონლაინ სერვისებისა და ხელოვნური ინტელექტის (თუნდაც საექსპერტო სისტემების, იხ. ნაწილი 3) კომბინირებულ გამოყენებაზე დაფუძნებული პროგრამული გადაწყვეტების მეშვეობით. იდეა გულისხმობს საჩივრის ავტომატიზებულ დიაგნოსტიკას მომჩივნისთვის მთელი რიგი კითხვების დასმით, რომლებსაც შემდეგ მანქანა ამუშავებს და სთავაზობს წინადადებებს გადაწყვეტის შესახებ. Cyberjustice de Montréal-ის ლაბორატორიის მუშაობა, სადაც წინასასამართლო განხილვისა და სასამართლო განხილვის ფაზებში არსებულ მცირე დავებზე (მაგ.: კვებეკის მცირე სასამართლოებში) ინფორმაცია კომპიუტერში შეჰყავთ, ჰიბრიდიზაციის კარგი მაგალითია.⁵⁶ პროგრამის დიზაინერთა აზრით, ეს აშკარად სარგებლიანია ეფექტიანობისა და ხარისხის მხრივ.

107. თუმცა, რის საფუძველზე გამოითვლება ასეთი სისტემის მიერ შემოთავაზებული ნებისმიერი კომპენსაცია? რა მეთოდით? ალგორითმი ინფორმაციას სამართლიანად ამუშავებს? შესაძლებელია თუ არა შეთავაზებული წინადადების განხილვა შეჭიბრებითობის საფუძველზე, განვრთნილი და სერტიფიცირებული მესამე მხარის დახმარებით? ყოველთვის უზრუნველყოფილია მოსამართლის ხელმისაწვდომობა? ზოგიერთი ავტორის აზრით, დავის გადაჭრის ამ მეთოდებით ფართოდ სარგებლობა არის „ციფრული გადაწყვეტილებების ჭარბად გამოყენების“ ახალი გამოვლინება, ანუ ტექნოლოგიების სისტემატური გამოყენება იმ პრობლემათა გადასაჭრელად, რომლებიც რეალურად ამ ფარგლებში ვერ ხვდება.⁵⁷ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ევროპაში ახლახან შეიქმნა უფრო დამცავი მარეგულირებელი ჩარჩო, რომელიც სავალდებულოა წევრი სახელმწიფოებისთვის: მონაცემთა უსაფრთხოების მონიტორინგის გეგმის 22-ე მუხლი პირდაპირ ითვალისწინებს, რომ პირებს უფლება უნდა ჰქონდეთ, უარი თქვან მხოლოდ ავტომატიზებული დამუშავებით მიღებულ გადაწყვეტილებებზე, გარკვეული გამონაკლისების გარდა.⁵⁸

56 <http://www.cyberjustice.ca/projets/odr-plateforme-daide-au-reglement-en-ligne-de-litiges/>

57 ევგენი მოროზოვი, „Pour tout résoudre cliquez ici“, FYP გამოცემა, ციტირებული დევიდი ლარუსიეს მიერ, „Contre le ‘solutionnisme’ numérique“, Le Monde, 2014 წლის 6 ოქტომბერი, https://www.lemonde.fr/sciences/article/2014/10/06/contre-le-solutionnisme-numerique_4501225_1650684.html

58 ევროკავშირის 2016/679 რეგულაციის 22 (1) მუხლი: „მონაცემთა სუბიექტს აქვს უფლება, არ დაექვემდებაროს მონაცემთა მხოლოდ ავტომატიზებულ დამუშავებას“; გათვალისწინებულია გამონაკლისები (მაგ.: მონაცემთა სუბიექტის თანხმობა), მაგრამ მონაცემთა დამუშავებელმა უნდა მიიღოს „შესაფერისი ზომები მონაცემთა სუბიექტის უფლებების, თავისუფლებებისა და ლეგიტიმური ინტერესების დასაცავად“, მათ შორის იგულისხმება „მონაცემთა სუბიექტზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ადამიანური რესურსის ჩართვის უფლება და ამ სუბიექტისთვის შესაძლებლობის მიცემა, რომ გამოთქვას თავისი მოსაზრება და გაასაჩივროს გადაწყვეტილება“.

მსგავსად, იხილეთ ევროპის საბჭოს კონვენცია „პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“, რომელიც შესწორდება 2018 წლის მაისში მიღებული ოქმით, როდესაც იგი ძალაში შევა. მუხლი 9(1)(ა) ითვალისწინებს პრინციპს, რომ „ყველას აქვს უფლება, არ დაექვემდებაროს გადაწყვეტილებას, რომელიც მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენს მასზე და მიღებულია მხოლოდ მონაცემთა ავტომატური დამუშავების საფუძველზე, მისი აზრის გათვალისწინების გარეშე“. აკრძალვის ამ პრინციპის მიუხედავად, მუხლი 9(2) ადგენს, რომ „1 (ა) პუნქტი არ გამოიყენება, თუ გადაწყვეტილება მიღებულია კანონის შესაბამისად, რომელიც ვრცელდება მონაცემთა დამუშავებელზე და ასევე ითვალისწინებს შესაბამის ზომებს მონაცემთა სუბიექტის უფლებების, თავისუფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დასაცავად“.

განმარტებითი ანგარიში ადგენს (§75): „აუცილებელია, რომ ნებისმიერ პირს, რომელიც ექვემდებარება მხოლოდ ავტომატიზებულ გადაწყვეტილებას, ჰქონდეს უფლება, ეფექტიანად გაასაჩივროს ეს გადაწყვეტილება საკუთარი მოსაზრებებისა და არგუმენტების გამოხატვის გზით. კერძოდ, მონაცემთა სუბიექტს უნდა მიეცეს საშუალება, დაამტკიცოს თავისი პირადი მონაცემების შესაძლო უზუსტობა მათ გამოყენებამდე, ასევე, გაასაჩივროს პროფილის არაადეკვატურობა, რომელიც გამოყენებული უნდა იყოს მის კონკრეტულ სიტუაციასთან მიმართებით, ან სხვა ფაქტორები, რომლებიც გავლენას მოახდენს ავტომატიზებული გადაწყვეტილების შედეგზე. ეს განსაკუთრებით იმ შემთხვევაშია მართებული, როდესაც ალგორითმული მსჯელობის გამოყენება, რაც იწვევს უფლების შეზღუდვას, სოციალურ სარგებელზე უარს,

108. დავის მოგვარების ამ ონლაინ სისტემის (ODR) პოტენციური სარგებელი, მისი სასამართლო პროცესში ინტეგრაციის ხარისხი (წინასასამართლო ეტაპზე) და ხელოვნური ინტელექტის გადამწყვეტი როლი ამ პროცესში სათანადო შეფასებას საჭიროებს ყოველ ცალკეულ საქმესთან მიმართებით.

109. ODR უკვე გვთავაზობს სასამართლო პროცესების შესახებ ინფორმაციას წინასასამართლო განხილვის ეტაპზე. მისი როლია, ხელი შეუწყოს დავების სასამართლო დარბაზს გარეთ მორიგებას, მედიაციასა და საარბიტრაჟო მომსახურებებს. ამ სერვისების გამოყენება ასევე შესაძლებელია დავების განხილვის პროცესშიც, მოსამართლეების მეთვალყურეობის ქვეშ, სანამ მოსამართლე დავაზე გადამწყვეტილებას მიიღებს საქმის არსებითი ნაწილის საფუძველზე (ზოგიერთ დავის შემთხვევაში, ეს ეტაპი სავალდებულოა).

110. მეორე მხრივ, უნდა შეფასდეს ხელოვნური ინტელექტის რეალური წვლილი: ის მხოლოდ მანქანური სწავლების საორიენტაციო სკალის დასადგენად გამოიყენება, თუ გადამწყვეტილების შემოთავაზებაც შეუძლია? სინამდვილეში ხელოვნური ინტელექტი გამოიყენება, საექსპერტო სისტემა, თუ ეს უბრალოდ ლოგიკური წესების ჯაჭვია? ნებისმიერ შემთხვევაში, შესაძლებელი უნდა იყოს ამ სისტემების კომბინირება გამჭვირვალობის, ნეიტრალიტეტისა და ლოიალობის მოთხოვნებთან.⁵⁹

111. და ბოლოს, უნდა განვიხილოთ ისიც, თუ როგორ ნაახალისებენ მომჩივნებს ამ სისტემით სარგებლობისთვის: პოტენციურად, ხომ არ იწვევს შეთავაზებული პროდუქტის სახელწოდება გაურკვევლობას იმ მომსახურებასთან მიმართებით, რომელსაც სთავაზობს? თუ ჩვენ სასამართლოს ვგულისხმობთ, ეს უნდა იყოს ორგანიზაციული ფორმა, განსაზღვრული ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით, და არა უბრალოდ კერძო მართლმსაჯულების ინსტიტუტი, რომელსაც სახელმწიფო მართლმსაჯულების მსგავსი სახე აქვს.⁶⁰ ნამდვილად შესაძლებელია მოსამართლისთვის მიმართვა? ნიდერლანდებში ჯანმრთელობის დაზღვევის კერძო კონტრაქტები ავტომატურად ითვალისწინებს ODR-ის გამოყენებას სასამართლოში სარჩელის წარდგენამდე.

ან გავლენას ახდენს პირის მიერ სესხის აღების შესაძლებლობის შეფასებაზე მხოლოდ პროგრამული უზრუნველყოფით, საბოლოო ჯამში, იწვევს პირის სტიგმატიზაციას. ამასთან, მონაცემთა სუბიექტს არ შეუძლია ამ უფლების გამოყენება, თუ ავტომატიზებული გადამწყვეტილება გათვალისწინებულია კანონით, რომელიც ვრცელდება მონაცემთა დამმუშავებელზე და ითვალისწინებს შესაბამისი ზომების გატარებას მონაცემთა სუბიექტის უფლებების, თავისუფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დასაცავად“.

აგრეთვე იხილეთ მოდერნიზებული 108-ე კონვენციის მე-9 მუხლის პირველი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტი, რომელიც ითვალისწინებს მონაცემთა სუბიექტის უფლებას, „მისი მოთხოვნით, გაეცნოს მონაცემთა დამმუშავების საფუძვლებს, როდესაც ასეთი დამმუშავების შედეგები მის მიმართ გამოიყენება“. მოდერნიზებული კონვენციის (§77) განმარტებით ანგარიშში აღნიშნულია: „მონაცემთა სუბიექტებს უფლება აქვთ, გაეცნონ მონაცემთა დამმუშავების საფუძვლებს, მათ შორის, მსჯელობის შედეგებსა და დასკვნებს, რომლებიც გამოტანილია მონაცემთა დამმუშავების შედეგად, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ალგორითმები გამოიყენება გადამწყვეტილების მიღების ავტომატიზებისათვის, კერძოდ, პროფილების შემუშავების კონტექსტში. მაგალითად, საკრედიტო რეიტინგის სისტემის შემთხვევაში, მსესხებლებს უფლება აქვთ, იცოდნენ მათი მონაცემების დამმუშავების ლოგიკა, რომლის საფუძველზეც მიიღება გადამწყვეტილება კრედიტის გაცემის ან მასზე უარის თქმის შესახებ, ნაცვლად იმისა, რომ უბრალოდ ინფორმაცია მიეწოდოთ გადამწყვეტილებაზე. ამ ელემენტების გაცნობიერება ხელს უწყობს სხვა აუცილებელი გარანტიების ეფექტიან გამოყენებას, როგორცაა გაპროტესტება და კომპეტენტურ ორგანოში გასაჩივრების უფლება.“ მოთხოვნა „ძირითადი ლოგიკის შესახებ სასარგებლო ინფორმაციის მოპოვების უფლებაზე“ ასევე მოცემულია GDR-ში (მუხლი 13 (1) (ვ); 14 (2) (ზ); 15 (1) (თ) პუნქტი).

59 Charlotte Pavillon, „Concerns over a digital judge“, nrc.nl, <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/01/19/zorgen-om-populaire-digitale-rechter-a1588963>

60 სკარლეტ მეი ფერიე, სამართლიანი სასამართლოს უფლებასთან მიმართებით დატესტილი ალგორითმები, <http://lexis360.fr>, დოკუმენტი ჩამოტვირთულია 09/07/2018, § 27-38.

112. CEPEJ-ის მედიაციის სამუშაო ჯგუფმა (CEPEJ-GT-MED), რომელიც 2018 წელს შეიქმნა, თავისი პირველი მოსაზრებები შემოგვთავაზა ინფორმაციული ტექნოლოგიის წვლილზე დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული მეთოდების ხელშეწყობაში. CDCJ ამჟამად სიღრმისეულად მუშაობს ODR-ის საკითხზე, ამ ინსტრუმენტთა პოტენციალის დასადგენად და გარკვეული ხარვეზების გამოსავლენად, რომლებიც შეიძლება არღვევდეს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6, მე-8 და მე-13 მუხლებს.

6.3 ძირითადი გარანტიები, რომლებიც აუცილებელია სამოქალაქო, სავაჭრო და ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებებში

სასამართლოს ხელმისაწვდომობის უფლება

113. დავის გადაწყვეტის ონლაინ ინსტრუმენტების უზრუნველყოფამ არ უნდა იმოქმედოს სასამართლოს ხელმისაწვდომობის უფლებაზე მე-6 მუხლის მნიშვნელობით, მაშინაც კი, თუ ეს უფლება არ არის აბსოლუტური და მასზე ვრცელდება დადგენილი შეზღუდვები.⁶¹ მაგალითად, სამოქალაქო საკითხებში თითოეულ მოსარჩელე მხარეს აქვს უფლება, სასამართლოს განსახილველად წარუდგინოს ნებისმიერი დავა თავისი „სამოქალაქო უფლებებისა და მოვალეობების“ შესახებ.⁶² 2015 წელს ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეამ მიიღო რეზოლუცია „მართლმსაჯულებისა და ინტერნეტის ხელმისაწვდომობა: პოტენციალი და გამოწვევები“. ამ დოკუმენტში იგი მოუწოდებს მხარე სახელმწიფოებს, „რომლებშიც ხელმისაწვდომია ODR პროცედურები, რომ უზრუნველყონ სასამართლო გასაჩივრების პროცედურის ხელმისაწვდომობის უფლება, კონვენციის მე-6 მუხლით დადგენილი სამართლიანი სასამართლოს მოთხოვნათა შესაბამისად.“⁶³

შეჯიბრებითობის პრინციპი

114. როგორც ჩანს, აუცილებელია გარკვეული მოცულობის რაოდენობრივი ინფორმაციისა (მაგ.: სკალის დასადგენად გარკვეული რაოდენობის გადაწყვეტილებების დამუშავება) და თვისობრივი ინფორმაციის (გადაწყვეტილების წყარო; შერჩეული ნიმუშების რეპრეზენტატიულობა; გადაწყვეტილებათა გადანაწილება სხვადასხვა კრიტერიუმის მიხედვით, როგორცაა, მაგალითად, ეკონომიკური და სოციალური კონტექსტი) ხელმისაწვდომობა მოქალაქეებისა და, უპირველეს ყოვლისა, დავის მხარეებისთვის, რათა მათ გაიგონ, თუ როგორ არის შემუშავებული სკალები, შეაფასონ მათი ნაკლოვანებები და შეძლონ გაპროტესტება მოსამართლის წინაშე.

61 მუხლი 6, პუნქტი 1 „1. ყველას აქვს გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება კანონის საფუძველზე შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ... რომელიც (...) მის წინააღმდეგ წარდგენილ ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობას განიხილავს“; იხილეთ Deweer c. Belgique, § 49 ; Kart c. Turquie [GC], § 67.

62 CEDH, Golder c. Royaume-Uni, §§ 28-36

63 ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუცია 2054(2015) (PACE), 2015 წლის 10 ნოემბერი, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=22245&lang=en>

მხარეთა თანასწორობა

115. ტექნოლოგიურმა საშუალებებმა არ უნდა გამოიწვიოს დისბალანსი მხარეებს შორის, ვინაიდან ციფრული მეთოდების გამოყენებამ შეიძლება ხელი შეუწყოს გარკვეული ოპერატორების (ინსტიტუტები, შესაბამისი საშუალებების მქონე კომპანიები, კომპიუტერული ცოდნის მქონე პირები) მიერ სამართალწარმოების მარტივად განხორციელებას, და პირიქით, სირთულეები შეუქმნას მოსახლეობის იმ ტიპებს, რომლებიც კარგად ვერ ერკვევიან ამ საკითხებში, ან ნაკლები კომპიუტერული ცოდნა აქვთ. მნიშვნელოვანია, რომ არცერთი ადამიანი არ დარჩეს მარტო ეკრანის წინ: ისინი ინფორმირებულნი უნდა იყვნენ, რომ, საჭიროების შემთხვევაში, შეუძლიათ იურიდიული კონსულტაციისა და დახმარების მიღება.

მოსამართლეთა მიუკერძოებლობა და დამოუკიდებლობა

116. აღსანიშნავია, რომ 2.2. ნაწილში განხილული ტენდენციების უმეტესობას შეიძლება ირიბი გავლენა ჰქონდეს სასამართლოს დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობაზე, განსაკუთრებით იმ სისტემებში, სადაც სასამართლოს დამოუკიდებლობა სრულად არ არის მიღწეული. ასეთ სისტემებში ვერ გამოვრიცხავთ რისკს, რომ მსგავსი ნორმები ირიბ ზეწოლას მოახდენენ მოსამართლეებზე გადაწყვეტილებათა მიღება-დამტკიცების პროცესში, ან აღმასრულებელი ხელისუფლება გააკონტროლებს გადაწყვეტილებებს, რომლებიც ნორმიდან გადახვევით მიიღება.

იურიდიული კონსულტაციის უფლება

ამ თავის დასაწყისში ჩვენ ვახსენეთ სარგებელი, რომელსაც ადვოკატები იღებენ პროგნოზული მართლმსაჯულების ინსტრუმენტების გამოყენებით, კერძოდ, თავიანთი კლიენტებისთვის უკეთ ინფორმირებული რჩევების მიცემით და პროცედურის წარმატების შანსების ემპირიულად თუ სისტემატურად შეფასებით. თუმცა, მოდით, წარმოვიდგინოთ სიტუაცია, როდესაც მოსარჩელის წარმატების შანსი ძალიან დაბალია: შეიძლება ამან გავლენა მოახდინოს ადვოკატის გადაწყვეტილებაზე თავის კლიენტის დახმარების კუთხით? პროფესიული პრაქტიკის მიზანია, მინიმუმადე შეამციროს იმის რისკი, რომ პირებს, რომლებიც იურიდიულ კონსულტაციას საჭიროებენ, საბოლოოდ შეეზღუდოთ მისი მიღების შესაძლებლობა.

7. სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებასთან დაკავშირებული სპეციფიკური საკითხები: დანაშაულის პრევენცია, დანაშაულის განმეორებით ჩადენის რისკი და საფრთხის დონის შეფასება

მაშინაც კი, როცა ეს სისტემები სპეციალურად არ არის შექმნილი დისკრიმინაციული მიზნებით, სისხლის სამართლის პროცესში სტატისტიკისა და ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებამ აჩვენა დეტერმინისტული დოქტრინების აღორძინების რისკი, სასჯელის ინდივიდუალიზაციის დოქტრინების საზიანოდ, რომლებიც ფართოდ გამოიყენება 1945 წლიდან ევროპული სასამართლო სისტემების უმეტესობაში.

117. სისხლის სამართლის საქმეებში AI-ის მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის გამოყენება კონკრეტულ გამოწვევებს ქმნის, რადგან შეიძლება ასახოს ამჟამად მიმდინარე ზოგიერთი საჯარო დისკუსია დანაშაულის ჩადენაზე ორიენტირებული საქციელის სავარაუდო პროგნოზირების შესახებ. ამასთან, როგორც ჩანს, ბოლო ოცდაათი წლის განმავლობაში ეს დებატები სათანადოდ გადაიჭრა ევროპის რიგ ქვეყნებში. მაგალითად, იტალიაში სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 220-ე მუხლის მე-2 პუნქტი პირდაპირ კრძალავს საექსპერტო მოსაზრების გამოყენებას ისეთი საკითხების დასადგენად, როგორცაა: ჩვეულებრივი ან პროფესიული დანაშაულებრივი მახასიათებლები; დანაშაულის ჩადენის ტენდენცია; ბრალდებულის ხასიათი და პიროვნება; ასევე, ზოგადად, ბრალდებულის ფსიქოლოგიური თვისებები, პათოლოგიური მიზეზების მიუხედავად. საფრანგეთში მარკ ანსელის მიერ შემუშავებული დოქტრინა „ახალი სოციალური დაცვა“ სისხლის სამართლის საფუძველი გახლდათ: ნაცვლად მხოლოდ სადამსჯელო და დეტერმინანტული მიდგომისა, დაინერგა სოციალური რეაბილიტაციის სისტემა, რომელიც მიზნად ისახავდა დანაშაულის პრევენციას, დანაშაულის ჩადენის ხელშემწყობი პირობების თავიდან აცილებით. ამ მიდგომას იზიარებს ევროპული სისხლის სამართლის პოლიტიკის მთელი რიგი ინსტრუმენტები, რომლებიც ყურადღებას ამახვილებს დამნაშავეთა გადამზადებისა და რეინტეგრაციის ამოცანებზე.⁶⁴

118. ამგვარად, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების ინსტრუმენტები უნდა შემუშავდეს რეაბილიტაციის ამ ფუნდამენტური პრინციპების შესაბამისად,⁶⁵ მათ შორის, სასჯელის ინდივიდუალიზაციაში მოსამართლის როლის გათვალისწინებით, პირის ობიექტურ ელემენტებზე (ტრენინგი, დასაქმება, რეგულარული სამედიცინო და სოციალური დახმარება) დაყრდნობით და ანალიზის მხოლოდ იმ ფორმით, რომელსაც განახორციელებენ სპეციალურად მომზადებული პროფესიონალები (მაგ.: პრობაციის ოფიცრები). ამ პროფესიონალებს შეუძლიათ დიდი მონაცემების ანალიზის ტექნიკის გამოყენება დანაშაულში ბრალდებულ პირებზე ინფორმაციის ცენტრალიზაციისა და შეგროვებისთვის. ეს ინფორმაცია სხვადასხვა დანესებულებასა და უწყებაში შეინახება და შემდეგ მოსამართლემ უნდა შეისწავლოს, ზოგჯერ მოკლე ვადებშიც (მაგ.: დაჩქარებული სამართალწარმოების პროცედურების კონტექსტში).

64 იხილეთ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, დიდი პალატის გადაწყვეტილება *Vinter and Others vs. United Kingdom*, პარ. 114 - 118

65 მეორე მხრივ, ხელი უნდა შეეწყოს ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებას მკურნალობისა და რეაბილიტაციის მიზნით (მაგ.: მონაცემთა შეგროვება ჩატარებულ მკურნალობას ან ციხეში რეინტეგრაციის მეთოდებზე).

7.1 საგამოძიებო ორგანოების მიერ გამოყენებული ინსტრუმენტები სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვამდე

119. იმ ინსტრუმენტების გამოყენება, რომლებიც აღწერილია, როგორც „პროგნოზული საპოლიციო ზომების გატარება“ (სასამართლო პროცესის დაწყებამდე ან სასამართლოსთვის საქმის გადაცემამდე), უკვე სწრაფად იზრდება და ცნობილი ხდება ფართო საზოგადოებისთვის (მაგ.: ტერორიზმში ექვმიტანილ პირებზე ავიახაზებისთვის გადაცემული სიები - დიდ მონაცემთა ანალიტიკური პროგრამა, რომელიც აგროვებს და აანალიზებს მონაცემებს პოტენციური ტერორისტების შესახებ, რათა თავიდან აიცილოს დანაშაულებრივი ქმედებები; ასევე, ისეთი ალგორითმები, რომლებიც გამოიყენება თაღლითობის ან ფულის გათეთრების აღმოსაჩენად).

120. ზოგადად, დიდი რაოდენობის სხვადასხვა კომპიუტერული ინსტრუმენტი ჩვეულებრივ გამოიყენება დანაშაულებრივი ქმედებების თავიდან ასაცილებლად (შესაძლო დამნაშავეების ან იმ ადგილების იდენტიფიცირებით, სადაც შეიძლება ეს მოხდეს), ან მათი უფრო ეფექტიანი დევნისთვის.⁶⁶ პირველ კატეგორიაში შედის „პროგნოზული საპოლიციო ზომების გატარების“ ინსტრუმენტები გარკვეული ტიპის დანაშაულების თავიდან ასაცილებლად, რომლებიც ხასიათდება რეგულარულობის ელემენტებით (მაგ.: ქურდობა, ძალადობა ქუჩაში, მანქანების ან მანქანებიდან ქურდობა). ამ ინსტრუმენტების დანიშნულება გამომდინარეობს მათი შესაძლებლობიდან, ზუსტად განსაზღვრონ, სად და როდის შეიძლება იყოს ჩადენილი ეს დანაშაულები, და მოახდინონ ამ ინფორმაციის რეპროდუცირება გეოგრაფიულ რუკაზე, ცხელი წერტილების სახით, რომლებსაც რეალურ დროში უნევენ მონიტორინგს პოლიციის პატრულები. ამ პროცესს უწოდებენ პროგნოზული დანაშაულებრივი რუკის შექმნას. აღნიშნულ სფეროში გამოყენებული პროგრამული უზრუნველყოფის უმეტესი ნაწილი ემყარება დანაშაულის ადგილმდებარეობის ისტორიულ მტკიცებულებებს, როგორცაა პოლიციის ანგარიშები. თუმცა, არსებობს კიდევ უფრო ძლიერი ახალი ტექნოლოგიები, რომლებიც სხვადასხვა მონაცემსა და წყაროს აერთიანებენ და რომელთა ტესტირებაც მიმდინარეობს.⁶⁷ მიჩნეულია, რომ ეს ინსტრუმენტები, რომლებსაც ეფექტიანობის ძალიან დამაჯერებელი მაჩვენებლები აქვთ, შემაკავებლად მოქმედებენ დანაშაულების ჩადენაზე ცხელი წერტილების მიმდებარე არეალშიც, რაც საჯარო პოლიტიკის პოზიტიურ შეფასებას განაპირობებს.⁶⁸

66 იხილეთ ალემ ზავსნიკი, „დიდი მონაცემები, დანაშაული და სოციალური კონტროლი“, გვ. 194 et seq., სადაც დეტალურად არის ჩამოთვლილი ევროპასა და აშშ-ში საპოლიციო სამსახურების მიერ გამოყენებული ინსტრუმენტების სერია.

67 მაგალითად, პროექტის ფარგლებში - „ელექტრონული უსაფრთხოება - ICT ცოდნაზე დაფუძნებული და პროგნოზული ურბანული უსაფრთხოება“ (<http://www.esecurity.trento.it/>) - რომელიც განხორციელდა იტალიის ქალაქ ტრენტოში, 2012 წლის ნოემბრიდან 2015 წლის მაისამდე, შემუშავდა მონაცემთა ბაზა, სადაც შეგროვებული იყო ინფორმაცია პოლიციისთვის გაცხადებული დანაშაულის შესახებ; მერიის მიერ ჩატარებული გამოკითხვის შედეგები, რომელიც შეეხებოდა ვიქტიმიზაციასა და რეალურ და მოქალაქეთა მიერ აღქმულ უსაფრთხოებას; ინფორმაცია ფიზიკური და სოციალური ურბანული უნესრიგობების შესახებ, რომელიც პოლიციამ მიანოდა; და სხვა ცვლადები, რომლებიც დაკავშირებულია „SmartCity“-სთან (მაგ.: ინფორმაცია სოციალურ-დემოგრაფიული კონტექსტის, ურბანული გარემოს, ღამის განათების, სათვალთვალ კამერებისა და საზოგადოებრივი ტრანსპორტის შესახებ). მონაცემთა ბაზა შეიქმნა დანაშაულის პრევენციისა და ურბანული უსაფრთხოების გასაუმჯობესებლად. პროექტის მენეჯერებმა დაადასტურეს გამოყენებული ტექნიკების საიმედოობა, რომლებიც დანაშაულებრივ ქმედებებს პროგნოზირებენ, დაახლოებით, 60-65%-იანი წარმატების მაჩვენებლით, რასაც ხელი უნდა შეეწყოს დანაშაულთან ეფექტიანი ბრძოლისთვის, შეზღუდული რესურსების პირობებში. გარდა ამისა, გაერთიანებულ სამეფოში საპოლიციო პროექტის ფარგლებში ჩატარებული ტესტები, რომელთა მიზანი იყო შესაძლო ქურდობის, ყაჩაღობისა და თავდასხმის ადგილების პროგნოზირება, აჩვენებს, რომ გამოყენებული პროგრამული პროგნოზები, სახელწოდებით PREDPOL, ზუსტი იყო 78% შემთხვევაში, განსხვავებით ტრადიციული ტექნიკის გამოყენებისგან (51%).

68 დანაშაულის გეოგრაფიული კონცენტრაციის მითითება პოლიციის ძალებს დაეხმარება, რომ უკეთ გაითვალისწინონ გარემო ფაქტორები, რომელთა გამოც დანაშაულის ალბათობა ამ ადგილებში იზრდება (მაგ.: განათება, მაღაზიების არსებობა და ა.შ.), და დაგეგმონ ადეკვატური რეაგირება სხვა პარტნიორებთან კონსულტაციის გზით.

121. ამასთან, სათანადოდ გასათვალისწინებელია ამ ინსტრუმენტთა პროგნოზირების შესაძლებლობები, რომლებიც აჩვენებს მათ ნაკლოვანებებს ნაკლებად რეგულარულ დანაშაულებსა (მაგ.: როგორცაა ტერორიზმი) ან სხვადასხვა ლოკაციასთან მიმართებით. გარდა ამისა, მათი ერთ-ერთი სისუსტეა „მანკიერი წრეებისა“ და „თვითაღსრულებადი წინასწარმეტყველების“ ეფექტი: რისკქვეშ არსებული უბნები პოლიციის მეტ ყურადღებას იქცევენ და იქ უფრო მეტი დანაშაული ვლინდება, რის გამოც პოლიცია ამ ტერიტორიაზე მცხოვრებ მოსახლეობას ზედმეტ მეთვალყურეობას უწევს.⁶⁹ და ბოლოს, იბადება კითხვები შესაძლო „ალგორითმის ტირანიის“ შესახებ, რამაც შეიძლება შეამციროს, ან თანდათანობით სრულად ჩაანაცვლოს ადამიანის განსჯა. ასეთ კითხვებს პოლიციის სამსახურებშიც სვამენ, მაშინაც კი, თუ მიმდინარე ეტაპზე მსგავსი ტექნოლოგია პოზიციონირდება, როგორც ადამიანის სამსახურში მყოფი ინსტრუმენტი, რომელიც ხელს უწყობს გადაწყვეტილების მიღების პროცესს.⁷⁰

122. გარდა ამისა, დანაშაულის დევნის პროცესში სულ უფრო ხშირად გამოიყენება დიდი მონაცემების ანალიზი. დანაშაულთან ბრძოლაში განსაკუთრებით ეფექტიანი აღმოჩნდა ისეთი ინსტრუმენტები, როგორცაა Connect, რომელსაც დიდი ბრიტანეთის პოლიცია იყენებს ფინანსური ტრანზაქციებით წარმოქმნილი მილიარდობით მონაცემის გასაანალიზებლად (რათა დაადგინოს მათი კორელაცია ან ტენდენციები); ასევე, ბავშვთა სექსუალური ექსპლუატაციის საერთაშორისო მონაცემთა ბაზა (ICSE DB), რომელსაც ინტერპოლი მართავს და რომელიც ხელს უწყობს მსხვერპლთა და/ან დამნაშავეთა იდენტიფიცირებას (მაგ.: დანაშაულის ადგილთან დაკავშირებული ავეჯისა და სხვა ნივთების, ან ვიდეოების ფონური ხმაურის ანალიზის საშუალებით). Connect-ის მეშვეობით, ძიებები, რომლებიც ადრე თვეების განმავლობაში საგამოძიებო ზომების გატარებას საჭიროებდა, ახლა შეიძლება რამდენიმე წუთში შესრულდეს, მონაცემთა მაღალი სირთულისა და დიდი მოცულობის პირობებში.

123. ამის მიუხედავად, დოქტრინა ეჭვქვეშ აყენებს დანაშაულზე რეაგირების მენეჯერულ ლოგიკას, მოცემულს ამ პროგნოზირების ინსტრუმენტებში, რომელთა ფარგლებში დანაშაულის მიზეზების საფუძვლიანი ანალიზი უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე გარკვეულ სიტუაციებზე რეაგირება. ეს ხდება იმ დროს, როდესაც ხელმისაწვდომი ბიუჯეტი მცირდება და პოლიციამ საზოგადოების დაცვის იგივე დონე უნდა უზრუნველყოს შეზღუდული პერსონალით, აღჭურვილობითა და რესურსებით.⁷¹

7.2 სისხლის სამართლის პროცესში გამოყენებული ინსტრუმენტები

124. ევროპაში პროგნოზირების ინსტრუმენტებს ძალზე იშვიათად იყენებენ მოსამართლეები სისხლის სამართლის პროცესებში.⁷²

125. HART (ზიანის რისკის შეფასების ინსტრუმენტი) შემუშავდა კემბრიჯის უნივერსიტეტთან პარტნიორობით და ამჟამად დიდ ბრიტანეთში მისი ტესტირება მიმდინარეობს. მანქანურ სწავლებაზე დაფუძნებული ეს ტექნოლოგია შემუშავდა დურჰამის პოლიციის არქივების გამოყენებით, რომლებიც 2008 წლიდან 2012 წლამდე მონაცემებს შეიცავს. ამ პერიოდში პოლიციელთა მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების

⁶⁹ „დანაშაულის პროგნოზირება, LAPD სტილი“, გარდიანი, 2014 წლის 25 ივნისი.

⁷⁰ „როგორ აძლევს ტექნოლოგია პოლიციას იმის პროგნოზირების შესაძლებლობას, თუ სად და როდის მოხდება დანაშაული“, ინდეპენდენტი, 2017 წლის 7 ოქტომბერი.

⁷¹ ალექს ზავრსნიკი, „დიდი მონაცემები, დანაშაული და სოციალური კონტროლი“, გვ. 196.

⁷² ლიტერატურაში ეს ინსტრუმენტები ხშირად მოიხსენიება, როგორც „ალგორითმული მართლმსაჯულება“, „ავტომატიზებული მართლმსაჯულება“, ან „იმპირებული მართლმსაჯულება“.

შესწავლით, ასევე, იმის დადგენით, ჩაიდინეს თუ არა განმეორებითი დანაშაული ეჭვმიტანილებმა, მანქანა შეძლებს, შეაფასოს ეჭვმიტანილთა მიერ დანაშაულის ჩადენის რისკი (დაბალია, საშუალო, თუ მაღალი), კერძოდ, ოცდაათამდე ფაქტორის საფუძველზე, რომელთაგან ზოგი არ უკავშირდება ჩადენილ დანაშაულს (მაგ.: საფოსტო კოდი და სქესი).

126. თავდაპირველად, 2013 წელს ჩატარებულ ტესტებში, რომლებითაც აკვირდებოდნენ ეჭვმიტანილის ქცევას დანაშაულის ჩადენიდან ორი წლის განმავლობაში, აღმოჩნდა, რომ HART-ის პროგნოზების ეფექტიანობა დაბალი რისკის პროგნოზირების შემთხვევაში 98%-ს შეადგენდა, ხოლო რეციდივიზმის მაღალი რისკის პროგნოზირებისას - 88%-ს. ამ ექსპერიმენტულ ეტაპზე HART-ს მხოლოდ მოსამართლეთა საკონსულტაციო ინსტრუმენტის ფუნქცია ექნება. გარდა ამისა, პოლიცია რეგულარულად ჩაატარებს HART-ის ფუნქციონირებისა და დასკვნების საიმედოობის აუდიტს.

127. მაშინაც კი, თუ HART ვეროპაში გამოყენებული ერთადერთი პროგნოზირების ინსტრუმენტია, ის იძლევა იმ გამოწვევების გათვალისწინების საშუალებას, რომელთა წინაშე შეიძლება დადგნენ საჯარო გადაწყვეტილების მიმღები პირები უახლოეს მომავალში, თუ ამ ტიპის პროგრამები უფრო მასშტაბურად გამოიყენება (განსაკუთრებით, ამერიკაში გაკეთებული დასკვნების ფონზე).

128. აშშ-ში⁷³ არასამთავრობო ორგანიზაციამ ProPublica გამოავლინა ალგორითმის დისკრიმინაციული შედეგები, რომელიც გამოყენებულია COMPAS-ის პროგრამაში (მსჯავრდებულთა მართვის პროფილირება ალტერნატიული საქციებისთვის). მისი მიზანია დანაშაულის განმეორებით ჩადენის რისკის შეფასება, როდესაც მოსამართლე ინდივიდუალურ სასჯელს განსაზღვრავს.

129. ეს ალგორითმი, რომელიც კერძო კომპანიამ შეიმუშავა და მოსამართლეებმა უნდა გამოიყენონ ამერიკის ცალკეულ ფედერალურ შტატებში, 137 კითხვას მოიცავს, რომლებსაც პასუხს სცემს ბრალდებული, ან სისხლის სამართლის ჩანაწერებიდან ამოღებული ინფორმაცია. კითხვები საკმაოდ მრავალფეროვანია და მოიცავს ისეთ საკითხებს, როგორცაა სახლში ტელეფონის არსებობა, პრობლემები გადასახადების გადახდის თვალსაზრისით, ოჯახის ისტორია, ბრალდებულის სისხლის სამართლის დანაშაულში ნასამართლობის წინა ისტორია და ა.შ.⁷⁴ ალგორითმი აფასებს ადამიანს 1-დან (დაბალი რისკი) 10-მდე (მაღალი რისკი) სკალით. ეს პროგრამა მიზნად ისახავს მოსამართლეთა დახმარებას გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში. მისი დასკვნები მხოლოდ ერთ-ერთი ცვლადია, რომელსაც მოსამართლე განიხილავს სასჯელის განსაზღვრისას.

130. აფრო-ამერიკელ მოსახლეობას სასჯელის გამოტანიდან ორი წლის განმავლობაში რეციდივიზმის ორჯერ მაღალი რისკის მაჩვენებელი დაუდგინდათ, დანარჩენ მოსახლეობასთან შედარებით. ასეთ ეფექტი დიზაინერებს განზრახული არ ჰქონდათ.⁷⁵ საპირისპიროდ, ალგორითმმა ჩათვალა, რომ სხვა პოპულაციებში დანაშაულის

73 2015 წლის კვლევის შედეგად, აშშ-ში სამოცამდე პროგნოზული ინსტრუმენტი გამოვლინდა.

74 არსებობს სხვა ალგორითმები, რომლებიც შემუშავებულია დოქტრინაში გამოთქმული კრიტიკული დაკვირვების გამოყენებით (იხ. შემდეგი თავი). ისინი დაფუძნებულია მცირე ცვლადებზე, რომლებიც უშუალოდ ეხება ჩადენილ დანაშაულს და ნაკლებად ეხება რასას, სქესს ან სოციალურ-ეკონომიკურ სტატუსს. ამის ერთ-ერთი მაგალითია საზოგადოებრივი უსაფრთხოების შეფასების ინსტრუმენტი, რომელიც ამერიკის 30 იურისდიქციაში გამოიყენება.

75 ეს პირწმინდად დისკრიმინაციული ეფექტი შეიძლება სინამდვილეში აიხსნას ალგორითმის მოდელის შედარებით ლიბერალური „კალიბრაციით“, რაც ბევრ „ცრუ დადებით“ შედეგს იძლევა.

განმეორებით ჩადენის ალბათობა ბევრად დაბალია.⁷⁶ რა თქმა უნდა, ალსანიშნავია, რომ ამ ტიპის მცდარი ინტერპრეტაცია სინამდვილეში მხოლოდ მოსახლეობის იმ ჯგუფების სოციალურ და ეკონომიკურ დაუცველობას ავლენს, რომელიც ბუნებით კრიმინოგენური არ არის. დარტმუთის კოლეჯის მკვლევარებმა ასევე აჩვენეს, რომ ამ ტიპის ალგორითმი არ ქმნის დამატებით ღირებულებას, რადგან კრიმინალური ისტორიის არმქონე ადამიანებს შეუძლიათ ზუსტად იმავე შეფასების რეპროდუცირება კითხვარზე პასუხის გაცემით.

131. გარდა ამისა, შეშფოთების კიდევ ერთი მიზეზი იყო კერძო კომპანიების მიერ (რომლებიც ინტელექტუალურ საკუთრებაზე მიუთითებდნენ) შემუშავებული ალგორითმის სამუშაო პროცესების ნაკლები გამჭვირვალობა. თუ გავითვალისწინებთ ფაქტს, რომ ისინი წყარო მონაცემებს თავად სახელმწიფო ხელისუფლებისგან იღებენ, მოქალაქეთა წინაშე ანგარიშვალდებულების არარსებობა დიდი დემოკრატიული პრობლემაა. ანგარიშებმა აჩვენა, რომ საზოგადოება დიდი მონაცემების ოპერაციებზე ინფორმაციას იღებს შემთხვევით, სპორადულად, და ინფორმაციის გაჭონვის ან შეცდომების შემთხვევაში: ამის მაგალითია ProPublica-ის მიერ ხარვეზების გამოვლენა COMPAS-ის ალგორითმში, მას შემდეგ, რაც მფლობელმა კომპანიამ უარი თქვა მის გაზიარებაზე. არასამთავრობო ორგანიზაციას დასჭირდა, თხოვნით მიემართა საჯარო ხელისუფლებისთვის, რომ ამ მონაცემებზე წვდომა მოეპოვებინა და მის მეცნიერებს შეესწავლათ აღნიშნული ალგორითმი.

7.3 სისხლის სამართლის საქმეებზე „პროგნოზირებასთან“ დაკავშირებული გამოწვევები

132. როგორც წინა ნაწილებში ვნახეთ, ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში პროგნოზირების ინსტრუმენტთა გამოყენების ხარისხი სისხლის სამართლის სფეროში უაღრესად განსხვავდება ერთმანეთისგან. მართალია, „პროგნოზული საპოლიციო ზომების“ სახელით ცნობილი ინსტრუმენტების გამოყენება სწრაფად იზრდება და თანდათანობით ცნობილი ხდება ფართო საზოგადოებისთვისაც, თუმცა განსხვავებული სიტუაციაა, როდესაც საქმე ეხება ამ ტიპის ინსტრუმენტის მოსამართლეთა მიერ გამოყენებას სისხლის სამართლის პროცესებში. რაც შეეხება პროკურატურის ხელთ არსებულ ინსტრუმენტებს, უკვე გამოითქვა მოსაზრებები მათ უპირატესობებსა და ნაკლოვანებებზე. მოდით, შევისწავლოთ სისხლის სამართლის პროცესებთან დაკავშირებული ინსტრუმენტები.

76 შავკანიანი მოსახლეობა უფრო ხშირად მიეკუთვნებოდა მაღალი რისკის კატეგორიას, მიუხედავად იმისა, რომ მსჯავრდებიდან ორი წლის განმავლობაში მათ დანაშაული განმეორებით არ ჩადენიათ. მეორე მხრივ, თეთრკანიანმა მოსახლეობამ, რომელიც უფრო ხშირად განიხილებოდა, როგორც დაბალი რისკის მატარებელი, მსჯავრდებიდან მომდევნო ორი წლის განმავლობაში დანაშაულები ჩაიდინა. მოკლედ, ალგორითმმა გადაჭარბებით შეაფასა შავკანიანთა რეციდივიზმის რისკი და ნაკლებობით შეაფასა თეთრკანიანთა იგივე რისკი („ცრუ დადებითი“, ძირითადად, შავკანიანები იყვნენ, ხოლო „ცრუ უარყოფითი“ - ძირითადად, თეთრკანიანები). ProPublica-ს ბრალდებების საპასუხოდ, NorthPointe-მა (ამ დაპირისპირების შემდეგ Equivant ჰქვია) უპასუხა, რომ თეთრი და შავი მოსახლეობა თანაბრად იყო წარმოდგენილი „ჭეშმარიტ დადებით“ ნაწილში. ეს ის ნაწილია, ვინც რეალურად განმეორებით ჩაიდინა დანაშაული. კითხვა, თუ როგორ უნდა შეჯერდეს ალგორითმის სიზუსტე რეციდივიზმის გამოვლენისას და შავი მოსახლეობის მიმართ დისკრიმინაციული ეფექტის ასაცილებლად, ლიტერატურაში ინტენსიური დებატების საგანი გახდა; იხილეთ ა. ჩულდეროვა (2016), „სამართლიანი პროგნოზი განსხვავებული ზემოქმედებით: რეციდივიზმის პროგნოზირების ინსტრუმენტებში მიკერძოებულობის შესწავლა“, <http://arxiv.org/abs/1610.07524>; ასევე, იხილეთ „მკვლევარების თქმით, კრიმინალური რისკების ქულაში მიკერძოება გარდაუვალია“, <https://www.propublica.org/article/bias-in-criminal-risk-scores-is-mathematically-inevitable-researchers-say>; ეს დებატები ასევე ასახავს კერძო კომპანიის მიერ - ყოველგვარი ინსტიტუციური კონტროლის გარეშე - არჩევანის გაცემების ლეგიტიმურობას ორ საპირისპირო მოთხოვნას, ერთი მხრივ, საზოგადოების დაცვასა და, მეორე მხრივ, ინდივიდუალური უფლებების პატივისცემას შორის.

133. პირველ რიგში, მნიშვნელოვანია, გამოირიცხოს არგუმენტები, რომლებიც მხოლოდ ამ ინსტრუმენტთა ეფექტიანობას ან არაეფექტიანობას ეხება. ზემოთ მოყვანილი მაგალითებიდან ჩანს, რომ ახალი ტექნოლოგიები შეიძლება ქმნიდეს როგორც ფართო შესაძლებლობებს, ასევე რეალურ რისკებსაც, თუ მათ სათანადო წინდახედულებით არ გამოვიყენებთ. საჯარო გადაწყვეტილებების მიმღები პირები და სასამართლო ინსტიტუტების წარმომადგენლები განსაკუთრებით ფხიზლად უნდა იყვნენ და აქტიურ როლს ასრულებდნენ ამ ტექნოლოგიების განვითარებაში; უწყვეტი მონიტორინგია საჭირო მათი რეალური ეფექტიანობისა და ქმედითობის დასადგენად და გაუთვალისწინებელი შედეგების ასაცილებლად. ეს კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია სისხლის სამართალწარმოებებისას, ადამიანების პირად თავისუფლებებზე პირდაპირი გავლენის გამო.⁷⁷

134. აღნიშნული გულისხმობს, რომ სასამართლო სფეროში ამგვარი ინსტრუმენტების გამოყენების როგორც სარგებელი, ასევე უარყოფითი მხარეები გულდასმით უნდა შეფასდეს.

135. მხარდამჭერები ხშირად ამტკიცებენ, რომ ისინი ნეიტრალურები არიან და ეყრდნობიან ფაქტობრივ და ობიექტურ მეთოდებს, რომლებიც ხელს უწყობს მართლმსაჯულების სიზუსტისა და გამჭვირვალობის გაზრდას. მათი მტკიცებით, ამ ტექნოლოგიების კიდევ ერთი დიდი აქტივია ეფექტიანობა, რომელიც ზოგჯერ აღემატება ადამიანურ შესაძლებლობებს და შეიძლება უადრესად ღირებული იყოს შემცირებული სახელმწიფო სახსრების, ან რესურსების ნაკლებობის ზოგად კონტექსტში.

136. ისეთი ალგორითმული ცვლადების გამოყენება, როგორიცაა წინა კრიმინალური ისტორია და ოჯახური ფონი, ნიშნავს, რომ გარკვეული ჯგუფის წარსულმა ქცევამ შეიძლება გადაწყვიტოს კონკრეტული პირის ბედი, რომელიც, რა თქმა უნდა, უნიკალური ადამიანია, თავისი სოციალური ფონით, განათლებით, უნარებით, ბრალეულობის ხარისხითა და დანაშაულის ჩადენის მოტივით.⁷⁸ ამ ტექნოლოგიების მხარდამჭერები ასევე ამტკიცებენ, რომ ადამიანის გადაწყვეტილებები შეიძლება ეფუძნებოდეს ღირებულებებსა და მოსაზრებებს (მაგ.: საზოგადოებრივს), რომლებისგანაც მანქანა თავისუფალია. მაგალითად, მოსამართლემ შეიძლება გირაოს შეფარდება გადაწყვიტოს ქალი სამართალდამრღვევისთვის, რომელსაც დანაშაულის განმეორებით ჩადენის რისკი აქვს, და ეს გააკეთოს ღირებულებათა ისეთი იერარქიის საფუძველზე, როგორიცაა, მაგალითად, უფრო მეტი მნიშვნელობის მინიჭება მისი, როგორც დედისა და შვილებზე მზრუნველის როლისთვის, მაშინ, როდესაც ალგორითმს შეუძლია, უფრო ზუსტად დაადგინოს დანაშაულის განმეორებით ჩადენის რისკი, მაგრამ არ ძალუძს ოპერირება პრიორიტეტების ასეთი იერარქიის საფუძველზე.

137. გარდა ამისა, სისხლის სამართლის საქმეებში არსებობს დისკრიმინაციის პოტენციური საფრთხეებიც, თუ გავითვალისწინებთ, რომ ამ ინსტრუმენტებს, რომლებიც შექმნილია და განმარტებულია ადამიანის მიერ, შეუძლიათ სისხლის სამართლის

⁷⁷ ამონარიდი ვისკონსინის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან *Wisconsin v. Loomis*, ასევე შეიძლება შთამაგონებელი იყოს ევროპულ დონეზე: „მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ ისეთი ინსტრუმენტები, როგორიცაა COMPAS, კვლავაც გადაისინჯება და განვითარდება. გამონწვევები, რომლებსაც დღეს ვხედავთ, შეიძლება მომავალში წარმატებით გადაწყდეს. სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემამ უნდა გააცნობიეროს, რომ უახლოეს თვეებსა და წლებში ხელმისაწვდომი გახდება დამატებითი კვლევითი მონაცემები. შეიძლება შეიქმნას განსხვავებული და უკეთესი ინსტრუმენტებიც. მონაცემთა ცვლილებების კვალდაკვალ, მტკიცებულებებზე დაფუძნებული ინსტრუმენტების გამოყენება უნდა შეიცვალოს; ასევე, მართლმსაჯულების სისტემა ფეხდაფეხ უნდა მიჰყვებოდეს ამ ცვლილებებს და მუდმივად აფასებდეს ამ ინსტრუმენტების გამოყენებას“.

⁷⁸ ალექს ზავრსნიკი, „დიდი მონაცემები, კრიმინალი და სოციალური კონტროლი“, გვ. 196.

სისტემაში უკვე არსებული გაუმართლებელი უთანასწორობის რეპროდუცირება; ნაცვლად გარკვეული პრობლემური პოლიტიკის გამოსწორებისა, ტექნოლოგიამ შეიძლება გამოიწვიოს მათი ლეგიტიმაცია. როგორც აღვნიშნეთ, არასამთავრობო ორგანიზაციამ ProPublica⁷⁹ ნათლად გამოავლინა COMPAS-ში⁸⁰ გამოყენებული ალგორითმის დისკრიმინაციული შედეგები, რომლის პროგნოზითაც, შავკანიან მოსახლეობას სასჯელის გამოტანიდან ორი წლის განმავლობაში რეციდივიზმის ორჯერ მეტი რისკი აქვს და თეთრკანიანი მოსახლეობა გაცილებით ნაკლები ალბათობით სჩადის დანაშაულს განმეორებით. თუმცა, მიუხედავად ამისა, ასეთი სისტემები შეიძლება დაეხმარონ გადაწყვეტილების მიმღებ პირთა შეცდომების გამოვლენასა და გამოსწორებას.⁸¹ გარდა ამისა, პრობლემა გამჭვირვალობისა და საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებულების ნაკლებობა ამ პროგრამების მფლობელ კომპანიათა მიერ ალგორითმის შექმნის პროცესში. აქედან გამომდინარე, ხელისუფლებამ შესაბამისი ზომები უნდა მიიღოს, რათა ეს ინფორმაცია საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი გახდეს.

138. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, როდესაც ალგორითმები გამოიყენება სისხლის სამართლის პროცესის კონტექსტში, არსებითი მნიშვნელობა აქვს მხარეთა თანასწორობის პრინციპის უზრუნველყოფასა და უდანაშაულობის პრეზუმფციის დაცვას, რაც დადგენილია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით. დაინტერესებულ მხარეს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, რომ გაასაჩივროს ალგორითმის სამეცნიერო დასაბუთებულობა, მის მიერ სხვადასხვა ელემენტისთვის მიკუთვნებული წონა და ნებისმიერი მცდარი დასკვნა, როდესაც მოსამართლე გეგმავს ამ პროგრამების შედეგებზე დაყრდნობას გადაწყვეტილების მიღებამდე. გარდა ამისა, ასეთი ინფორმაციის წვდომის უფლებაზე ვრცელდება პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ფუნდამენტური პრინციპიც. ყველა ადამიანს აქვს უფლება, არ დაექვემდებაროს გადაწყვეტილებებს, რომლებიც მასზე მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს და მიიღება მხოლოდ მონაცემთა ავტომატიზებული დამუშავების საფუძველზე, მისი აზრის გათვალისწინების გარეშე.

139. აღსანიშნავია, რომ ალგორითმზე წვდომის უფლების მხრივ, განსხვავებული მდგომარეობაა ევროპასა და შეერთებულ შტატებში: მაშინ, როდესაც შეერთებულ შტატებში სასამართლო ორგანოები თავს იკავებენ ამ უფლების სრულად აღიარებისგან და კერძო ინტერესებს (განსაკუთრებით, ინტელექტუალური საკუთრების უფლების დაცვას) უფრო მეტ წონას ანიჭებენ, ვიდრე დაცვის უფლებებს, ევროპაში ეს ჩარჩო დაცვის მეტ გარანტიებს მოიცავს GDPR-ის გამო: აღნიშნული ინსტრუმენტი ადგენს ინფორმაციაზე წვდომის უფლებას იმ ლოგიკის შესახებ, რომელიც საფუძველად უდევს ალგორითმების გამოყენებით მიღებულ გადაწყვეტილებებს.⁸²

140. მოსამართლის მიუკერძოებლობაზე ამ ინსტრუმენტების პოტენციურად უარყოფით გავლენასთან მიმართებით გამოთქმული მოსაზრებები ვრცელდება სისხლის სამართლის საქმეებშიც: მოსამართლე, რომელიც ალგორითმის პროგნოზისგან

79 www.propublica.org/article/technical-response-to-northpointe.

80 სხვა ალგორითმები ყურადღებას ამახვილებს სხვა ელემენტებზე, რომლებიც უფრო უშუალოდ უკავშირდება დანაშაულს.

81 მოჯკა მ. პლენსნიკარი და კატია სუგმან სტაბსი, „სუბიექტურობა, ალგორითმები და სასამართლო დარბაზები“.

82 ევროკავშირის რეგულაცია 2016/679-ის მუხლი 15, 1. (თ): „მონაცემთა სუბიექტს უფლება აქვს, მონაცემთა დამმუშავებლისაგან... მიიღოს ინფორმაცია გადაწყვეტილების ავტომატიზებულად მიღების, მათ შორის, 22-ე მუხლის პირველი და მე-4 პუნქტებით გათვალისწინებული „პროფილირების“ შესახებ და, ამგვარ შემთხვევებში, სულ მცირე, მნიშვნელოვანი/არსებითი ინფორმაცია გამოყენებული ლოგიკის/კრიტერიუმების საჭიროებისა და მონაცემთა სუბიექტისთვის შესაძლო შედეგების შესახებ“.

განსხვავებულ გადაწყვეტილებას გამოიტანს, გარკვეულწილად, უფრო მეტ რისკსა და პასუხისმგებლობას იღებს საკუთარ თავზე. სავარაუდოდ, მოსამართლეები თავს შეიკავებენ ამ დამატებითი ტვირთისგან, განსაკუთრებით, იმ სისტემებში, სადაც მათი უფლებამოსილების ვადა არ არის მუდმივი და მოსამართლის თანამდებობა არჩევითია,⁸³ ან სადაც შეიძლება პირადი პასუხისმგებლობა დაეკისროთ (დისციპლინური, სამოქალაქო ან სისხლის სამართლის), მით უმეტეს, თუ დისციპლინურ საკითხებში მათი ნორმატიული გარანტიები არასაკმარისია.

8. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საკითხები

ალგორითმების გამოყენება პერსონალური მონაცემების დამუშავებისას, წამოჭრის მათი დაცვის საკითხს. აუცილებელია წინდახედულობის პრინციპების გამოყენება რისკის შეფასების პოლიტიკასთან მიმართებით.

141. იმისათვის, რომ ალგორითმების სრული პოტენციული ავითვისოთ მონაცემთა დაცვის პრინციპების შესაბამისად, საჭიროა შესაბამისი წინდახედულობის პრინციპების გამოყენება და პრევენციული პოლიტიკის შემუშავება, რათა შემცირდეს ამ ალგორითმების მიერ დამუშავებულ მონაცემთა გამოყენების პოტენციური რისკები და მათი გავლენა კონკრეტულ პირებსა და საზოგადოებაზე.

142. პერსონალურ მონაცემთა დამუშავებისას კანონიერების დაცვის პრინციპი, ასევე, ვალდებულება, რომელიც გულისხმობს მონაცემთა სუბიექტების უფლებებსა და ძირითად თავისუფლებებზე მათი დამუშავების ზეგავლენის პრევენციისა ან მინიმალიზაციას, მოითხოვს რისკის წინასწარ შეფასებას. ამის შედეგად, შესაძლებელი უნდა იყოს შესაბამისი ზომების გატარება, განსაკუთრებით, დიზაინის ეტაპზე და დეფოლტით, გამოვლენილი რისკების შესამცირებლად.

143. რადგან პერსონალური მონაცემები მუშავდება განსაზღვრული და ლეგიტიმური მიზნებისთვის, ისინი არ უნდა გამოიყენებოდეს ამ მიზნებთან შეუთავსებელი გზით და შემდგომში არ უნდა დამუშავდეს მონაცემთა სუბიექტისთვის მოულოდნელად, უადგილოდ, ან საეჭვოდ (ლოიალურობის პრინციპი). პერსონალურ მონაცემთა ხელახალი გამოყენების საკითხი, რაც მათ ფართოდ ხელმისაწვდომს ხდის, განსაკუთრებულად ფრთხილ მიდგომას საჭიროებს.

144. ალგორითმების მიერ გამოყენებული მონაცემთა დამუშავების მეთოდები, თავისი დიზაინით, მინიმუმადე უნდა ამცირებდეს ჭარბ ან არასაჭირო მონაცემებს, ასევე, თავიდან იცილებდეს პოტენციური ფარული მიკერძოებისა და დისკრიმინაციის რისკს, ან უარყოფით გავლენას მონაცემთა სუბიექტების ძირითად უფლებებსა და თავისუფლებებზე.

145. ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მონაცემთა სუბიექტის უფლებებს. თითოეულ ჩვენგანს უნდა ჰქონდეს კონტროლი პერსონალურ ინფორმაციაზე, რაც გულისხმობს, რომ უნდა შეგვეძლოს შემდეგი უფლებებით სარგებლობა: მონაცემთა სუბიექტის უფლება, მისი თვალსაზრისის გათვალისწინების გარეშე, არ დაექვემდებაროს ავტომატიზებულ გადაწყვეტილებებს, რომლებიც მნიშვნელოვნად აისახება მასზე; ალგორითმების მიერ მონაცემთა დამუშავების საფუძვლებზე ინფორმაციის მოპოვების უფლება; ამგვარი

⁸³ მოჟკა მ. პლენიკარი და კატია სუგმან სტაბსი, „სუბიექტურობა, ალგორითმები და სასამართლო დარბაზები“.

დამუშავების შენეაალმდეგების უფლება; და სამართლებრივი დაცვის საშუალებათა ხელმისაწვდომობის უფლება.

9. პროგნოზული მართლმსაჯულების ინსტრუმენტთა პოტენციალი და ნაკლოვანებები

ტერმინი „პროგნოზული მართლმსაჯულება“ არ უნდა გამოიყენებოდეს, რადგან ორაზროვანია და შეცდომაში შეჰყავს საზოგადოება. ეს ინსტრუმენტები ემყარება პრეცედენტული სამართლის ანალიზს სტატისტიკური მეთოდების გამოყენებით, რომლებსაც არანაირად არ შეუძლიათ სამართლებრივი მსჯელობის რეპროდუცირება, თუმცა შეუძლიათ, სცადონ მისი აღწერა. საჭიროა ანალიტიკური მიკერძოების გამოვლენა მაინც, თუ მისი სრული აღმოფხვრა შეუძლებელია. დიზაინის პროცესი და ინსტრუმენტის გამოყენება უნდა მოექცეს მკაფიო ეთიკურ ჩარჩოში.

146. მე-3 ნაწილში ჩვენ უკვე განვიხილეთ პროგნოზული მართლმსაჯულების ცნების ბუნდოვანება და ის, რომ შეცდომაში შეჰყავს საზოგადოება, რადგან კოლექტიურ გონებაში მყარდება აზრი, რომ მანქანები, რომლებიც ყოველგვარი ემოციისგან დაცლილნი არიან, ერთ მშვენიერ დღეს შეძლებენ უფრო უკეთეს განსჯასა და სანდო გადაწყვეტილებების მიღებას. დღეს უფრო მეტად, ვიდრე ოდესმე, საჭიროა ამ დაპირებების ობიექტური და სამეცნიერო შესწავლა, ფუნდამენტური კვლევის მყარ საფუძვლებზე დაყრდნობით, რათა დადგინდეს ტექნოლოგიების ნაკლოვანებები. ამასთან დაკავშირებით, უნდა აღინიშნოს, რომ მხოლოდ სტატისტიკური მოდელირების საფუძველზე სასამართლო გადაწყვეტილებათა დამახინჯებული განმარტების რისკები ძალიან მაღალია. ამ დაკვირვებას კიდევ უფრო ამყარებს ის, რომ მონაცემთა შორის კავშირები ზუსტად არ არის გააზრებული და არსებობს ცრუ კორელაციები, რომელთა გამოვლენა მონაცემთა დიდ მასებში შეუძლებელია.

147. გარდა ამისა, ალგორითმების ნეიტრალურობა მითია, რადგან შემქმნელები მათში შეგნებულად ან უნებლიეთ ასახავენ საკუთარ ღირებულების სისტემებს. ფილოსოფოსმა ერიკ სადინმა აღნიშნა, რომ საკუთარი ეფექტიანი და უპიროვნო ფასადის მიღმა, ალგორითმული სისტემები შეუმჩნევლად ასახავენ მათი დიზაინერების ან სპონსორების ზრახვებს, რაც ასიმეტრიულ ზემოქმედებას იწვევს სხვა ადამიანთა ცხოვრებაზე. მსგავსად, მკვლევარის აურელიენ გროსდიდიერსის აზრით, ალგორითმს, თავისთავად, არაფერი შეუძლია, გარდა იმისა, რომ საშუალება მოგვცეს, საუკეთესო შემთხვევაში ჩავწვდეთ დიზაინერის განზრახვას, და ეს კითხვას ბადებს ინფორმაციის დამუშავების მთლიან ჯაჭვთან მიმართებით (დიზაინერის განზრახვა, კომპიუტერული კოდის წარმოება, შესრულება, შესრულების კონტექსტი და შემდგომი ტექნიკური მომსახურება). ამ დაკვირვებას იზიარებს კრიმინოლოგი ალექს ზავრსნიკი, რომელიც ხაზს უსვამს, თუ როგორ შემუშავდება და განიმარტება ალგორითმი ადამიანის მიერ და ადამიანისთვის, და ამიტომაც ვერ გაექცევა შეცდომებს, ცრურწმენებს, ღირებულებებს, ადამიანურ ინტერესებსა და წარმოდგენებს სამყაროზე, როგორც უნდა იყოს ისინი.

148. უნდა უგულებელვყოთ ამ უაღრესად მძლავრი ტექნოლოგიის წვლილი ასეთი მნიშვნელოვანი შეზღუდვების გამო? მათემატიკოსები ს.ს. კლოდი და გ. ლონგო თავიანთ კვლევაში დიდი მონაცემების შესახებ ხაზს უსვამენ, რომ მათი შედეგების შემზღუდველი ან უარყოფითი ზემოქმედება არ უთხრის ძირს მონაცემთა მეცნიერებას: პირიქით, ეს გზას უხსნის უფრო ფართო აზროვნებას, მათ შორის, ახალი და უფრო ღრმა სამეცნიერო მეთოდების გამოყენებას, რომლებსაც შეუძლია როგორც ახალი ალგორითმული

ინსტრუმენტების, ისე კლასიკურ საშუალებების ინკორპორირება საკუთარ თავში, მტკიცებულებათა მკაცრი შეფასების პროცესთან ერთად. როგორც შესავალ ნაწილში აღინიშნა, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება უაღრესად მნიშვნელოვან დახმარებას გაუწევს პროფესიონალებს, მათ შორის, მოსამართლეებსა და ადვოკატებს, ასევე ფართო საზოგადოებას, განსაკუთრებით, თუ ერთ დღეს მათ შესაძლებლობა ექნებათ, შექმნან უნიკალური კვლევითი და დოკუმენტური ანალიტიკური ინსტრუმენტები საკანონმდებლო, მარეგულირებელ, იურისპრუდენციულ და დოქტრინულ საკითხებზე და დინამიური კავშირები დაამყარონ ყველა ამ წყაროს შორის. თუმცა, ასეთი ტიპის აპლიკაციები სცილდება წინამდებარე ტექსტის ფარგლებს, რადგან მათი მიზანია არა დავის შედეგის პროგნოზირება, არამედ პრეცედენტული სამართლის ანალიზი მოცემულ დროსა და სივრცეში.

149. როგორც მე-6 თავში განვიხილეთ, შერჩეული და დამუშავებული ნიმუშების რეპრეზენტატულობის გათვალისწინებით, ხელოვნური ინტელექტი დაეხმარა სხვადასხვა დარგში მიკუთვნებული თანხის ბევრად ზუსტი სკალის დადგენას (ფინანსური დახმარება, კომპენსაციული სარგებელი, კომპენსაციასხეულის დაზიანებისთვის და ა.შ.). ეს სკალა, რომელიც უფრო კონსენსუსს ემყარება, ვიდრე არსებულის საშუალო ანალიზს, უკვე მნიშვნელოვან დახმარებასა და ხელმძღვანელობას უწევს გადაწყვეტილების მიღების პროცესს, კანონის ჩანაცვლების გარეშე. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, რისკი გულისხმობს, რომ თუ არ არსებობს რეალობის სტატისტიკურად წარმოდგენის ან რაიმეს განჭვრეტის შესაძლებლობა, პროგნოზული მართლმსაჯულების პროგრამის შედეგები წარმოდგენილი იქნება როგორც სტანდარტთა წყება, სამართლებრივი სისტემის მხრიდან ყოველგვარი დამტკიცებისა და მასთან კონფლიქტის გარეშე.

150. და ბოლოს, მოდით, განსხვავებულად განვიხილოთ პროგნოზული სისტემების გამოყენების შესაძლებლობა. იდეა გულისხმობს შემდეგს: ნაცვლად იმისა, მომხმარებლები შემოიფარგლონ მხოლოდ ალბათობის (ან მათი ერთობლიობის) ასპექტით, მათ მივცეთ ნავიგაციის საშუალება იმ კორელაციების ფარგლებში, რომელთა გამოც სისტემამ საკუთარი შეფასება შესთავაზა, რათა შეძლონ უფრო შესაფერისი კონცეფციების ან სიტყვათა ჯგუფების შერჩევა ცრუ კორელაციების გამოსარიცხად. UCL-ის მაგალითი რომ გამოვიყენოთ, ეს იქნება სისტემის მიერ შენახული სხვადასხვა ტერმინის გრაფიკული წარმოდგენა (მათვის მიკუთვნებული შესაბამისი წონით), რათა დადგინდეს (ან არ დადგინდეს) დარღვევა და მოხდეს სხვა გზების ავტორიზაცია, განსხვავებული ტერმინების ან ლექსიკური ჯგუფების შეთავაზებით.

151. როგორი თამამი და მაცდურიც უნდა იყოს ეს წინადადება, იგი გულისხმობს, რომ პროფესიონალებმა (მოსამართლეები, იურისტები, უნივერსიტეტები) უნდა აიღონ ერთობლივი პასუხისმგებლობა ამ აპლიკაციების მიზანშეწონილობის შემოწმებაზე, და არ დაუშვან, რომ პროგრამული უზრუნველყოფა და მსჯელობის ან გაანგარიშების აბსტრაქტული თუ ჩაკეტილი რეჟიმები მხოლოდ კერძო ოპერატორებმა შეიმუშაონ, რამდენიმე მეცნიერის ჩართულობით.

152. იურიდიული ტექნოლოგიების ზოგიერთი კომპანიის ამბიციური (და შეუსრულებელი) დაპირებების უკან არ უნდა გამოგვრჩეს მათი უზარმაზარი პოტენციალი და ისეთი აპლიკაციების საჭიროება, რომლებიც იქნება ადაპტირებული, ასევე, შეიქმნება უშუალოდ სამეცნიერო და აკადემიურ კვლევით გარემოში, იურიდიული სფეროების პროფესიონალებთან ერთად (მაგ.: მოსამართლეები, კანცელარიის მუშაკები, იურისტები, ნოტარიუსები, მანდატურები და შესაბამისი სფეროს ექსპერტები). მთელი რიგი

ზომები დაგვეხმარება ამ ახალ ინსტრუმენტთა პოტენციალის სრულად გამოყენებაში, ადაპტირებული აპლიკაციების მეშვეობით, რომლებიც შემუშავდება მკვლევარებისა და იურიდიული სფეროს სპეციალისტების (მოსამართლეები, პროკურორები, კანცელარიის მუშაკები, იურისტები, ნოტარიუსები, მანდატურები და ამ სფეროს ექსპერტები) უშუალო თანამშრომლობით.

153. ასეთ დინამიკურ კონტექსტში უადრესად მნიშვნელოვანია, არ მივიღოთ ნაჩქარევი გადაწყვეტილებები, საკმარისი დრო დავეთმოთ სასამართლო სისტემაში დებატებს ამ ინსტრუმენტთა რისკებისა თუ პრაქტიკული გამოყენების შესახებ და პირველ ეტაპზევე სათანადოდ გამოვცადოთ. თანამედროვეობის შესაბამისმა სასამართლო სისტემამ უნდა შეძლოს ჭეშმარიტი კიბერეთიკის შემუშავება და დანერგვა, როგორც სახელმწიფო, ისე კერძო სექტორისთვის, და მოითხოვოს სრული გამჭვირვალობა და სამართლიანობა ალგორითმთა ფუნქციონირების კონტექსტში. ეს ხელს შეუწყობს ერთ დღეს ეფექტიანი სასამართლო გადაწყვეტილებების მიღებას.

10. ამ ინსტრუმენტებზე სიღრმისეული საჯარო დებატების აუცილებლობა მათ განვითარებასთან დაკავშირებული საჯარო პოლიტიკის განხორციელებამდე. კიბერეთიკის გადაუდებელი აუცილებლობა, რათა ხელოვნური ინტელექტის ალგორითმების განვითარების ჩარჩო შემუშავდეს ძირითადი უფლებების დაცვით

ამ ინსტრუმენტთა ინტეგრირება სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მთელ რიგ გამოწვევებს უკავშირდება, რის გამოც საჭიროა შესაბამისი ცნებების გამარტივება სამიზნე ჯგუფებისთვის. უნდა შეიქმნას ეთიკური ჩარჩო, რომელიც ხელს შეუწყობს AI-ის ისეთი ფორმების სწრაფ განვითარებას, რომლებიც მოიცავს მიკერძოებისა და დისკრიმინაციის თავიდან აცილების მექანიზმებს თავად შემუშავების პროცესში.

10.1 რა მნიშვნელობა აქვს ამ ინსტრუმენტთა გამოყენებაზე დებატებს, მათ გამოცდასა და მუდმივად გადასინჯვას შესაბამისი საჯარო პოლიტიკის განხორციელებამდე

154. პროგნოზული მართლმსაჯულების ინსტრუმენტების გამოყენებასთან დაკავშირებული საკითხები იმდენად მრავალრიცხოვანი და მრავალმხრივია, რომ საჯარო გადაწყვეტილების მიმღები პირების მხრიდან დაბალანსებულ მიდგომას საჭიროებს.

155. პირველ რიგში, აუცილებელია საჯარო დებატების ჩატარება ამ საკითხების ირგვლივ, როგორც ამ ინსტრუმენტთა დიზაინერების, ისე იურიდიული სფეროს პროფესიონალთა მონაწილეობით. მოსამართლეთა საბჭოებს, მოსამართლეთა პროფესიულ ასოციაციებსა და ადვოკატთა ასოციაციებს უდავოდ შეუძლიათ წვლილის შეტანა ამაში და შესაძლებლობებისა და სადავო ასპექტების გამოვლენა. მოსამართლეთა ტრენინგებსა და სამართლის სკოლებს ასევე შეუძლიათ მნიშვნელოვანი როლის შესრულება იურიდიული სფეროს პროფესიონალთა ინფორმირებაში, რათა უკეთ გააცნობიერონ ეს მიდგომები და საკუთარი წვლილი შეიტანონ მათ განვითარებასა თუ პრაქტიკულ გამოყენებაში.

156. ასევე აუცილებელია შემოთავაზებული აპლიკაციების კვლევა და ტესტირება, მათი პოტენციალისა და სუსტი მხარეების გასაგებად და შემდგომი განვითარებისა თუ ჩვენს საჭიროებებზე მორგების ხელშესაწყობად. კერძო სექტორის მხრიდან შემოთავაზებული (ან დამოუკიდებელი და სპეციალიზებული საჯარო ინსტიტუტების მიერ შემუშავებული (რაც უნდა ნახალისდეს)) ინსტრუმენტების კომპონენტთა და მახასიათებელთა შესწავლის უფლება თანაბრად მნიშვნელოვანია, რათა მართლმსაჯულების სექტორმა ეფექტიანად შეასრულოს თავისი მისია. ტესტის შედეგები მკაცრად უნდა შეფასდეს აპლიკაციების უფრო ფართო გამოყენებამდე და საჯარო პოლიტიკაში ინტეგრირებამდე. ასევე მიზანშეწონილია, რეგულარულად შეფასდეს ამ ინსტრუმენტების ზეგავლენა მართლმსაჯულების სექტორის პროფესიონალთა მუშაობაზე.

10.2 ეთიკური ჩარჩოს დანერგვა

157. უპირველეს ყოვლისა, ხელოვნურ ინტელექტზე მხოლოდ საკანონმდებლო ან მარეგულირებელი ჩარჩოს მიღება არასაკმარისი იქნება ციფრულ კონტექსტში, რომელიც თავისი არსით ტრანსნაციონალურია. მეორე მხრივ, სკრუპულოზური ყურადღება ღია მონაცემთა ბუნებისა და ხარისხისადმი, სავარაუდოდ, შეამცირებს არასაკმარისი გადამონმების რისკებს და გააუმჯობესებს მონაცემთა ავტომატიზებული დამუშავების შედეგების შესაბამისობას. რაც შეეხება პროფესიონალთა სახელებს, სიფრთხილის მარტივი ზომა გულისხმობს მათი საჯარო გავრცელების აკრძალვას სტრუქტურირებულ ნედლ მონაცემთა ბაზაში, მათი ბოროტად გამოყენების რისკის გათვალისწინებით. ეს გულისხმობს არა უკვე დამუშავებულ ინფორმაციაზე (მაგ.: მოსამართლეთა კოლეგიის შემადგენლობა) წვდომის შეზღუდვას, არამედ თავისუფლად ხელმისაწვდომი ნედლი მონაცემების გაფილტვრას. მოკლედ რომ ვთქვათ, ერთმანეთისგან უნდა განვასხვავოთ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა და მონაცემთა ბაზებზე ხელმისაწვდომობა, რომელთა მანიპულირება შესაძლებელია სურვილისამებრ.

158. მკვლევარებმა, ბუტარელიმ და მარმა, ხაზი გაუსვეს, თუ რამდენად საჭიროა დიდი მონაცემების მკაცრი კონტროლი და დაცვა. პასკუალემ და მოროზოვმა კი აღნიშნეს, რომ საჭიროა გამჭვირვალე პროცედურების შექმნა დიდი მონაცემებისა და, ზოგადად, ხელოვნური ინტელექტის სასამართლო სფეროში დანერგვისას, რადგან შემოთავაზებული გადაწყვეტილებები ვერასოდეს წარმოაჩენს რეალურ ცხოვრებას მთელი თავისი სირთულეებით.

159. აუცილებელია კიბერეთიკის წესების შემუშავება, რათა ხელი შეეწყოს დაინტერესებულ მხარეთა საქმიანობის ხელმძღვანელობას სექტორში და დაინერგოს ინსტრუმენტის გამჭვირვალობის, სამართლიანობისა და ნეიტრალიტეტის ზემოაღნიშნული პრინციპები. დამოუკიდებელ ექსპერტთა რეგულარული მონიტორინგი უზრუნველყოფს იმ ხელოვნური ინტელექტის შემქმნელთა მიუკერძოებლობას, რომელიც მოსამართლეებს ეხმარება გადაწყვეტილებების მიღებაში. შეიძლება მიზანშეწონილი იყოს ფასიანი სარეფერენციო სისტემების დანერგვა (Google-ის საძიებო სისტემის სარეკლამო მოდელის საფუძველზე), რომელიც საშუალებას მისცემს გარკვეულ ოპერატორებს, რომ ნაკლები მნიშვნელობა მიანიჭონ მათთვის არახელსაყრელ გადაწყვეტილებებს. ეს წესები საგულისხმო როლს შეასრულებს სასამართლო სისტემისადმი მოქალაქეთა ნდობის ამაღლებაში.

160. ამასთან დაკავშირებით, საუკეთესო სისტემების ხარისხის აღიარება შესაძლებელია იარლიყის ან სერტიფიკატის მინიჭებით. ასეთმა სისტემებმა უნდა უზრუნველყონ სრული

გამჭვირვალობა და სამართლიანობა ინფორმაციის დამუშავების პროცესში, როგორც პროფესიონალების, ისე მოქალაქეებისთვის, რათა თავიდან აიცილონ შეცდომების გამეორება, როგორცაა ზემოხსენებული COMPAS-ის ალგორითმი. მართლმსაჯულების სფეროს პროფესიონალები უნდა ჩაერთონ ამ პროცესში, რათა სწორად შეაფასონ ამ პროგრამების რისკები და გავლენა სასამართლო სისტემებზე.

161. დღეს ხელოვნური ინტელექტის განვითარებაში მონაწილე ყველა ექსპერტს, მათ შორის, მკვლევარებს, ინჟინრებსა და კომპიუტერთა დეველოპერებს, განსაკუთრებული და უპრეცედენტო პასუხისმგებლობა ეკისრებათ. მათ მუშაობას შეიძლება მოჰყვეს ჰუმანიტარული მეცნიერების კიდევ უფრო გაძლიერება. კომპიუტერთა დეველოპერების ზოგიერთი ინოვაციური სკოლის მაგალითი გვიჩვენებს, რომ სისტემის გატეხვის სურვილის უკან, ზოგიერთი დამკვირვებლის აზრით, იმალება პრაგმატიზმი, რომელიც მოკლებულია პასუხისმგებლობის ყოველგვარი კონტექსტუალიზაციას, და ეს ახლა კვაზი შემქმნელის უფლებამოსილების მქონე ტექნიკოსთა პრობლემაა. „ჰიპოკრატის ფიცი“, რა თქმა უნდა, მედიცინის სფეროში მოქმედებს, მაგრამ იგი პასუხისმგებლობას რიტუალურ სახეს სძენს და ეთიკურ ჩარჩოებს წარმოგვიდგენს.

162. და ბოლოს, კიბერეთიკას უნდა ახლდეს დაინტერესებულ მხარეთა მასშტაბური ტრენინგი, ალგორითმის დიზაინერებიდან და იურიდიული ტექნოლოგიების კომპანიებიდან დანწყებული, მათი მომხმარებლებით დამთავრებული. ყველასთვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ახალი ტრანსდისციპლინური ჰუმანიტარული მეცნიერებები, რათა ხელოვნური ინტელექტი კაცობრიობის პოზიტიური განვითარების ვექტორი გახდეს.

II დანართი:

როგორ გამოიყენება ხელოვნური ინტელექტი ევროკულ მართლმსაჯულების სისტემებში?

ქართის ამ დანართში მიმოხილულია ევროკულ სისტემებში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება და სხვადასხვა ხარისხით წახალისებულია მათი დანერგვა, ეთიკური ქართით განსაზღვრული პრინციპებისა და ღირებულებების გათვალისწინებით.

მანქანურისწავლებისგამოყენებასაძიებოსისტემებისშესაქმნელადდაპრეცედენტული სამართლის გასაუმჯობესებლად, ყველა იურიდიული პროფესიონალისთვის მნიშვნელოვანი შესაძლებლობაა. გასათვალისწინებელია დამატებითი აპლიკაციები (სკალის შედგენა, დავის მოგვარების ალტერნატიული ღონისძიებების მხარდაჭერა და ა.შ.), მაგრამ საჭიროა სათანადო სიფრთხილის გამოჩენა (კერძოდ, მონაცემთა წყაროს ხარისხის გათვალისწინება, და არა დავასთან დაკავშირებული მთელი მონაცემების მასობრივი დამუშავება). სხვა აპლიკაციები („პროგნოზული მართლმსაჯულება“) უნდა გახდეს კვლევისა და შემდგომი განვითარების საგანი (იურიდიული სფეროს სპეციალისტებთან კონსულტაციით, რათა სრულად შეესაბამებოდეს რეალურ მოთხოვნებს), ვიდრე ფართოდ დაინერგება საჯარო სფეროში.

სისხლის სამართლის სფეროში ეს ძალიან სენსიტიური საკითხია, მაგრამ არ შეიძლება მისი უგულებელყოფა. მრავალი კითხვის ფონზე, ამ აპლიკაციების შესაბამისობა ფუნდამენტურ უფლებებთან და ალგორითმების გამოყენება მსჯავრდებული პირის მიერ დანაშაულის განმეორებით ჩადენის პოტენციური რისკების გამოსათვლელად, უაღრესი სიფრთხილით უნდა განვიხილოთ. მეორე მხრივ, დანაშაულის პრევენციის მიზნით, გლობალური რაოდენობრივი მონაცემების დამუშავება ამ ტექნოლოგიათა გამოყენებით, ის საკითხია, რომელიც უფრო სიღრმისეულ შესწავლას საჭიროებს, ტექნოლოგიების მიკერძოებათა გათვალისწინებით (პერფორმაციული ეფექტები, მონაცემთა ხარისხი და ა.შ.). მსგავსად, ალგორითმების გამოყენება საჯარო მომსახურების ტიპსა და პიროვნებას შორის უკეთესი კავშირის დასადგენად, შეიძლება იყოს ამგვარი ღონისძიების ეფექტიანობის განმსაზღვრელი ფაქტორი.

წახალისებული გამოყენების სახეები

- ▶ პრეცედენტული სამართლის გაუმჯობესება: მანქანური სწავლების ტექნიკა ბოლო წლებში სულ უფრო ხშირად გამოიყენება ბუნებრივი ენის დამუშავების სფეროში (რაც გულისხმობს საწყის მცდელობებს ბუნებრივი ენის გაგებაში). ეს მნიშვნელოვანი აქტივია საძიებო სისტემების გამოსავლენად, რომლებიც შეავსებს საკვანძო სიტყვის ან მთლიანი ტექსტის ძიების ამჟამად არსებულ სისტემებს. ამ ინსტრუმენტებს შეეძლება სხვადასხვა წყაროს ერთმანეთთან დაკავშირება (მაგ.: კონსტიტუციები და კონვენციები, კანონები, პრეცედენტული სამართალი და სამართლის თეორია). მონაცემთა ვიზუალიზაციის ტექნიკას შეუძლია ძიების შედეგების ილუსტრაცია.
- ▶ კანონის ხელმისაწვდომობა: ადამიანის ჩარევის ჩანაცვლების გარეშე, ჩატბოტებს შეუძლიათ, ხელი შეუწყონ ინფორმაციის სხვადასხვა წყაროზე წვდომას ბუნებრივი ენის გამოყენებით. გარდა ამისა, დოკუმენტების შაბლონების

(სასამართლოში წარსადგენი განცხადებები, საიჯარო ხელშეკრულებები და ა.შ.) გენერირება შესაძლებელია ინტერნეტით.

- ▶ ახალი სტრატეგიული ინსტრუმენტების შექმნა: მონაცემთა მეცნიერებისა და ხელოვნური ინტელექტის ტექნიკის გამოყენება სასამართლოს საქმიანობასთან დაკავშირებულ მონაცემებთან მიმართებით, ხელს შეუწყობს მართლმსაჯულების ეფექტიანობის გაუმჯობესებას, მაგალითად, როდენობრივი და თვისობრივი შეფასების ჩატარებასა და პროგნოზების გაკეთებას (ვთქვათ, მომავალადამიანურ და საბიუჯეტო რესურსებთან დაკავშირებით). ამის საფუძველზე შეიძლება შემუშავდეს შესრულების ძირითადი ინდიკატორები. რეკომენდებულია, რომ იურიდიული სფეროს პროფესიონალები, განსაკუთრებით, მოსამართლეები, მონაწილეობდნენ ამ ინსტრუმენტების შემუშავებასა და შედეგების ანალიზში, სასამართლოს სპეციფიკური მახასიათებლების ან მართლმსაჯულების ხარისხთან დაკავშირებული ფაქტორების გათვალისწინებით (მაგ.: მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის აუცილებლობა).

შესაძლო გამოყენების გზები, რომლებიც მნიშვნელოვან მეთოდოლოგიურ წინდახედულებას მოითხოვს

- ▶ დახმარება გარკვეულ სამოქალაქო დავებთან დაკავშირებით სკალების შედგენაში: ყველა სასამართლო გადაწყვეტილების ანალიზი არ არის სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი, თუ არ გამოვლენილა ყველა მიზეზ-შედეგობრივი ფაქტორი (გადაწყვეტილებებში ასახული აშკარა და ნაგულისხმევი ასპექტები). მნიშვნელოვანია იმის ცოდნა, რომ გარკვეულ გეოგრაფიულ ტერიტორიაზე მიკუთვნებული საშუალო კომპენსაცია უფრო მაღალია, რაც შეიძლება აიხსნას არა მოსამართლეთა საქციელით, არამედ ამ ტერიტორიის მახასიათებლებით. აქედან გამომდინარე, მანქანური სწავლება შეიძლება სასარგებლო იყოს ასეთი გადაწყვეტილებების გამოსავლენად (იხ. ზემოთ პრეცედენტული სამართლის განვითარება), თუმცა მხოლოდ მონაცემთა ავტომატიზებული დამუშავება არ იძლევა ღირებულ ინფორმაციას. მნიშვნელოვანი წინაპირობაა დასამუშავებელი გადაწყვეტილებების შესაბამისი ნიმუშის შერჩევა (მაგ.: კვლევების საშუალებით).
- ▶ სამოქალაქო სამართლის სფეროში დავების მოგვარების ალტერნატიული ზომების მხარდაჭერა: ევროპის ზოგიერთ ქვეყანაში „პროგნოზული მართლმსაჯულების“ ინსტრუმენტებს სადაზღვევო კომპანიები იყენებენ დავის წარმატებით გადაწყვეტის შანსების შესაფასებლად და დავის მხარისთვის გადაწყვეტის სხვა მეთოდებზე რეკომენდაციის გასაცემად, თუ ნათელი ხდება, რომ წარმატების მცირე შანსი აქვთ. გარდა ამისა, საზღვარგარეთ არსებულ ზოგიერთ სისტემაში კომპენსაცია მიეკუთვნება ისე, რომ მისი ოდენობის გაანგარიშების წესები გამჭვირვალე არ არის. თუმცა, ეს სისტემები არ შეიძლება ჩაითვალოს მიუკერძოებლად და საიმედოდ (იხ. ნაწილი მანქანური სწავლების ტექნიკების შესახებ), რადგან გადაწყვეტილებები მიიღება მოქალაქის შესახებ შეკვეცილი მონაცემთა ბაზების გამოყენებით. სხვა შემთხვევებში, მოსარჩელეებს შეიძლება ურჩიონ, რომ ვირტუალური აგენტის (ჩატბოტის) მეშვეობით აირჩიონ დავის მოგვარების ალტერნატიული ზომა, მათ მიერვე შეყვანილი კრიტერიუმების წინასწარი შესწავლის შემდეგ, რისი საშუალებაც ეძლევათ სასამართლოს ვებგვერდის მონახულებით, ან ძიების შედეგად. საჭიროების შემთხვევაში, ვირტუალურ აგენტს ასევე შეუძლია, რეკომენდაცია გაუწიოს მოსარჩელე მხარეს, რომ რჩევისთვის მიმართოს მედიაციის სამსახურის ან ადვოკატს. ყველა ამ შემთხვევაში, სათანადოდ მომზადებული მესამე მხარის

დახმარება ამ ეტაპზე (მედიატორი, რომელიც არა მხოლოდ ტექნიკას, არამედ ზემოთ განხილულ სკალებსაც გამოიყენებს, ან ადვოკატი) ყველაზე შესაფერისი გამოსავალი იქნება.

- ▶ დავის ონლაინ გადაწყვეტა: როდესაც დავის მხარეები დავის გადაწყვეტის ონლაინ პლატფორმას მიმართავენ, მკაფიოდ და გასაგებად უნდა ეცნობოთ, მათი დავა მთლიანად ავტომატიზებული გზით დამუშავდება, თუ შუამავლის ან არბიტრის მონაწილეობით. გარდა ამისა, მოსარჩელებს უნდა მიენოდოთ გულწრფელი ინფორმაცია, რათა არ შეექმნათ შთაბეჭდილება, რომ მათ დავას სასამართლო განიხილავს (აღსანიშნავია, რომ ამ ტიპის პლატფორმისთვის ხშირად გამოიყენება ტერმინი „ონლაინ სასამართლო“, მაშინ, როდესაც ტექნიკურად მათი მიზანია დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული მომსახურების მიწოდება). ეს ორი არსებითი ფაქტორი მოსარჩელებს საშუალებას აძლევს, ინფორმირებული არჩევანი გააკეთონ, არ დაეთანხმონ რჩევას და მიმართონ სასამართლოს, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის შესაბამისად. გარდა ამისა, კონვენციის მე-6 და მე-13 მუხლების მოთხოვნათა გათვალისწინებით, ყოველთვის უნდა არსებობდეს შესაძლებლობა, რომ დავის ონლაინ გადაწყვეტის პროცედურა და მისი შედეგები სასამართლოებმა გადასინჯონ, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მოსარჩელე მხარე თანხმდება დავის მთლიანად ონლაინ გზით გადაწყვეტას.
- ▶ ალგორითმების გამოყენება სისხლის სამართლის საქმეებთან მიმართებით, რათა დადგინდეს, სად ხდება სისხლის სამართლის დანაშაულების ჩადენა: ამ ტიპის აპლიკაციის გამოყენება შეუძლიათ არა მხოლოდ პოლიციის სისტემებს, არამედ პროკურორებსაც, რომლებიც დანაშაულის პრევენციის ორგანოებში მუშაობენ. ამერიკის შეერთებულ შტატებში გამოყენებული სისტემები მიზნად ისახავს პოლიციის პატრულთა რეალურ დროში ინფორმირებას, თუ რა ლოკაციაზე შეიძლება მოხდეს სამართალდარღვევა. ამავდროულად, აღსანიშნავია, რომ ამ ტიპის რაოდენობრივმა მიდგომამ შეიძლება ძლიერი „პერფორმაციული ეფექტი“ გამოიწვიოს (რომელიმე კონკრეტულ ადგილას დანაშაულის გამოვლენის მეტი შანსი არსებობს და ეს აძლიერებს სისტემას). კრიმინალური ანალიზის მიდგომები, რომლებიც აერთიანებს გეოგრაფიულ საინფორმაციო სისტემებს (GIS) და დიდი რაოდენობით მონაცემებს პროცედურებზე, შეიძლება უკეთესად იყოს გაზიარებული პროკურორებთან და, რა თქმა უნდა, ამ თვალსაზრისით მანქანური სწავლების წვლილი უაღრესად სასარგებლოა. ფულის გათეთრებასთან ბრძოლის დანაყოფები უკვე იყენებენ „პროგნოზირების“ სისტემებს საექვო ფინანსური ნაკადების გამოსავლენად, მაგრამ რაოდენობრივი (ფინანსური) ინფორმაციის შემთხვევაში, მანქანას უფრო სანდო შედეგების მიღება შეუძლია. მკვლევარებს ასევე უნდა ჰქონდეთ უკეთესი წვდომა ამ მონაცემებზე, პოლიტიკის განმსაზღვრელი პირებისთვის კვლევების შესამუშავებლად.

გამოყენების გზები, დამატებითი სამეცნიერო კვლევების შედეგების გათვალისწინებით

- ▶ მოსამართლის პროფილების შემუშავება: მოსამართლის საქმიანობის რაოდენობრივი განსაზღვრა უფრო ნაკლებად გამოავლენს შესაძლო მიკერძოებას, ვიდრე რაიმე გარე ფაქტორი, რომელიც გავლენას ახდენს მის გადაწყვეტილებებზე. თავად მოსამართლე (როგორც უნდა იყოს მისი პიროვნება) არ არის მიზეზი იმისა, რომ გაჭირვებულ რაიონში სასამართლოს საქმიანობა არ

იძლევა იმავე შედეგს, რასაც სხვა ტერიტორიაზე. როდესაც გადაწყვეტილება მიიღება კოლეგიური წესით, ისე, რომ მოსამართლეს არ აქვს განსხვავებული აზრის გამოთქმის შესაძლებლობა, პალატის თითოეული მოსამართლის პროფილის შემუშავება აზრს მოკლებულია. მეორე მხრივ, უნდა წახალისდეს მოსამართლეებისთვის მათი საქმიანობის დეტალური რაოდენობრივი და ხარისხობრივი შეფასების შეთავაზება ახალი ინსტრუმენტების გამოყენებით, მაგრამ ეს მიზნად უნდა ისახავდეს მხოლოდ დახმარებას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და განკუთვნილი იყოს ექსკლუზიურად მოსამართლეთა მიერ გამოყენებისთვის.

- ▶ სასამართლოს გადაწყვეტილებების პროგნოზირება: ლექსიკური ჯგუფების სტატისტიკური დამუშავება აჩვენებს მხოლოდ სიტყვათა გარკვეული ჯგუფების გამოყენების სიხშირეს, მაგრამ არ ავლენს გადაწყვეტილების მიღების რეალურ მიზეზებს და არ ატარებს სამართლებრივ ანალიზს (იხ. ლონდონის უნივერსიტეტის კოლეჯის კვლევა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების შესახებ, რომლის თანახმადაც ფაქტების ანალიზმა უფრო უკეთესი შედეგები დადო, ვიდრე კანონის გაანალიზებამ). მათემატიკური მოდელების კონსტრუირებაზე დაფუძნებული ჰიბრიდული სისტემები, რომლებიც, სავარაუდოდ, უნდა წარმოგვიდგენდეს მოსამართლეთა მსჯელობის მრავალფეროვან სპექტრს, ასევე არაეფექტიანია, რადგან კვლავ შემოიფარგლება მათ მიერ დამუშავებულ მონაცემთა ნიმუშში არსებული მიკერძოებით, და ანალიზი ნულიდან უნდა დაიწყონ, თუკი კანონში ცვლილებები შევა, ან სასამართლო პრაქტიკა გადაისინჯება.

გამოყენების გზები, რომლებიც განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა განვიხილოთ

- ▶ ალგორითმების გამოყენება სისხლის სამართლის საქმეებში პირთა პროფილების შესამუშავებლად: სხვა ქვეყნებში ჩატარებული ექსპერიმენტები (COMPAS შეერთებულ შტატებში და HART დიდ ბრიტანეთში) არასამთავრობო ორგანიზაციებმა გააკრიტიკეს (იხ. აშშ-ში ProPublica-სა და დიდ ბრიტანეთში Big Brother Watch-ის მუშაობის შედეგები). გამოყენებული მეთოდოლოგიის ნაკლოვანებათა გამო, ამ პირნიშნად სტატისტიკურმა მიდგომამ არასწორი შედეგი გამოიღო: დასკვნამ, რომ აფრო-ამერიკელი ადამიანები უფრო ხშირად სჩადიან დანაშაულებრივ ქმედებებს, გამოიწვია მთელი აფრო-ამერიკული მოსახლეობისთვის უფრო მაღალი რისკის მიკუთვნება. ამრიგად, მცირე დანაშაულებთან მიმართებითაც კი, ამ სისტემებმა უარყოფითად შეაფასეს აფრო-ამერიკელი ბრალდებული, რის შედეგადაც მათზე დაკისრებული სასჯელების რაოდენობა უსამართლოდ გაიზარდა. ეს მიდგომა, რომელიც დისკრიმინაციულ და დეტერმინისტულ შედეგებს იწვევს, უნდა შეიცვალოს ისეთი კრიტერიუმებით, რომლებიც უფრო მეტად შეესაბამება ევროპულ სტანდარტებს სისხლისსამართლებრივი სასჯელების შესახებ და პირს რეაბილიტაციისა და რეინტეგრაციის შესაძლებლობას მისცემს. თუ ალგორითმული სისტემები დაეხმარებიან პრობაციის სერვისებს ინფორმაციის უკეთ შეჯერებაში და შესაძლებელს გახდის იმ საჭირო ინფორმაციის უფრო სწრაფად შეგროვებას, რომელსაც შემდეგ ადამიანები დაამუშავებენ, მაშინ ნამდვილად უკეთესი შედეგები მიიღწევა (განსაკუთრებით, დაჩქარებული წარმოებისას). ნებისმიერი სხვა გამოყენება მიდრეკილია მიკერძოებისაკენ, რაც ეწინააღმდეგება გარკვეულ ეროვნულ და ზესახელმწიფოებრივ ფუნდამენტურ პრინციპებს.

- ▶ რაოდენობაზე დაფუძნებული ნორმა: იგულისხმება არა მხოლოდ სკალების შემუშავება, რაც შეიძლება ლეგიტიმური მიზანი იყოს, არამედ თითოეული მოსამართლისთვის სხვა მოსამართლეთა ყველა გადანყვეტილების შინაარსის მიწოდება და მოსამართლის მომავალი გადანყვეტილების შემოფარგვლა ამ „პრეცედენტებით“. ეს მიდგომა უნდა უარყოფთ, რადგან პრეცედენტთა ამ დიდ რაოდენობას არ შეუძლია კანონის შევსება ან ჩანაცვლება. ზემოთ მოყვანილი მიზეზების გამო (სკალის შედგენაში დახმარება), რაოდენობრივი მიდგომა არ არის ქმედითი გამოსავალი. CEPEJ-ის კვლევამ ასევე ხაზი გაუსვა პრეცედენტული სამართლის კრისტალიზაციის საფრთხეებს და პოტენციურად უარყოფით გავლენას მოსამართლეთა მიუკერძოებლობასა და დამოუკიდებლობაზე.

III დანართი:

ტერმინთა ლექსიკონი

ტერმინთა ლექსიკონში მოცემულია ეთიკის ქარტიასა და კვლევის დოკუმენტში გამოყენებული ტერმინების განმარტება. უპირატესობა მიენიჭა ყველა გამოყენებული ტერმინის ვიწრო განმარტებას. თითოეული დოკუმენტი უნდა ნაკვიკითხოდ და გავიგოთ ამ განმარტებების გათვალისწინებით.

A

ALGORITHM - ალგორითმი: ფორმალური წესების სასრული თანმიმდევრობა (ლოგიკური მოქმედებები და ინსტრუქციები), რომელიც, საწყისი ინფორმაციის შეყვანის შემდეგ, იძლევა შედეგის გენერირების შესაძლებლობას. ეს თანმიმდევრობა შეიძლება იყოს ავტომატიზებული პროცესის ნაწილი და ემყარებოდეს მანქანური სწავლებით შექმნილ მოდელებს.

ANONYMISATION - ანონიმიზაცია: პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების მეთოდი, რომლის მიზანია ფიზიკური ან იურიდიული პირის იდენტიფიცირების სრულად და შეუქცევადად აღკვეთა. აქედან გამომდინარე, ანონიმიზაცია ნიშნავს, რომ აღარ არსებობს რაიმე კავშირი კონკრეტულ ინფორმაციასა და იმ პირს შორის, რომელსაც იგი ეხება. შედეგად, იდენტიფიკაცია სრულიად შეუძლებელი ხდება.⁸⁴ ვინაიდან მონაცემთა დაცვის პრინციპები ვრცელდება იდენტიფიცირებულ ან იდენტიფიცირებად პირთან დაკავშირებულ ყველა ინფორმაციაზე, ისინი არ ეხება ანონიმურ მონაცემებს.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) - ხელოვნური ინტელექტი: სამეცნიერო მეთოდების, თეორიებისა და ტექნიკების ერთობლიობა, რომელთა მიზანია ადამიანის შემეცნებითი შესაძლებლობების რეპროდუცირება მანქანის მეშვეობით. მიმდინარე ტექნოლოგიური განვითარება მიზნად ისახავს მანქანების მიერ იმ რთული ამოცანების შესრულებას, რომლებსაც მანამდე ადამიანები ასრულებდნენ. იმავდროულად, ტერმინს „ხელოვნური ინტელექტი“ აკრიტიკებენ ექსპერტები, რომლებიც ერთმანეთისგან განასხვავებენ „ძლიერ“ ხელოვნურ ინტელექტს (სპეციფიკური და მრავალფეროვანი პრობლემების კონტექსტუალიზაცია მთლიანად ავტონომიური გზით) და „სუსტ“ ან „ზომიერ“ ხელოვნურ ინტელექტს (მაღალი შესრულების შედეგები კონკრეტულ ვიწრო სფეროში). ზოგიერთი ექსპერტი ამტკიცებს, რომ „ძლიერი“ ხელოვნური ინტელექტი მნიშვნელოვან დახვეწას საჭიროებს საბაზისო კვლევის სფეროში - და არა მხოლოდ არსებული სისტემების უბრალო გაუმჯობესებას - რათა სამყაროს მოდელირება შეძლოს მთლიანობაში. ამ დოკუმენტში იდენტიფიცირებული ინსტრუმენტები შემუშავებულია მანქანური სწავლების მეთოდების, ე.ი. ე „სუსტი“ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით.

B

BIG DATA (metadata, large data sets) - დიდი მონაცემები (მეტამონაცემები, მონაცემთა დიდი წყებები): ეს ტერმინი გულისხმობს შერეული წყაროებიდან მიღებული მონაცემების დიდ წყებებს (მაგ.: ღია მონაცემები, ინტელექტუალური საკუთრების მონაცემები და კომერციულად შექმნილი მონაცემები). სასამართლოს საქმიანობასთან დაკავშირებით, დიდი მონაცემები შეიძლება აერთიანებდეს სტატისტიკურ მონაცემებს, ბიზნესის

⁸⁴ სამუშაო ჯგუფის მოსაზრებები ანონიმიზაციის ტექნიკის შესახებ 05/2014 დასკვნის 29-ე მუხლზე. აგრეთვე იხილეთ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2016 წლის 27 აპრილის (EU) 2016/679 რეგულაცია.

პროგრამული უზრუნველყოფის კავშირების ჩანაწერებს (აპლიკაციების ჟურნალები), სასამართლო გადაწყვეტილებების მონაცემთა ბაზებს და ა.შ.

C

CHATBOT (conversational agent) - CHATBOT (სასაუბრო აგენტი): აგენტი, რომელიც ესაუბრება თავის მომხმარებელს (მაგ.: ემპათიური რობოტები, რომლებიც გამოიყენება სნეული პირებისთვის, ან მომხმარებლებთან ურთიერთობის ავტომატიზებული სერვისებისთვის).⁸⁵

D

DATA - მონაცემები: ინფორმაცია ავტომატური დამუშავებისთვის. როდესაც აცხადებენ, რომ ალგორითმები შეიძლება „გამოიყენებოდეს“ ყველაზე მრავალფეროვანი რეალობების მიმართ იურიდიულ ან სხვა სფეროებში, ეს გულისხმობს ნებისმიერი რეალობის „გაციფრულებას“ მონაცემების სახით. თუმცა, ფიზიკის თანახმად, არაფერი მიუთითებს, რომ ფიზიკური პროცესები შეიძლება ადეკვატურად იყოს წარმოდგენილი „მონაცემთა“ ფორმატში (და ინტეგრირებული იყოს ალგორითმების მონაცემთა შეყვანის/შედეგის გენერირების ციკლში). თუ ფიზიკასთან მიმართებით ასეა, არანაირი საფუძველი არ არსებობს, რომ იგივე მდგომარეობა გამოვრიცხოთ სოციალური ურთიერთობების შემთხვევაში. ამიტომ სიფრთხილით უნდა მოვეკიდოთ „მონაცემთა“ იდეას, რომელიც ყოველთვის ეყრდნობა ვარაუდს, რომ რეალობას, რომლის აღწერასაც ვცდილობთ, აქვს ისეთი ფორმა, რომ ბუნებრივად შესაძლებელია, ალგორითმულად დამუშავდეს.

DATABASE - მონაცემთა ბაზა: ეს ერთგვარი „კონტეინერი“ მონაცემების სახით ინახავს რიცხვებს, თარიღებს ან სიტყვებს, რომელთა დამუშავება შესაძლებელია კომპიუტერის გამოყენებით, ინფორმაციის წარმოებისთვის (მაგ.: ციფრებისა და სახელების შეგროვება და დახარისხება დირექტორიის შესაქმნელად).

DATA MINING - მონაცემთა მაინინგი: იძლევა მონაცემთა დიდი მოცულობის ანალიზის, ასევე, მოდელების, კორელაციებისა და ტენდენციების იდენტიფიცირების საშუალებას.

DATA SCIENCE - მონაცემთა მეცნიერება: დიდი დარგი, რომელიც აერთიანებს მათემატიკას, სტატისტიკას, ალბათობებს, მონაცემთა დამუშავებასა და მონაცემთა ვიზუალიზაციას, მონაცემთა შერეული წყებების გასააზრებლად (გამოსახულებები, ხმა, ტექსტი, გენომის მონაცემები, სოციალურ ქსელებს შორის კავშირი, ფიზიკური გაზომვები და ა.შ.).

ხელოვნური ინტელექტის სფეროს მეთოდები და ინსტრუმენტები ამ კატეგორიას მიეკუთვნება.

DEEP LEARNING - ღრმა სწავლება: იხ. მანქანური სწავლა და ნეირონები.

E

EXPERT SYSTEM - ექსპერტული სისტემა: ხელოვნური ინტელექტის განვითარების ერთ-ერთი გზა - ინსტრუმენტი, რომელსაც შეუძლია კონკრეტული დარგის ექსპერტის კოგნიტური მექანიზმების რეპროდუცირება. უფრო სწორად, ეს არის პროგრამული უზრუნველყოფა, რომელსაც შეუძლია კითხვებზე პასუხის გაცემა, ცნობილი ფაქტებისა

⁸⁵ CNIL-ის ანგარიში 2017 წლის დეკემბერი: „როგორ შეუძლიათ ადამიანებს უპირატესობის შენარჩუნება? ალგორითმებისა და ხელოვნური ინტელექტის მიერ წამოჭრილი ეთიკური საკითხები“.

და წესების საფუძველზე მსჯელობით. იგი შედგება 3 ნაწილისგან:

- ▶ ფაქტების ბაზა;
- ▶ წესების ბაზა;
- ▶ ლოგიკური დასკვნების ძრავა.

ლოგიკური დასკვნების ძრავას შეუძლია ფაქტებისა და წესების გამოყენება ახალი ფაქტების გენერირებისთვის, ვიდრე არ მიიღებს პასუხს ექსპერტის მიერ დასმულ კითხვაზე.

არსებული საექსპერტო სისტემების უმეტესობა ემყარება ფორმალურ ლოგიკურ მექანიზმებს (არისტოტელური ლოგიკა) და იყენებს დედუქციურ მსჯელობას.

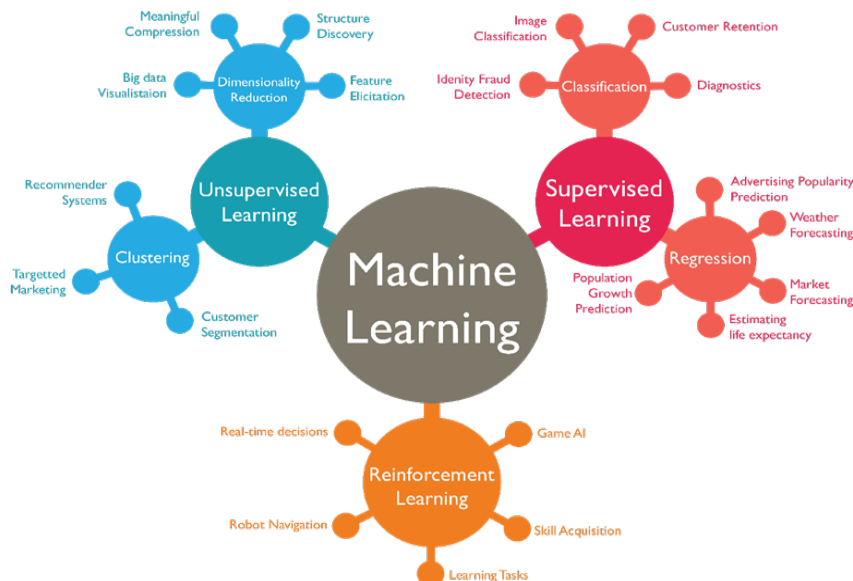
L

LEGAL TECH - იურიდიული ტექნოლოგიების კომპანიები: ისინი იყენებენ ინფორმაციულ ტექნოლოგიებს, სამართლის სფეროში ინოვაციური იურიდიული მომსახურების შესათავაზებლად და ამ დარგში სპეციალიზებული სტარტაპები არიან. ბიზნესის სექტორებში წარმოიქმნა სხვა ტერმინებიც: ფინტეკი (Fintechs) სტარტაპებისთვის, რომლებიც ფინანსურ მომსახურებას გვთავაზობენ; და მედტეკი (Medtechs) სტარტაპებისთვის სამედიცინო სფეროში.

M

MACHINE LEARNING - მანქანური სწავლება: მანქანური სწავლების საშუალებით შესაძლებელია მათემატიკური მოდელის აგება მონაცემებისგან, დიდი რაოდენობით ცვლადის ინკორპორირებით, რომლებიც წინასწარ არ არის ცნობილი. პარამეტრების კონფიგურაცია ხდება ეტაპობრივად, სწავლის პროცესში, რომელიც ტრენინგის მონაცემთა წყებებს იყენებს ბმულების პოვნისა და კლასიფიკაციისთვის. მანქანური სწავლების სხვადასხვა მეთოდს დიზაინერები ირჩევენ შესასრულებელი დავალებებიდან გამომდინარე (დაკუფება). ეს მეთოდები, ჩვეულებრივ, სამ კატეგორიად იყოფა: (ადამიანის) მეთვალყურეობის ქვეშ სწავლება; მეთვალყურეობის გარეშე სწავლება; და განმტკიცებაზე დაფუძნებული სწავლება. ამ სამ კატეგორიაში გაერთიანებულია სხვადასხვა მეთოდი, მათ შორის, ნეირონული ქსელები, ღრმა სწავლება და ა.შ.

ქვემოთ მოცემული გრაფიკი ასახავს მანქანური სწავლების სხვადასხვა კატეგორიას:

METADATA - მეტამონაცემები: იძლევა სხვა მონაცემთა განსაზღვრის, კონტექსტუალიზაციისა ან აღწერის საშუალებას. ამ მონაცემთა კომპიუტერული გამოყენების უმეტეს ასპექტში პრეფიქსი „მეტა“ ნიშნავს „რეფერენციულ განმარტებას ან აღწერას“.

მეტამონაცემები ახდენენ ბაზისური ინფორმაციის სინთეზირებას მონაცემთა შესახებ, ხელს უწყობენ მონაცემთა კონკრეტული წყებების ძიებას და ოპერაციების ჩატარებას. ამის მაგალითებია: ავტორი, შექმნის თარიღი, მოდიფიკაციის თარიღი და ფაილის ზომა. მეტამონაცემები და გენერირებული დასკვნები, ასევე, მონაცემთა ფილტრაცია, ხელს უწყობს კონკრეტული დოკუმენტის ძიებას.

N

NEURONS/NEURAL NETWORK - ნეირონები/ნეირონული ქსელები: ნეირონული ქსელები კომპიუტერული სისტემებია, გარკვეულწილად შთაგონებული ბიოლოგიური ნეირონული ქსელებით, რომლებისგანაც ცხოველთა ტვინი შედგება [1]. ამგვარი სისტემები „სწავლობს“ დავალებათა შესრულებას მაგალითების საფუძველზე, ზოგადად, რაიმე დავალების სპეციფიკური წესებით დაპროგრამების გარეშე. მაგალითად, გამოსახულების ამოცნობისას მათ შეიძლება ისწავლონ კატებიანი სურათების იდენტიფიცირება ნიმუშად მიწოდებული სურათების ანალიზით, რომლებზეც ხელით არის შესრულებული წარწერა: „კატა“, ან „არ არის კატა“, შემდეგ კი ეს შედეგები გამოიყენონ სხვა სურათებზე კატების იდენტიფიცირებისათვის. ისინი ამას აკეთებენ კატებზე ყოველგვარი წინასწარი ცოდნის გარეშე (მაგ.: რომ მათ აქვთ ბუნჯი, კუდი, ულვაშები და ა. შ.) ამის ნაცვლად, ისინი ავტომატურად აგენერირებენ მაიდეტიფიცირებელ მახასიათებლებს სასწავლო მასალიდან, რომელსაც ამუშავებენ.

ხელოვნური ნეირონული ქსელი (ANN) ემყარება დაკავშირებული ერთეულების ან კვანძების წყებებს, რომლებსაც ხელოვნურ ნეირონებს უწოდებენ და რომლებიც შექმნილია ბიოლოგიურ ტვინში ნეირონების მოდელის მსგავსად. თითოეულ კავშირს, ისევე, როგორც ბიოლოგიურ ტვინში არსებულ სინაფსებს, შეუძლია, სიგნალი ერთი ხელოვნური ნეირონიდან მეორეს გადასცეს. ხელოვნურ ნეირონს შეუძლია მიღებული სიგნალის დამუშავება და შემდეგ მასთან დაკავშირებული დამატებითი ხელოვნური ნეირონებისთვის გადაცემა.

ხელოვნური ნეირონული ქსელის (ANN) მიდგომის თავდაპირველი მიზანი იყო პრობლემების გადაჭრა ისე, როგორც ამას ადამიანის ტვინი გააკეთებდა. თუმცა, დროთა განმავლობაში ყურადღება მიექცა კონკრეტული დავალებების შესრულებას, რამაც ბიოლოგიიდან გადახრა გამოიწვია. ხელოვნური ნეირონული ქსელები გამოიყენება სხვადასხვა დავალების შესასრულებლად, როგორცაა კომპიუტერული ხედვა, მეტყველების ამოცნობა, მანქანური თარგმანი, სოციალური ქსელის ფილტრაცია, სამაგიდო და ვიდეოთამაშებით გართობა და სამედიცინო დიაგნოზების დასმა.

O

OPEN DATA - ღია მონაცემები: ტერმინი გულისხმობს სტრუქტურირებული მონაცემთა ბაზის შემუშავებას. ეს მონაცემები ხელმისაწვდომია საზოგადოებისთვის და შესაძლებელია მათი ჩამოტვირთვა. ღია მონაცემების ხელახლა გამოყენება შეიძლება კონკრეტული ლიცენზიის პირობების შესაბამისად, რომელიც განსაზღვრავს ან კრძალავს ხელახალი გამოყენების გარკვეულ მიზნებს.

ღია მონაცემები არ უნდა აგვერიოს ვებგვერდებზე არსებულ უნიტარულ საჯარო ინფორმაციასთან, სადაც არ არის შესაძლებელი სრული მონაცემთა ბაზის ჩამოტვირთვა (მაგ.: სასამართლო გადაწყვეტილებების მონაცემთა ბაზა). ღია მონაცემები არ ანაცვლებს იმ კონკრეტული ადმინისტრაციული და სასამართლო გადაწყვეტილებების ან ზომების სავალდებულო გამოქვეყნებას, რომლებიც უკვე დადგენილია გარკვეული კანონებით ან რეგულაციებით.

დაბოლოს, ზოგჯერ შეინიშნება აღრევა მონაცემებსა (კერძოდ, ღია მონაცემებს) და სხვადასხვა მიზნებისთვის (საძიებო სისტემები, დოკუმენტების შედგენაში დახმარება, გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებული ტენდენციების ანალიზი, სასამართლო გადაწყვეტილებების პროგნოზირება და ა.შ.) მათი დამუშავების მეთოდებს (მანქანური სწავლება, მონაცემთა მეცნიერება) შორის.

OPEN SOURCE SOFTWARE - ღია პროგრამული უზრუნველყოფა: პროგრამა, რომლის წყარო კოდი ყველასთვის ხელმისაწვდომია. ასეთი პროგრამა თავისუფლად გამოიყენება. შესაძლებელია მისი მოდიფიცირება და გავრცელებაც.

P

PERSONAL DATA - პერსონალური მონაცემები: ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც პირდაპირ ან ირიბად ეხება იდენტიფიცირებულ ან იდენტიფიცირებად ფიზიკურ პირს („დაინტერესებული პირი“).

ეს მოიცავს სენსიტიურ ინფორმაციას, როგორცაა: გენეტიკური მონაცემები; კონკრეტული პირის ბიომეტრიული მონაცემები; მონაცემები დანაშაულების, სისხლის სამართალწარმოების, მსჯავრდებისა და მასთან დაკავშირებული უსაფრთხოების ზომების შესახებ; ნებისმიერი მონაცემები რასობრივი ან ეთნიკური წარმოშობის, პოლიტიკური მოსაზრებების, პროფკავშირის წევრობის, რელიგიური ან სხვა მრწამსის, ჯანმრთელობის ან სექსუალური ცხოვრების შესახებ.

PREDICTIVE JUSTICE - პროგნოზირებადი მართლმსაჯულება: დიდი რაოდენობით სასამართლო გადაწყვეტილებების ანალიზი ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიით გამოყენებით, გარკვეული სახის სპეციალიზებული დავების შედეგების პროგნოზირებისთვის (მაგ.: გამოსათვლელი კომპენსაცია, ან პენსიები).

იურიდიული ტექნოლოგიების კომპანიების მიერ გამოყენებული ტერმინი „პროგნოზირება“ დამკვიდრებულია მეცნიერების სხვადასხვა დარგში (ძირითადად, სტატისტიკაში), და გულისხმობს მომავალი შედეგების განჭვრეტას ინდუქციური ანალიზის გზით. სასამართლო გადაწყვეტილებები მუშავდება კორელაციის დასადგენად შეყვანილ მონაცემებსა (კანონმდებლობით განსაზღვრული კრიტერიუმები, საქმის ფაქტები და მსჯელობა) და მიღებულ შედეგებს (გამოტანილი გადაწყვეტილებები, მაგალითად, კომპენსაციის ოდენობა) შორის.

ამ პროგრამების შემქმნელთა აზრით, შესაბამისად მიჩნეული კორელაციები იძლევა ისეთი მოდელების შემუშავების საშუალებას, რომლებიც ახალი მონაცემების შეყვანისას (პარამეტრით აღწერილი ახალი ფაქტები ან დეტალები - მაგალითად, სახელშეკრულებო ურთიერთობის ხანგრძლივობა) შესაძლებელს ხდის მომავალი გადაწყვეტილების პროგნოზირებას (მაგ.: კომპენსაციის დიაპაზონი).

ზოგიერთმა ავტორმა გააკრიტიკა ამ მიდგომის ფორმაც და შინაარსიც. ისინი ამტკიცებენ,

რომ ზოგადად, გარკვეული სოციალური ფენომენების მათემატიკური მოდელირება და სხვა, რაოდენობრივად უფრო ადვილად გასაზომი აქტივობების მოდელირება ერთი და იგივე არ არის (სასამართლო გადანყვეტილების განმაპირობებელი მიზეზშედეგობრივი ფაქტორების იზოლირება გაცილებით უფრო რთულია, ვიდრე Go თამაშში მონაწილეობა, ან გამოსახულების ამოცნობა). აქ, ძალიან მაღალია ცრუ კორელაციების რისკი. გარდა ამისა, სამართლის თეორიაში შეიძლება მართებული აღმოჩნდეს ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო გადანყვეტილება, თუკი სამართლებრივი დასაბუთება საფუძვლიანია. შესაბამისად, პროგნოზების გაკეთებას ექნება პირწმინდად ინფორმაციული შედეგი, ყოველგვარი სავალდებულო ბუნების გარეშე.

PROFILING - პროფილის შედგენა: მონაცემთა ავტომატიზებული დამუშავების ტექნიკა, რომელიც გულისხმობს ფიზიკური პირისთვის „პროფილის“ მისადაგებას მასზე გადანყვეტილების მისაღებად, ან მისი პირადი პრეფერენციების, ქცევებისა და დამოკიდებულებების ანალიზისა თუ პროგნოზირებისთვის.

PROCESSING OF PERSONAL DATA - პირადი მონაცემების დამუშავება: მოდერნიზებული 108-ე კონვენციის მე-2 მუხლის თანახმად, „მონაცემთა დამუშავება“ ნიშნავს პერსონალურ მონაცემებთან დაკავშირებულ ნებისმიერ ოპერაციას ან ოპერაციათა ერთობლიობას (მაგ.: მონაცემთა შეგროვება, შენახვა, შეცვლა, ამოღება, გამჟღავნება, მიწოდება, წაშლა, ან ასეთ მონაცემებთან მიმართებით ლოგიკური და/ან არითმეტიკული მოქმედებების განხორციელება).

PSEUDONYMISATION - ფსევდონიმიზაცია: GDPR-ის მე-4 მუხლის თანახმად, პერსონალურ მონაცემთა იმგვარი დამუშავება, რომ დამატებითი ინფორმაციის გარეშე შეუძლებელია მათი დაკავშირება კონკრეტულ მონაცემთა სუბიექტთან, იმ პირობით, რომ ეს დამატებითი ინფორმაცია ინახება ცალკე და მასზე ვრცელდება გარკვეული ტექნიკური და ორგანიზაციული ზომები, რათა პერსონალური მონაცემები არ დაუკავშირდეს იდენტიფიცირებულ ან იდენტიფიცირებად ფიზიკურ პირს.⁸⁶

---

86 ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2016 წლის 27 აპრილის N2016/679 რეგულაციის მე-4 მუხლი.

IV დანართი:

საკონტროლო ჩამონათვალი მონაცემთა დამუშავების თქვენს მეთოდში ქართის პრინციპების ინტეგრირებისათვის

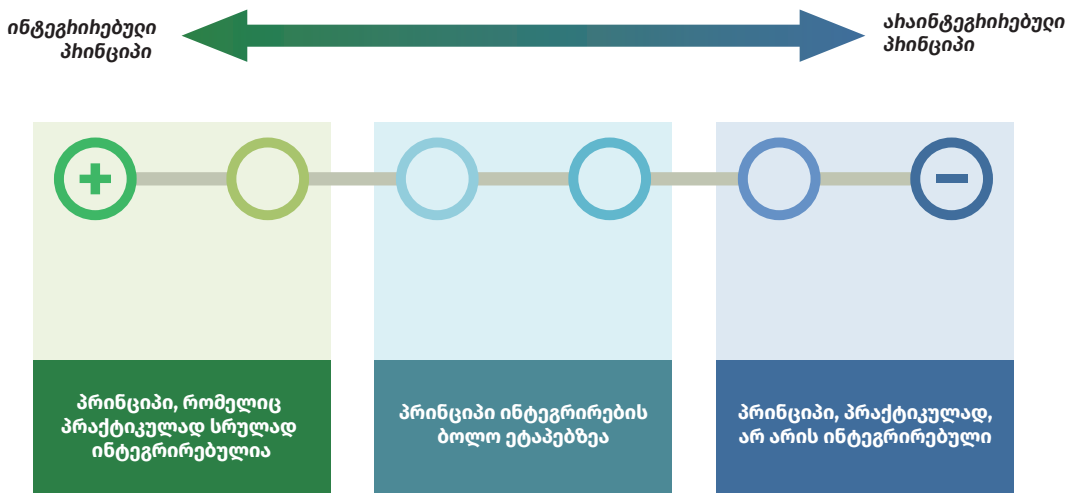
იმისათვის, რომ შეფასდეს დამუშავების თქვენული მეთოდის შესაბამისობა ქართისათან, მისი ყველა პრინციპისთვის მოცემულია თვითშეფასების სკალა.

თითოეული პრინციპისთვის მონიშნეთ გრაფა, რომელიც შეესაბამება თქვენს დამუშავების მეთოდებს.

მარცხნივ, ყველაზე ბოლოს მდებარე გრაფა მიუთითებს სრულ ინტეგრირებაზე, მარჯვნივ, ყველაზე ბოლოს არსებული გრაფა - ინტეგრირების არასებობაზე.

შეფასების ფურცლის ქვედა ნაწილში (სადაც წერია „ჯამი“) შეკრიბეთ მონიშნული გრაფების რაოდენობა. ყველაზე მაღალი ქულის მქონე სვეტი მიუთითებს თქვენი დამუშავების მეთოდის ქართისათან შესაბამისობის დონეს.

ეს შეფასება, რა თქმა უნდა, პირწმინდად ინფორმაციულია და არავითარ შემთხვევაში არ არის სერტიფიცირების ტოლფასი.

საკონტროლო ჩამონათვალი მონაცემთა დამუშავების თქვენი მეთოდების შესაფასებლად

1. ძირითადი უფლებების დაცვის პრინციპი: ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტებისა და მომსახურებების შემუშავება და დანერგვა უნდა შეესაბამებოდეს ფუნდამენტურ უფლებებს, მათ შორის, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებას.

2. დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი: საგანგებოდ უნდა ავიცილოთ ნებისმიერი დისკრიმინაციის ხელშეწყობა ან გამწვავება ცალკეულ პირებს, ან პირთა ჯგუფებს შორის.

3. ხარისხისა და უსაფრთხოების პრინციპი: სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და მონაცემების დამუშავებასთან მიმართებით, უნდა გამოიყენებოდეს სერტიფიცირებული წყაროები და არამატერიალური მონაცემები, მულტიდისციპლინური წესით შემუშავებულ მოდელებთან ერთად, და უზრუნველყოფილი იყოს უსაფრთხო ტექნოლოგიური გარემო.

4. გამჭვირვალობის, მიუკერძოებლობისა და სამართლიანობის პრინციპი: მონაცემთა დამუშავების მეთოდები უნდა იყოს ხელმისაწვდომი და გასაგები; ამასთან, შესაძლებელი იყოს გარე აუდიტის ჩატარება.

5. პრინციპი „მომხმარებლის კონტროლქვეშ“: უნდა გამოირიცხოს დირექტიული მიდგომა და უზრუნველყოფილი იყოს მომხმარებელთა ინფორმირებულობა, ასევე, კონტროლი საკუთარ არჩევანზე.

ჯამი:

შესაბამება ქართიას	შესაბამისობისთვის გასატარებელია ზომები	არ შეესაბამება ქართიას
--------------------	--	------------------------

ევროკავშირის წევრმა სახელმწიფოებმა გადანყვიტეს, ერთმანეთს დაუკავშირონ თავიანთი ნოუ-ჰაუ, რესურსები და ბედი. ერთად, მათ ააშენეს სტაბილურობის, დემოკრატიისა და მდგრადი განვითარების ზონა და ამასთანავე, შეინარჩუნეს კულტურული მრავალფეროვნება, ტოლერანტობა და ინდივიდუალური თავისუფლებები. ევროკავშირი მზადაა, საკუთარი მიღწევები და ღირებულებები გაუზიაროს ქვეყნებსა და ადამიანებს მის საზღვრებს გარეთ.

<http://europa.eu>

ევროპის საბჭო არის ადამიანის უფლებათა მონინავე ორგანიზაცია კონტინენტზე. იგი 46 წევრი სახელმწიფოსაგან შედგება, რომელთა შორისაა ევროკავშირის ყველა წევრი ქვეყანა. ევროპის საბჭოს ყველა წევრმა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას - ხელშეკრულებას, რომლის ძირითად მიზანს ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დაცვის უზრუნველყოფა წარმოადგენს. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ზედამხედველობს კონვენციის შესრულებას წევრ სახელმწიფოებში.

www.coe.int

Translation co-funded
by the European Union

